KUCHAMBUA AGANO JIPYA

shepherds
GLOBAL CLASSROOM

Shepherds Global Classroom ipo kwa ajili ya kuujenga mwili wa Kristo kwa kutoa mtaala kwa ajili ya kuwaendeleza viongozi wa Kikristo duniani kote. Tunalenga kuongeza programu za mafunzo ya asili kwa kuweka chombo cha mtaala wa kozi 20 mikononi mwa viongozi wa kiroho wanaotoa mafunzo katika kila nchi duniani.

Kitabu hiki kinapatikana bure kwa njia ya kupakua kutoka katika https://www.shepherdsglobal.org/courses

Mwandishi Mkuu: Dr. Randall McElwain

Hakimiliki © 2019 Shepherds Global Classroom
Toleo la Pili.

Haki zote zimehifadhiwa.

Nyenzo za wahusika wengine zilizotumika ni hakimiliki ya wamiliki husika ambazo zimeshirikishwa na kutumika humu chini ya leseni mbalimbali.

Tafsiri ya Maandiko "yaliyonukuliwa" kutoka chapisho la Kiingereza kwa ajili ya chapisho hili la Kiswahili yanatoka katika Biblia Takatifu ya Kiswahili, "Swahili Union Version Bible" (SUVB®)." Yametumika kwa kibali. Haki zote zimehifadhiwa.

Taarifa kuhusu vibali:

Kitabu hiki kinaweza kuchapishwa na kutawanywa bure kikiwa kimechapishwa na katika mifumo ya kidigitali chini ya miongozo ifuatayo:(1) Maudhui yaliyoko kwenye kitabu hiki hayawezi kubadilishwa kwa namna yeyote ile; (2) Nakala zinazopatikana haziwezi zikauzwa kwa ajili ya kupata faida; (3) Taasisi za elimu zina uhuru wa kutumia na kukinakili kitabu hiki, hata kama wanalipisha ada za masomo ya ziada; na (4) Kitabu hiki hakiwezi kufanyiwa tafsiri pasipokuwepo na kibali na usimamizi wa Shepherds Global Classroom.

Yaliyomo

Maagizo kwa Viongozi wa Darasa 5
Ramani ya Ulimwengu wa Agano Jipya 7
Ramani ya Israeli 8
(1) Ulimwengu wa Agano Jipya 9
(2) Mathayo, Marko, Luka 23
(3) Yohana 37
(4) Matendo 45
(5) Warumi 59
(6) Wakorintho na Wagalatia 69
(7) Waefeso, Wafilipi, Wakolosai, na Filemoni 85
(8) Wathesalonike 101
(9) Timotheo na Tito 111
(10) Waebrania na Yakobo 121
(11) Petro, Yohana, na Yuda 133
(12) Ufunuo 145
Kuchimba kwa kina 153
Rekodi ya Mazoezi 161

Maagizo kwa Viongozi wa Darasa

Wanafunzi wanapaswa kusoma kitabu au vitabu vya bibilia ambavyo vitasomwa kwenye somo *kabla* ya kusoma somo kama kikundi. Mwisho wa kila somo, tafadhali kumbusha wanafunzi juu ya **zoezi la kusoma** kwa somo lifuatalo. Hii itahakikisha kwamba wanafunzi wanafahamu yaliyomo katika kitabu hicho kabla ya masomo.

Kila somo litaanza na zoezi fupi la kumbukumbu ya maandiko. Hii ina mistari ya umuhimu kutoka kwenye vitabu vitakavyosomwa.

Ikiwa unasoma kama kikundi, unaweza kubadilishana kusoma mafundisho hayo. Unapaswa kuacha mara kwa mara majadiliano ya darasa. Kama kiongozi wa darasa, unawajibika kuweka mjadala kutoka kwenye kuzunguka kutokana na nyenzo zinazosomwa. Inasaidia kuwa na kikomo cha wakati kwa kila kipindi cha majadiliano.

Wakati wowote unapokutana na alama ► **uliza swali na ruhusu wanafunzi kujadili jibu.**

Maneno mengi ya chini hurejelea kumbukumbu ya **Maandiko**. Tafadhali muombe mwanafunzi aangalie kila mstari na asomee kikundi.

Kila somo litajumuisha mazoezi wawili:

1. **Jaribio.** Kila jaribio litajumuisha kumbukumbu ya vifungu muhimu vya Maandiko kutoka kwenye vitabu vilivyosomwa. Mwisho wa kila darasa, kiongozi anaweza kukagua maswali haya na wanafunzi. Kipindi cha darasa kifuatacho kinapaswa kuanza na mtihani mfupi. Upimaji unaweza kufanywa kwa mdomo au kwa maandishi. Majaribio yatapaswa kufanywa bila kurejea kwenye kitabu, matirilio ya maandishi, Biblia, au wanafunzi wengine. Majibu ya jaribio yanapatikana kwa njia ya kupakua kwa ShepherdsGlobal.org
2. **Kazi au zoezi la maandishi** ambalo linahusiana na Vitabu na maudhui yajadiliwe katika somo.

Kama mwanafunzi anahitaji **kupata cheti kutoka darasa la Shepherds Global,** atapaswa kuhudhuria vipindi vyote vya masomo na kumaliza mazoezi. Fomu itatolewa mwisho wa kozi kwa rekodi ya mazoezi yaliyomalizika.

Ramani ya Ulimwengu wa Agano Jipya

Tafadhali rejelea ramani hii katika darasa lote.[1]

Paulo aliandika kwa	Maeneo Muhimu ya NT	(15) Makanisa katika Ufunuo
(1) Roma (mji)	(8) Italia (mkoa)	• Efeso
(2) Korintho (mji)	(9) Asia Ndogo (mkoa)	• Smirna
(3) Galatia (mkoa)	(10) Antiokia (mji)	• Pergamo
(4) Efeso (mji)	(11) Israeli	• Thiatira
(5) Filipi (mji)	(12) Yerusalemu (mji)	• Sardi
(6) Kolosai (mji)	(13) Krete (kisiwa)	• Philadelphia
(7) Thesalonike (mji)	(14) Bahari ya Mediterania	• Laodikia

[1] "Map of the NT World" was created by SGC with open data from NED and Bible Geocoding (CC BY 4.0), available from https://www.flickr.com/photos/sgc-library/52344115203, public domain (CC0).

Ramani ya Israeli

(1) Tairi[2]

(2) Kaisaria Filipi

(3) Galilaya (mkoa)

(4) Kana

(5) Kapernaumu

(6) Nazareti

(7) Dekapoli (mkoa)

(8) Samaria (mkoa)

(9) Mto Yordani

(10) Emmaus

(11) Yerusalemu

(12) Bethlehemu

(13) Uwanda wa Pwani

(14) Nyanda za Juu za Kati

(15) Jangwa la Yudea

(16) Bahari iliyo kufa

(17) Bahari ya Galilaya

(18) Bahari ya Mediterania

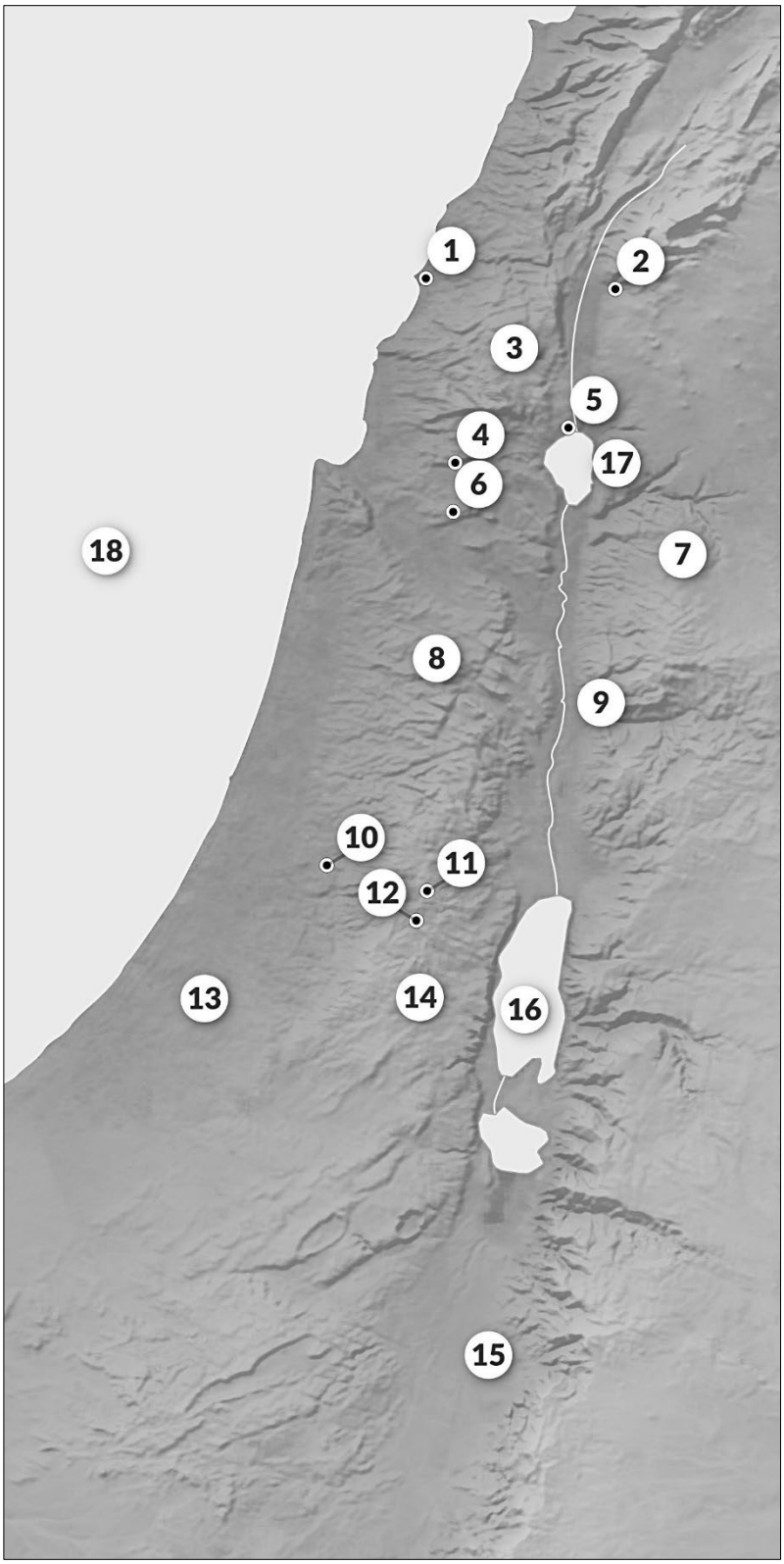

[2] "Map of Israel" was created by SGC with open data from NED, SRTM, NASA, and Bible Geocoding (CC BY 4.0), available from https://www.flickr.com/photos/sgc-library/52344178339, public domain (CC0).

Somo la 1
Ulimwengu wa Agano Jipya

Malengo ya Somo

(1) Kujua jiografia ya Palestina na umuhimu wake kwa Agano Jipya.

(2) Kuelewa mpangilio wa kihistoria wa Agano Jipya.

(3) Kutambua mvuto wa Warumi, Wagiriki, na Wayahudi kwenye Agano Jipya.

(4) Kuthamini mila na tabia za Agano Jipya.

Maandalizi ya Somo hili

► Soma Mathayo 1:1-7; Luka 1:1-5; 2:1-5.

► Kakariri Wagalatia 4:4-5.

Umuhimu wa Historia na Jiografia kwa Agano Jipya

► Usahihi wa kihistoria wa Bibilia ni muhimu kwa imani ya Kikristo? Kwa nini?

Imani ya Kikristo inategemea matendo ya Mungu katika historia ya kibinadamu na katika maisha ya Yesu ambaye "alifanywa mwili, akakaa kati yetu ...."[3] Kwa sababu ya hili, kujua mpangilio wa kihistoria ya Ukristo inatusaidia kuelewa Agano Jipya. Manukuu kutoka kwa Mathayo na Luka mwanzoni mwa somo hili yanaonyesha msisitizo wa waandishi juu ya mpangilio wa kihistoria wa maisha ya Yesu.

Ukristo ni tofauti sana na dini nyingi za ulimwengu. Wanafunzi wa dini za mashariki wameonyesha kuwa Ubudhi kimsingi ni sawa bila Buddha; Uhindu ni sawa bila miungu yake mingi. Walakini, Ukristo hauna kitu bila uhai, kifo, na ufufuko wa Yesu wa Nazareti. "Ikiwa Kristo hakufufuka, basi kuhubiri kwetu ni bure, na imani yako pia ni bure."[4]

Ukristo ni imani ya kihistoria; Bibilia ni kitabu cha kihistoria. Haitoi kumbukumbu na hadithi za uwongo; ni rekodi ya matukio ya kihistoria. Wasomi wengine wanadai kwamba Bibilia ni mkusanyiko wa mafundisho makubwa ya maadili yaliyoonyeshwa na hadithi za kabla ya kisayansi. Walakini, Bibilia haitoi chaguo hili; Maandiko yanasema wazi kuwa ukweli wa kihistoria.

Agano Jipya ni msingi wa matukio katika wakati fulani, mahali, na tamaduni. Wakati ni karne ya kwanza B.K.; mahali ni Palestina na ulimwengu wa Warumi; tamaduni ni ya

---

[3] Yohana 1:14
[4] 1 Wakorintho 15:1

Kiyahudi, Mgiriki, na Kirumi. Kwa sababu ya umuhimu wa mpangilio huu wa kihistoria na kijiografia, tutaanza masomo yetu na maelezo ya ulimwengu wa Yesu na kanisa la kwanza.

Mpangilio wa Kijiografia wa Agano Jipya

Tazama ramani ya Israeli kabla ya Somo la 1 ili kuelewa vyema sehemu hii ya somo.

Ardhi ya Palestina ni msingi wa historia ya Israeli na huduma ya kidunia ya Yesu. Hata jina "Yesu wa Nazareti" linaonyesha umuhimu katika maisha yake ya mahali fulani.

Palestina ni takriban kilomita 75 kwa upana na kilomita 235 kwa urefu.[5] Ingawa ilikuwa ndogo, eneo hili lilikuwa katika eneo la kimkakati kwa matukio ya historia ya zamani. Makao yake kati ya Misri kuelekea kusini magharibi, Syria kaskazini, Ashuru kaskazini mashariki, na Babeli upande wa mashariki ilifanya kuwa njia kuu ya biashara na mahali pa umuhimu wa kimkakati wa kijeshi.

Sifa za Ardhi ya Magharibi-Mashariki

Kuhamia magharibi kwenda mashariki (kutoka Bahari ya Meridi hadi Mto Yordani), mtu anayesafiri kupitia Palestina alikutana na maeneo matatu tofauti. Kutoka Pwani kando ya Bahari ya Mediteranea, ardhi huinuka kupitia Nyanda za Juu kwa kiwango cha juu cha takriban mita[6] 800 juu ya usawa wa bahari. Yerusalemu ndiyo ilikuwa kiwango cha juu cha Israeli, kiroho na kijiografia.

Mashariki zaidi ni Jangwa la Yudea. Mahali pa ukiwa wa milima na ardhi ngumu, eneo hili lilikuwa hatari kwa wasafiri na sehemu ngumu ya kuishi.

Kutoka kwa njia mpya mlima, Bonde la Yordani huongezeka hadi mita[7] 415 chini ya usawa wa bahari, eneo la chini kabisa la ardhi kwenye ulimwengu wetu. Mto Yordani upepo wa kilomita[8] 100 kutoka mlima kaskazini mwa Bahari ya Galilaya hadi Bahari ya Chumvi kusini.

Zaidi huduma yake, mto Yordani ulikuwa mpaka wa mashariki kabisa wa safari za Yesu. Hata hivyo, wakati mwingine alivuka Bahari ya Galilaya kusafiri katika maeneo ya Kupitia Yordani ("kuvuka Yordani," sehemu ya mashariki mwa mto Yordani). Mkoa huu ulijumuisha *Dekapoli* ("Miji Kumi" iliyopatikana wakati wa utawala wa Ugiriki) na Perea. Kwa mshangao wa wafuasi wake, Yesu alikuwa tayari kutumikia Mataifa katika mkoa huu. Huko Dekapoli na Perea, wanafunzi wa Yesu waliona vidokezo vya utume wake wa baadaye wa kuhubiri "huko Yerusalemu, na Yudea yote na Samaria, na hata mwisho wa dunia." [9]

---

[5] Maili 45 upana kwa maili 145 urefu.
[6] Futi 2,600
[7] Futi 1,370
[8] Maili 65
[9] Matendo 1:8

Sifa za ardhi ya Kaskazini-Kusini

Kuhamia kutoka kaskazini kwenda kusini, msafiri alisafiri kutoka Galilaya kupitia Samariya kwenda Yudea, kituo cha kidini na kisiasa cha Palestina. Galilaya ilikuwa mkoa wa kibiashara uliozunguka Bahari ya Galilaya, ziwa la maji safi. Nazareti ilikuwa moja ya vijiji vingi vidogo katika eneo hili zuri. Galilaya ilifurahia samaki wengi kutoka kwa Bahari ya Galilaya na matunda na mboga mboga zilizalishwa kila mwaka kwenye Ponde la Gennesaret, eneo lenye upole ulio kaskazini magharibi mwa Bahari ya Galilaya.

Kanda ya Samari iliwatenga Wayahudi wa kaskazini na Hekalu la Yerusalemu. Wasamaria walikuwa kizazi cha Wayahudi ambao walikuwa wamefunga ndoa baada ya uvamizi wa Ashuru mnamo 722 K.K. Wasamaria walifuata Sheria ya Agano la Kale, walifanya tohara, walisherehekea Sikukuu, na walitazamia ujio wa Masihi. Walakini, wasamaria walikuwa na mahali pao pa ibada kwenye Mlima Gerazim na walichukuliwa kuwa najisi na Wayahudi. Wayahudi wengi walivuka Mto Yordani kusafiri kwenye mwambao wa mashariki wa Yordani badala ya kusafiri kupitia Samaria. Yesu, hata hivyo, alisafiri kupitia Samaria ili kumhudumia yule mwanamke kwenye kisima. Mwanamke huyo Msamaria alisikia madai ya kwanza ya Yesu ya kuwa Masihi.[10]

Yudea na mji wake wa kati, Yerusalemu, walikuwa kusini. Inayoonekana kwa maili, Mlima Sayuni ulikuwa kituo cha dini kwa imani ya Kiyahudi. Kila mwaka wakati wa Pasaka, familia za Wayahudi zilitembelea Hekaluni. Familia ya Yesu ilisafiri wakati alipokuwa mtoto; na ilikuwa katika 'nyumba ya Baba yake' kwamba Yesu alipatikana amekaa kati ya waalimu.[11]

Mpangilio wa Kihistoria wa Agano Jipya

Kuanzia na kuanguka kwa Yerusalemu kwenda Babeli mnamo 586 K.K., historia ya Palestina ni hadithi ya machafuko na machafuko. Yuda hajapata tena utukufu wake wa mapema.

Milki ya Babeli ilidhibiti Palestina hadi Babeli ilipoanguka kwa Mfalme wa Uajemi, Cyrus, mnamo 539 K.K., Koresi aliwaruhusu Wayahudi warudi Yerusalemu. Wakati wa karne iliyofuata, mji ulijengwa tena chini ya uongozi wa Ezra, Zerubabeli, na Nehemia. Walakini, bado Yerusalemu ilikuwa chini ya Uajemi. Kwa sababu ya ushawishi huu wa Uajemi, watu wa kawaida katika siku za Yesu walizungumza Kiaramu, lugha ya Himaya ya Uajemi.

Mnamo 334 K.K., Alexander Mkuu alishindwa na Uajemi. Palestina ikawa sehemu ya Himaya ya Ugiriki. Baada ya Alexander kufa mnamo 323 K.K., ufalme wake uligawanywa kati ya majenerali wanne. Palestina ikawa uwanja wa vita kati ya majenerali hawa wawili na wafuasi wao, Ptolemies na Seleucids. Hii ilikuwa moja ya vipindi vya giza zaidi ya historia ya Kiyahudi. Wakati huu, Antiochus Epiphanes (mtawala wa Seleucid wa Uigiriki) alichafua hekalu wakati alipomjengea madhabahu mungu wa Uigiriki Zeus Hekaluni.

---

[10] Yohana 4:26
[11] Luka 2:41-52

Udhalimu wa Antiochus Epiphanes ulisababisha uasi ulioongozwa na Maccabees, familia ya Wayahudi. Familia ya Maccabee ilichukua udhibiti wa Yudea na kuanzisha nasaba ya Ahmmoni. Kuanzia 166-63 K.K., Palestina ilitawaliwa na familia ya Maccabean. Kwa bahati mbaya, hii ilikuwa kipindi cha kukosekana kwa utulivu wa kitaifa kwa sababu ya pambano la kifamilia na uasi-imani wa kidini. Kufikia 67 K.K., familia ilikuwa imeanguka kwenye vita vya wenyewe kwa wenyewe.

Roma haraka ilichukua fursa ya mgawanyiko kati ya viongozi wa Kiyahudi kuchukua madaraka juu ya Palestina. Mnamo 63 K.K., Mkuu wa Warumi Pompeyi alishinda Yerusalemu. Pompey aliteua mwakilishi wake, Hyrcanus II, kuwa kuhani mkuu na kumfanya kuwa mtawala wa Yudea.[12] Wakati wa Kristo, Palestina ilitawaliwa na Roma.

Mnamo 37 K.K., Herode Mkuu aliteuliwa kuwa mfalme wa Yudea na Seneti ya Kirumi. Herode alikuwa Idumaean, ukoo wa Waedomu. Kwa karne nyingi, Edomu walikuwa maadui wa Israeli:tangu wakati walikataa kuruhusu Israeli kupita katika njia yao kuelekea Kanaani wakati wa Kutoka kwa ushirikiano wao na Babeli wakati wa uharibifu wa Yerusalemu.[13] Kama Mwedomu, Herode Mkuu alitazamwa na kutowaamini na Wayahudi.

Kufikia 30 K.K., Herode alikuwa ameshinda maadui zake na alikuwa mtawala wa pekee wa Yudea chini ya mamlaka ya Roma. Herode alikuwa mchanganyiko tata wa sifa nzuri na mbaya. Kwa upande mmoja, aliheshimu Wayahudi - kujenga tena hekalu na kufuata sheria zao za lishe. Kwa upande mwingine, alikuwa na wivu wa ukichaa - kuua wanawe wa kiume kadhaa wakati walipofikia umri wa kuwa wapinzani wa kiti cha enzi.

Baada ya kifo cha Herode Mkuu mnamo 4 K.K., Roma iligawanya ufalme wake kati ya wanawe watatu. Watawala hawa wanaathiri moja kwa moja historia ya Agano Jipya na huduma ya Yesu.

Herode Archelaus alipewa udhibiti wa Yudea. Kwa sababu ya sifa ya Archelaus ya ukatili, Yosefu na Mariamu walirudi Nazareti badala ya Bethlehemu.[14] Ukatili wa Archelaus ulisababisha mjumbe wa Kiyahudi kukata rufaa kwa Roma ili apumzike. Archelaus alifukuzwa, na Yudea iliwekwa chini ya sharia ya mtawala (au gavana) aliyetumwa na Roma.

Wakati wa kesi ya Yesu, Pontio Pilato alikuwa gavana wa Kirumi, akiishi Kaisaria na kusafiri kwenda Yerusalemu wakati wa sherehe muhimu.[15] Gavana alikuwa na kazi isiyoweza kuepukika ya kupatanisha kati ya Roma na uongozi wa Kiyahudi. Pilato alilazimika kutekeleza madai ya Roma bila kuwafanya Wayahudi waasi. Ili kutimiza haya, aliiruhusu Sanhedrini kupata uhuru mwingi. Sanhedrini ilitia ndani marabi wanaoongoza wa Kiyahudi. Baraza hili lilikutana kufanya maamuzi ya kidini, kitamaduni, na mahakama kwa taifa.

---

[12] *Mtawala mtapeli* ni yule anayeshikilia madaraka katika nchi, ingawa mtu mwingine anaweza kuwa na cheo cha mtawala. Pompey alikuwa mtawala, lakini Hyrcanus II alikuwa na nguvu ya kisiasa.
[13] Hesabu 20:14-21; Obadia 1:1-21
[14] Mathayo 2:22-23. Betlehemu ilikuwa chini ya usimamizi wa Archelaus; Nazareti kule Galilaya ilikuwa chini ya usimamizi wa Herode Antipas.
[15] Pilato alitawala kutoka B.K., 26-36.

Kuhani Mkuu Kayafa aliogopa uhuru huu utachukuliwa ikiwa hatua za Yesu zilileta hasira ya Roma.[16]

Herode Phillip ndiye aliyewavumilia zaidi wana wa Herode. Alitawala eneo la kaskazini mashariki mwa Galilaya. Yesu alitumia muda katika mkoa huu kuzuia hatari ya kukamatwa na viongozi wa kidini wa Kiyahudi huko Yerusalemu. Herode Phillip aliujenga tena mji wa Pania na kuipatia jina la Kaisaria Filipi. Hapa ndipo Petro alikiri kukiri kwake, "Wewe ndiye Kristo, Mwana wa Mungu aliye hai."[17]

Herode Antipasi alikuwa mtawala wa Galilaya na Perea kutoka 4 K.K. mpaka 39 B.K. Antipas alifungwa gerezani na kumuua Yohana Mbatizaji.[18] Kwa sababu Herode Antipasi alikuwa na mamlaka juu ya Galilaya, Pilato alijaribu kuzuia uwajibikaji wa hatima ya Yesu kwa kumpeleka kwa Antipas ili aangaliwe.[19] Walakini, Herode alikataa kutoa uamuzi huo na akamrudisha Yesu kwa Pilato ili ahukumiwe.

Mpangilio wa Kitamaduni wa Agano Jipya

Mpangilio wa kitamaduni wa Agano Jipya ni muhimu kama mpangilio wa kihistoria. Mungu alimtuma Yesu katika ulimwengu uliongozwa na tamaduni tatu tofauti. Kila moja ya tamaduni hizi ilikuwa na athari muhimu kwa ulimwengu wa Agano Jipya.

Mpangilio wa Uigiriki wa Agano Jipya

Ushawishi wa Alexander Mkuu ulidumu muda mrefu baada ya kifo chake mnamo 323 K.K. Alitaka kila mtu katika ufalme azungumze lugha moja. Kwa sababu hii, Kigiriki ikawa lugha ya Agano Jipya. Watu wengi Wayahudi walizungumza Kiaramu na Kiyunani.

Agano Jipya liliandikwa kwa *Kigiriki cha Koine*, "Mgiriki wa kawaida" kilichozungumzwa katika ulimwengu wote wa Mediterania katika karne ya kwanza. Wakati Kiaramu (lugha iliyozungumziwa ya Palestina) na Kiebrania (lugha ya Agano la Kale) zilikuwa ndogo kwa watu wa Kiyahudi, Kigiriki kilizungumzwa katika Milki yote ya Warumi. Ujumbe wa mitume ulieleweka popote walipohubiri.

Usahihi wa Uigiriki ulikuwa sawa kwa dhana ya kitheolojia ya kina ya barua za Paulo. Kiebrania ni lugha nzuri ya ushairi iliyostahili taswira ya tajiri wa washairi na manabii wa Agano la Kale. Kigiriki ni sahihi zaidi na iliruhusu Paulo kuwafundisha waongofu wake katika mafundisho mazito ya kuhesabiwa haki na utakaso.

Septuagint ni tafsiri ya Kiyunani ya Agano la Kale. Tafsiri hii, kutoka karne ya tatu B., iliruhusu Wayahudi wanaozungumza Wagiriki kusoma maandiko. Kwa kuongezea,

---

[16] Yohana 11:49
[17] Mathayo 16:16
[18] Marko 6:17-29
[19] Luka 23:6-12

Septuagint ilifanya Agano la Kale (Bibilia ya kanisa la kwanza) kupatikana kwa waongofu wa Mataifa kwa urahisi.

Mpangilio wa Warumi wa Agano Jipya

Injili

Ushawishi wa Warumi katika maisha ya Yesu unaonekana wakati wa kuzaliwa kwake. Mungu alitumia sensa iliyofanywa na mfalme wa kipagani kutimiza unabii wa Mika wa kwamba Masihi atazaliwa huko Betlehemu.[20] Kama jinsi mtawala wa Uajemi Koreshi alivyokuwa chombo cha Mungu kuwarudisha watu wake uhamishoni, Kaisari Augusto akawa chombo cha Mungu kumleta Yosefu na Mariamu kutoka Nazareti kwenda Betlehemu.

Kulikuwa na njia mbili zilizopatikana za kufanya sensa. Warumi walipendelea kusajili kila mtu katika mji ambao walikuwa wanaishi. Walakini, Wayahudi walipendelea kutunza kumbukumbu za kabila katika kila kabila la familia, kwa hivyo Roma iliruhusu Yudea kufanya sensa kwa njia yao ya kawaida. Hii ilihitaji Joseph na Mariamu kusafiri maili 100[21] kutoka mji wao wa Nazareti.

Injili zinaonyesha mgongano kati ya Yesu na watawala wa Kirumi ambao waliona kutishiwa na ujumbe wake wa ufalme mpya. Ingawa Yesu alisema kidogo juu ya Roma na siasa zake, ujumbe wa Ufalme wa Mungu ulikuwa changamoto kwa falme za ulimwengu huu.

Kitabu cha Matendo

Matendo yanaonyesha jinsi Mungu alitumia Himaya ya Kirumi kuwezesha kueneza injili. Neno *pax Romana* linamaanisha "amani" iliyotekelezwa kwa ukatili ya Himaya ya Kirumi.[22] Wakati nguvu ya Rumi ilitumiwa mara nyingi (kama katika kusulibiwa kwa Yesu), nguvu za Warumi zililinda pia wasafiri kutoka kwa waabarbari, waliunganisha umoja wa Dola, na kufanya usafirishaji wa wamishonari uwewe. Roma ilijengwa kilomita 85,000[23] za barabara, kutoka Mto wa Eufrate mashariki hadi Scotland magharibi, na kuanzisha njia za bahari kuvuka Bahari ya Mediterania. Safari za umisionari za Paulo ziliwezekana kwa sababu ya barabara na njia za bahari zilizowekwa na Roma.

Tofauti na tamaduni ya jadi ya Wayahudi, ambayo ilikua karibu na miji ndogo na maeneo ya vijijini, Roma ilikuwa ufalme wa miji kubwa. Miji hii ilikuwa ya muhimu sana kwa kueneza injili. Kusafiri kwa Paulo kunaweza kufuatwa kwa kuashiria miji mikubwa ya Dola la Roma. Katika kila mkoa, Paulo aliinjilisha miji iliyoongoza ili kuwafikia watu wengi. Paulo alihubiri

---

[20] Mika 5:2; Luka 2:1-5
[21] Maili 65
[22] "Amani ya Kirumi."
[23] Maili 53,000

injili katika miji ya msingi ya Himaya ya Kirumi na walipanga kuhubiri huko Roma yenyewe, kituo cha ulimwengu wa karne ya kwanza.[24]

Paulo alitumia kikamilifu haki za uraia wa Kirumi kusaidia kueneza injili. Kutoka kwa madai yake ya ulinzi wa kisheria huko Filipi[25] hadi rufaa yake ya kusikilizwa mbele ya Kaisari,[26] Paulo alitumia uraia wake kwa sababu ya Kristo.

Barua za Paulo

Wafilipi hutumia maneno ya uraia kukumbusha wasomaji kwamba "uraia wao uko mbinguni."[27] Paulo aliandika barua yake ya rufaa kwa Filemone akijua kuwa sheria za Warumi zilitoa jukumu la kutekelezwa kwa Onesimo, mtumwa aliyekimbia na mtafsiri wa Paulo. Katika Warumi, Wagalatia, na Waefeso, Paulo anatumia lugha ya kisheria ya Warumi kuelezea dhana za kitheolojia kama kuhesabiwa haki na msamaha.

Hata picha ya Paulo ya kufanywa mwanaume ilikuwa ya kawaida sana kwa Warumi kuliko Wayahudi.[28] Utoaji wa watoto ulikuwa kawaida sana katika jamii ya Warumi. Warumi walielewa kuwa kupitishwa ni pamoja na kufutwa kwa deni la zamani, haki za urithi kwa mtoto mpya, na kuanza kwa maisha mapya. Paulo alitumia dhana hizi za kisheria za Warumi kuelezea mabadiliko wakati mwamini mpya anakubaliwa katika familia ya Mungu.

Kitabu cha Ufunuo

Roma ilijisifu juu ya uvumilivu wake wa imani mbali mbali za kidini; Walakini, watu wote walihitajika kutambua uungu wa Mtawala. Roma ingeruhusu mafundisho ya Kiyahudi au ya Kikristo ilimradi mwabudiwa alisema kwamba "Kaisari ni bwana" Walakini, ujumbe wa Kikristo kwamba "Yesu Kristo ni Bwana" haukukubalika kwa serikali ya Kirumi.[29] Haikuweza kuwa muda mrefu kabla kanisa hilo halijapingana na Roma.

Walakini, ingawa mwanadamu alipanga uovu, Mungu aliutumia kwa uzuri. Mateso yakawa njia ya kimsingi Mungu alitumia kuendeleza Utume Mkubwa. Kwa sababu ya mateso, Wakristo 'walitawanyika kila mahali katika maeneo ya Yudea na Samaria.' Katika mpango wa Mungu, "wale waliotawanyika walienda kila mahali wakihubiri neno."[30]

Kitabu cha Ufunuo kiliandikwa katika muktadha wa mateso haya ya Warumi. Maono ya Yohana aliwahakikishia Wakristo wanaoteseka kwamba Roma (au nguvu yoyote inayompinga Mungu) itashindwa. Mungu, sio Kaisari, ndiye anayesimamia historia ya wanadamu.

---

[24] Warumi 1:11-15
[25] Matendo 16
[26] Matendo 25:11
[27] Wafilipi 3:20
[28] Wagalatia 4:5; Waefeso 1:5
[29] Wafilipi 2:11
[30] Matendo 8:1, 4

Mpangilio wa Kiyahudi wa Agano Jipya

Matarajio ya Masihi

"Kristo" ni sawa na neno la Kiebrania la "Masihi." Umati wa watu uliomfuata Yesu walimtafuta Masihi. Paulo alitangaza "Yesu huyu, ninayemhubiri kwako, ni Kristo."[31] Matarajio yao ya Masihi ajaye yalifungua masikio ya watu kusikia mahubiri ya Yesu.

Masinagogi

Baada ya uharibifu wa Hekalu mnamo 586 K.K., masinagogi yalitoa mahali pa ibada kwa watu wa Kiyahudi. Jamii yoyote iliyo na wanaume kumi ilikuwa na sinagogi. Sinagogi lilikuwa mahali pa kuabudu, shule, mahakama ya kidini na ya kiraia, na kituo cha shughuli za kijamii. Yesu alihubiri mahubiri yake ya kwanza katika kumbukumbu katika sinagogi, akaponya katika sinagogi, na kufundisha katika sinagogi.[32]

Hata baada ya Koreshi kuruhusiwa Wayahudi kurudi katika nchi yao, Wayahudi wengi walibaki Babeli; Alexandria, Misri; na miji mingine ambayo walikimbia baada ya kuanguka kwa Yerusalemu. Hii ikawa muhimu kwa kueneza injili. Karibu katika kila mji mitume walihubiri, wangepata sinagogi kwa Wayahudi wa eneo hilo.

Wakati Paulo alitembelea jiji jipya, alianza kwa kuhubiri katika sinagogi kwa waabudu Wayahudi na "waogopa-Mungu," wa mataifa ambao walikuwa wakitafuta ukweli.[33] Mataifa haya walikuwa wazi kwa ujumbe wa injili.

Vikundi vya kidini vya Kiyahudi

Mafarisayo walikuwa watu maarufu wa kidini wa siku za Yesu. Ingawa ni wachache kwa idadi (takriban 6,000), walikuwa maarufu kwa watu wa kawaida. Jina "Mfarisayo" lilimaanisha "waliotengwa." Waliheshimiwa kwa utii wao kwa uangalifu kwa Sheria ya Musa. Mafarisayo walikuwa na imani nyingi kwa Wakristo:ufufuo, malaika, sala, na heshima kwa Agano la Kale. Walakini, waliongeza mila nyingi ya mdomo kwa Sheria ya Musa. Mwishowe, Mafarisayo wengi walikataa madai ya Yesu kuwa Masihi.

Masadukayo walikuwa na nguvu za kisiasa wakati wa Yesu. Kwa kushirikiana na Rumi, Masadukayo walipata udhibiti wa ukuhani mkuu na Sanhedrini. Masadukayo walikubali *Torati* tu kama mamlaka.[34] Walikataa vitabu vya unabii na mila ya mdomo. Kama matokeo, walikataa kuamini malaika, roho, na ufufuo. Kwa sababu nguvu yao walitoka kwa msimamo wao Hekaluni, Masadukayo walipotea baada ya uharibifu wa Hekalu mnamo 70 B.K.

---

[31] Matendo 17:3
[32] Luka 4:16-30; Marko 3:1-5; Yohana 18:20
[33] (k.v., Matendo 13:5)
[34] *Torati* inamaanisha "Sheria." Hili ni neno la Kiebrania kwa vitabu vitano vya Musa.

Tabia za Ulimwengu wa Agano Jipya

Kuelewa mila za dunia ya Agano Jipya inaweza kutusaidia kuelewa vizuri ujumbe wa Agano Jipya. Mifano miwili itaonyesha umuhimu wa kusoma mila za Agano Jipya.

- Familia nyingi za Wayahudi ziliishi katika nyumba za chumba kimoja. Wanyama mara nyingi waliwekwa kwenye chumba cha nje cha nyumba, na nyumba za kulishia wanyama. Wakati Mariamu na Yusufu walifika Bethlehemu, labda waliruhusiwa kukaa katika chumba hiki cha nje, hata chumba cha wageni (nyumba ya wageni) kilijazwa wakati wa sensa. Msimamizi wa nyumba ya wageni, mbali na kutokuwa na huruma, alikuwa akikaribisha kwa ukarimu bora uliopatikana wakati huu wa shughuli nyingi.
- Wachungaji wa Yudea mara nyingi waliruhusu makundi kadhaa ya kondoo kuchanganyika pamoja. Wakati wa kutenganisha kondoo, kila mchungaji angewaita kondoo wake. Kondoo walijua sauti ya mchungaji wao. Yesu alisema kwamba kondoo wake "humfuata; kwa maana wanajua sauti yake. Wala hawatafuata mgeni, lakini watamkimbia:kwa maana hawajui sauti ya wageni."[35]

Kwa habari zaidi juu ya mila ya ulimwengu wa Agano Jipya, unaweza kusoma *Njia na Forodha za Bibilia*, zinazopatikana mkondoni.[36]

Mamlaka ya Agano Jipya

Tunaweza kuamini mamlaka ya Agano Jipya? Mafundisho mengi ya uongo yanatoka kwa wale wanaokataa uaminifu wa Bibilia au wanaodai kupata vyanzo vipya vya ufunuo nje ya Bibilia. Maswala mawili ni muhimu kwa kuelewa mamlaka ya Agano Jipya.

1. Suala la kanuni: ni vitabu vipi ambavyo ni Neno la Mungu lililohamasishwa?
2. Suala la uadilifu wa maandishi: Maandishi yetu ni maaminifu kwa maandishi asilia?

Kanuni: Ni vitabu gani vyenye Muongozo wa Neno la Mungu?

Nakala ya maandiko ni suala muhimu kwa Mkristo. Hujibu swali, "Ni vitabu gani ambavyo ni Neno la Mungu kwa watu wa Mungu?" Tunajuaje kuwa vitabu vya Agano Jipya ni Neno la Mungu la kweli?

Neno kanuni linatokana na neno la Kiebrania linalomaanisha "sheria" au "kiwango." Kanuni za Agano Jipya lina vitabu hivyo ambavyo vinapima katika kiwango kilichotumiwa na kanisa la kwanza kuamua ni maandishi gani yalikuwa kweli ni Neno la Mungu. Uundaji wa kanuni uliongozwa na maswala mawili.

---

[35] Yohana 10:4, 5

[36] Fred H. Wight. *Manners and Customs of the Bible,* 1953. Inapatikana kwenye mtandao kwa http://www.baptistbiblebelievers.com/OTStudies/MannersandCustomsInBibleLands1953/tabid/232/Default.aspx kuanzia Septemba 8, 2020.

1. **Mafundisho ya uongo**. Katika kanisa la mwanzo kama leo, waalimu wa uongo walikataa sehemu za ufunuo wa kibiblia. Kwa mfano, katika karne ya pili Marcion alifundisha kwamba Mungu wa Agano la Kale alikuwa muovu. Ili kuunga mkono mafundisho yake, Marcion alikataa vitabu vyote vya Biblia isipokuwa maandishi ya Paulo na sehemu za Luka. Kukubalika kwa kanuni za ulimwengu ilikuwa muhimu kutoa msingi mzuri wa mafundisho. Waalimu waliweza kuwa na hakika kwamba mafundisho waliyohubiri yalitokana na Neno la Mungu.

2. **Mateso.** Wakati wa mateso, Wakristo waliuawa kwa kumiliki Maandiko ya Kikristo. Lazima wajue, "Niko tayari kufa kwa vitabu gani?"

Kufikia karne ya nne, kanisa la Kikristo lilikuwa limekubaliana kwenye orodha ya maandishi yaliyoongozwa na Mungu. Walitumia vipimo vitatu kwa vitabu ambavyo vilidaiwa kama Maandiko. Ili kuzingatiwa kuwa sehemu ya orodha ya Agano Jipya, kitabu kilitakiwa kufikia viwango vitatu.

1. **Mwandishi.** Mwandishi lazima awe mtume au ahusishwe kwa karibu na mtume. Kwa habari ya injili, Mathayo na Yohana walikuwa mitume. Marko alisafiri na Petro; Luka alisafiri na Paulo.

2. **Ujumbe.** Ujumbe wa kitabu usipingane na ufunuo wa Agano la Kale. Ujumbe lazima uwe mwaminifu kwa injili ya Yesu Kristo. Kitabu lazima kiimarishe kiroho.

3. **Kukubalika.** Ili kuzingatiwa kuwa sehemu ya kanuni, kitabu hicho kinapaswa kukubaliwa na kanisa lote. Vitabu vya Agano Jipya vilinukuliwa sana na Mababa wa kanisa la kwanza.

Wakosoaji wa kisasa wanasema kwamba kanuni iliundwa na viongozi wa kanisa kama njia ya kupata nguvu. Wakosoaji kama hao wanashindwa kutambua kwamba kanuni hiyo ilikuwa kiwango kilichokubaliwa ulimwenguni; haikuwa bidhaa ya maaskofu wachache wenye tamaa. Kitabu cha Agano Jipya kiliidhinishwa rasmi mnamo 397 B.K. katika Baraza la Karati. Walakini, vitabu vya Agano Jipya viliorodheshwa na wanatheolojia miaka 200 kabla ya baraza hili.

Mwanatheolojia J.I. Packer anaandika, "Kanisa halikutupa tena orodha ya Agano Jipya kuliko Ndugu Isaac Newton alivyotupatia nguvu ya mvuto."[37] Newton *hakugundua* mvuto; aligundua kile Mungu alikuwa ameunda tayari. Kwa njia hiyo hiyo, kanisa halikuanzisha kanuni; kanisa liligundua vitabu ambavyo Mungu alikuwa tayari ameongoza.

Baraza la Karati lilithibitisha kanuni ambayo tayari ilikuwa imekubaliwa katika familia yote ya imani. Kitabu hiki ni pamoja na vitabu ambavyo Wakristo wa kila rika wamekubaliana ni Neno la Mungu lililoongozwa na kiungu.

---

[37] J.I. Packer, *God Speaks to Man*. (Westminster Press, 1965), 81

Vitabu vya Apokrifa kutoka kipindi cha Agano Jipya ni vitabu ambavyo vimedaiwa kuwa maandishi matakatifu ya Kikristo, lakini ambavyo vilikataliwa na kanisa la kwanza. Katika karne ya pili, waandishi kama vile Tertullian na Irenaeus waliandika dhidi ya uwongo. Baadhi ya kazi hizo zilikuwa zimeorodheshwa kama vitabu vya uwongo katika kitabu cha Kanuni ya Muratori, orodha ya karne ya pili ya vitabu vya Agano Jipya. Waraka wa Yudea unaonyesha kwamba hata katika karne ya kwanza, ilikuwa ni lazima "kushindana kwa dhati kwa imani ambayo ilifikishwa mara moja kwa watakatifu." Waalimu wa uwongo walikuwa tayari "wameingia kwa kutetemeka."[38]

Vitabu vya Apocrypha vinatokana na maandishi halisi ambayo yanaweza kuwa muhimu kwa kuonyesha mazoea ya kanisa la kwanza kwa maandishi ya uzushi ambayo yalikuza mafundisho ya uwongo. Vitabu vya apokrifa vyenye sifa nzuri ni pamoja na *I Clement*, *Waraka wa Barnaba*, *Didache*, na *Mchungaji wa Hermas*. Maandishi haya ni ya kawaida katika mafundisho yao, lakini hawakufikia viwango vya kanisa la kwanza na kuingizwa kwenye kanuni.

Vitabu vya uwongo ni pamoja na *Injili ya Thomas*i, maandishi ya kijinga ya karne ya pili yaliyohusishawa kwa mtume Thomasi; *Waraka wa Laodikia*; na *Apocalypse ya Petro.* Maandiko hayo hayakukubaliwa na kanisa kwa sababu yalipinga ukweli wa Ukristo. Badala ya kukataliwa na Baraza la Karati, ni sahihi zaidi kusema kwamba vitabu hivyo havikuzingatiwa kamwe kama Maandiko na sehemu *yoyote* ya kanisa.

Nakala za Apokrifa haziwakilishi chanzo halali cha ukweli kwa waumini Wakikristo. Imani yetu imejengwa juu ya "imani ambayo iliwahi kutolewa kwa watakatifu."[39] Imani hiyo haijabadilika na haitabadilika. Imani yetu iko kwenye msingi thabiti wa Neno la Mungu.

Uadilifu wa Maandishi: Maandishi yetu ni Maaminifu katika Maandishi ya Asili?

Wakosoaji mara nyingi husema kwamba maandishi ya Agano Jipya hayaaaminiki. Wanasema kuwa makosa yalitambulishwa kama Maandiko yaliyonakiliwa. Wakosoaji hawa wanasisitiza kwamba hata kama maandishi ya asili yaliongozwa, hatuna njia ya kujua kuwa Biblia tuliyonayo leo ni sahihi.

Tunaweza kutegemea uadilifu wa maandishi ya Bibilia yetu? Jibu la swali hili ni "Ndio!" Ni kweli kwamba vitabu vya Agano Jipya viliwekwa chini kwa maandishi, na ni kweli kwamba makosa yanaweza kufanywa wakati wa kunakili maandishi kwa mkono. Walakini, kwa sababu hii ilikuwa Neno la Mungu lililongozwa, waandishi walikaribia kazi yao kwa uangalifu mkubwa. Wasomi walitoa maisha yao kwa kunakili Agano Jipya kwa usahihi uwezekanavyo.

---

[38] Yuda 1:3-4
[39] Yuda 1:3

Na zaidi ya hati 5,000 zilizo na maandishi yote au sehemu ya Agano Jipya, tunao uthibitisho kamili kwamba maandishi yetu yanaendana na maandishi ya zamani. Hakuna maandishi mengine ya zamani yenye msaada wa maandishi mengi kama Agano Jipya.

Ulinganishaji wa Maandishi Mawili Ya Kongwe	
Agano Jipya	*Iliad* ya Homer
Hati zaidi ya 5,000	Hati 653
Maandishi ya mapema zaidi ni chini ya miaka 100 baada ya kuandika	Nakala ya mapema zaidi ya kuishi ni miaka 500 baada ya muundo wa asili
Chini ya ½ ya 1% ya maneno yana swali lolote[40]	5% ya maneno hayana uhakika
Je! Unaamini Andiko gani?	

Lakini utimilifu wa wakati ulipofika…

Usemi wa Paulo unapendekeza mama mjamzito asubiriaye wakati wa kujifunguia. Kwa wakati sahihi tu, Mungu alimtuma Mwanawe katika ulimwengu ambao ulikuwa umetayarishwa Kimungu. Ulimwengu ulikuwa tayari ...

> "Lakini utimilifu wa wakati ulipofika, Mungu alimtuma Mwana wake, aliyeumbwa na mwanamke, aliyeumbwa chini ya sheria…."
> - Wagalatia 4:4

1. **Kijiografia.** Palestina ilikuwa ardhi ndogo kwenye barabara kuu ya tamaduni za zamani. Hii ilitoa mwangaza wa uzinduzi wa kueneza injili ulimwenguni kote.
2. **Kihistoria.** Himaya ya Kirumi ilitoa mazingira tayari kwa kueneza injili.
3. **Kiutamaduni.** Mchanganyiko wa lugha za Kigiriki, mfumo wa kisiasa wa Warumi, na mila za kidini za Kiyahudi zilitoa mazingira ya kuzaliwa kwa kanisa la Kikristo.

Mungu hakuacha jitihada yoyote ya kuandaa ulimwengu kwa injili katika karne ya kwanza. Leo, Yeye hufanya kazi kwa njia ile ile kuwaandalia watu injili. Unapomaliza somo hili omba, "Mungu, unafanya nini kuandaa *ulimwengu wangu* kwa huduma ambayo umenipa?"

Zoezi ya Somo

Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma mwaswali kwa makini kujiandaa.

---

[40] Hakuna hata moja ya maneno haya yanayoathiri maswala ya mafundisho au ukweli wa kihistoria. Tofauti kati ya maandishi ya maandishi yanaonekana katika vifungu kama vile Luka 10:1; maandishi mengine yanaonyesha wafanyikazi sabini na wengine wanaonyesha wafanyikazi sabini na wawili. Hakuna maswali ya usahihi ambayo yanahusiana na ujumbe wa injili au fundisho la Kikristo.

Somo la 1 Maswali ya Majaribio

(1) Kuhamia kutoka magharibi kwenda mashariki, Orodhesha maeneo matatu ya kijiografia ya Palestina.

(2) Samariya ina umuhimu gani kwa huduma ya Yesu?

(3) Orodhesha michango mitatu ya lugha ya Kigiriki kwa kanisa la kwanza.

(4) Fafanua *pax Romana*.

(5) Orodhesha majukumu manne ambayo sinagogi ilifanya katika jamii ya Wayahudi.

(6) Mafundisho gani ambayo Mafarisayo na Wakristo walikuwa pamoja?

(7) Ni tofauti gani za mafundisho za kimsingi kati ya Mafarisayo na Masadukayo?

(8) Orodhesha sababu mbili za kutengenezwa kwa kanuni ya Agano Jipya.

(9) Orodhesha viwango vitatu vilivyotumika katika kuanzisha kanuni ya Agano Jipya.

(10) Neno "uadilifu wa maandishi" linashughulikia suala gani kuhusiana na Agano Jipya?

(11) Andika Wagalatia 4:4-5 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 2
Mathayo, Marko, Luka

Malengo ya Somo

(1) Kuelewa sababu ya injili nne.

(2) Mjue mwandishi, tarehe inayowezekana, na mpangilio wa kihistoria wa kila injili inayofanana.

(3) Tambua mada muhimu katika kila injili ya kihistoria.

(4) Eleza ujumbe wa injili zenye kuelezeana na mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo hili

► Soma Mathayo kupitia Luka.

► Kariri Mathayo 5:48; Marko 10:45; Luka 19:10.

Injili za Kisawe

► Kwa nini tunayo akaunti zaidi ya moja ya maisha ya Yesu?

Baada ya Kupaa, mitume waliandika akaunti za maisha ya Yesu kufundisha waumini wapya na kuzuia akaunti zilizopotosha maisha ya Yesu. Wakati kanisa likienea kote kwenye Himaya la Kirumi, wachungaji na waalimu walihitaji akaunti zilizo na mamlaka ya kuandika maisha na huduma ya Yesu. Hii ilikuwa sababu muhimu za kuandika injili.

Injili tatu za kwanza huitwa injili za kihistoria kwa sababu zinatoa maoni tofauti ya matukio mengi yaliyo sawa.[41] Wakati Injili ya Yohana ina vifaa vya kipekee ambavyo havikujumuishwa katika injili nyingine yoyote, Mathayo, Marko, na Luka hushiriki vitu vingi kwa pamoja.

Waandishi wa injili, mara nyingi waliitwa Wainjilisti, hawakuwa waandishi wa habari wakuiga kuamuru. Badala yake, Roho Mtakatifu alifanya kazi kimiujiza kupitia tabia ya kila Mwinjiliti kuwasilisha, bila makosa, ujumbe wa Mungu.

Mfano mmoja utaonyesha utofauti kati ya injili. Mathayo anatoa habari ya kina ya ushuhuda wa Petro juu ya uungu wa Yesu, baraka za Yesu kwa Petro, na kemeo la Petro kwa Yesu.[42]

---

[41] Neno *injili za kisawe* inamaanisha injili "zinazoonekana pamoja."
[42] Mathayo 16:13-23

Marko na Luka wanatoa matoleo mafupi ya historia.[43] Marko ameondoa baraka za Yesu kwa Petro, wakati Luka ameondoa vyote baraka na hadithi ya Petro akimkemea Yesu. Hakuna utata kati ya hadithi; ni tukio moja lililowasilishwa katika mitazamo mitatu tofauti.

Mathayo 16:13-23	Marko 8:27-33	Luka 9:18-22
"Simoni Petro akajibu, 'Wewe ndiye Kristo, Mwana wa Mungu aliye hai.'"	"Petro akamjibu, 'Wewe ni Kristo."	"Na Petro akajibu, 'Kristo wa Mungu.'"
"Na Yesu akamjibu, 'Heri wewe, Simoni Bar-Yona!'"	Haikujumuishwa	Haikujumuishwa
"Na Petro akamchukua kando akaanza kumkemea, akisema, Na iwe mbali nawe, Bwana! Hii haitawahi kutokea kwako. "	"Na Petro akamchukua kando akaanza kumkemea."	Haikujumuishwa

Hakuna Injili moja inayosimulia hadithi nzima ya maisha ya Yesu. Ukweli, Yohana alisema kuwa rekodi kamili itajaza vitabu vyote ulimwenguni.[44] Injili sio historia kamili. Badala yake, Roho Mtakatifu aliongoza kila mwandishi kusisitiza vipengele mbalimali vya huduma ya Yesu. Kwa kusoma historia ya kila injili, tutaelewa vizuri uchaguzi wa nyenzo katika kila injili. Kila mwandishi aliandika hadhira tofauti na kuandika kwa kusudi tofauti.

Mathayo: Injili ya Mfalme

Utangulizi wa Injili ya Mathayo

Injili ya Mathayo labda iliandikwa kati ya 50 B. K.na 70 B.K. Mada muhimu katika Mathayo ni utimizo wa unabii. Kwa sababu Mathayo hajataja utimilifu wa unabii wa Yesu kuhusu uharibifu wa Hekalu, kuna uwezekano kwamba injili ya Mathayo iliandikwa kabla ya 70 B.K.[45]

Tabia kadhaa zinaonyesha kuwa Injili ya Mathayo ilielekezwa zaidi kwa hadhira ya Kiyahudi:

- Mathayo haelezei mila za Kiyahudi kwa wasomaji wake.
- Mathayo hutumia zaidi nukuu za Agano la Kale kuliko Wainjilisti wengine.
- Mathayo anatilia umakini sana utimilifu wa Yesu kwa unabii wa Agano la Kale.

---

[43] Marko 8:27-33; Luka 9:18-22
[44] Yohana 21:25
[45] Utabiri huu (Mathayo 24:2) ulitimizwa mnamo 70 B.K. wakati kiongozi mkuu wa Warumi alishinda Yerusalemu. "Arch of Titus" kusherehekea ushindi wa Warumi juu ya Yerusalemu bado imesimama huko Roma.

- Ambapo Marko na Luka hutumia kifungu "Ufalme wa Mungu," Mathayo hutumia kifungu sawa "Ufalme wa Mbingu." Hii inaonyesha kusita kwa Wayahudi kutumia jina la Mungu.

Yaliyomo katika Injili ya Mathayo

► Mathayo anaonyeshaje kwamba Yesu ndiye Mfalme?

Yesu kama Mfalme

Mathayo mara nyingi huitwa injili ya Mfalme. Katika Mathayo yote, Yesu anaonyeshwa kama Mfalme wa Wayahudi na, mwishowe, wa mataifa yote. Magi anasafiri kutoka Mashariki kutambua kuzaliwa kwa mfalme mpya. Herode anataka kumwangamiza mfalme huyu mpinzani. Katika Mathayo, Yesu anaonekana kama mfalme.

Mathayo hutumia kifungu cha maneno "Mwana wa Daudi" zaidi kuliko Injili nyingine yoyote. Hii ni jina la kifalme, kuonyesha kwamba Yesu yuko kwenye mstari wa ukoo kutoka kwa Daudi. Jina hili linatumika wakati Yesu anapanda kuingia Yerusalemu juu ya punda, mlango wa kifalme unaotimiza Zekaria 9:9.[46]

Yesu anafundisha sheria ya ufalme katika Mahubiri yake ya Mlimani. Yeye hufundisha juu ya ufalme wa mbinguni kupitia mfululizo wa mifano. Hapo juu ya msalaba wake palikuwa na maandishi, "Huyu ni Yesu mfalme wa Wayahudi." Mathayo ni injili ya Mfalme.

Yesu kama Utimilifu wa Agano la Kale

Mathayo hurejelea mara kumi na moja kwa utimizo wa unabii katika maisha ya Yesu. Unabii uliotajwa katika Mathayo ni pamoja na:

- Kuzaliwa kwa Yesu na bikira (1:22)
- Safari ya kwenda Misri (2:15)
- Kuuawa kwa watoto wachanga na Herode (2:17)
- Huduma ya Yesu ya uponyaji (8:17)
- Safari ya ushindi kuingia Yerusalemu (21:4)
- Bei ya vipande thelathini vya fedha kwa usaliti wake (27:9)

Mahubiri ya Yesu

Mathayo alihifadhi zaidi mahubiri ya Yesu kuliko waandishi wengine wa injili. Pale Marko anapoangazia matendo ya Yesu, Mathayo aliwekea umakini zaidi maneno ya Yesu. Kuna mahubiri matano makuu katika Mathayo, yanatoa muundo wa injili nzima. Watoa maoni wa awali waligundua kuwa kama vile vitabu vitano vya Musa vilivyoanzisha msingi wa Israeli, mahubiri haya matano yanaweka msingi wa kanisa. Mahubiri matano makuu katika Mathayo ni:

---

[46] Mathayo 21:4

- Hotuba Mlimani (5-7)
- Kuwaagiza kumi na mbili (10)
- Mifano ya Ufalme (13)
- Kufundisha juu ya mahusiano katika Ufalme (18)
- Mizeituni kwenye mwisho wa kipindi (24-25)

Injili ya Mathayo Kanisani Leo

Mahubiri katika Injili ya Mathayo huzungumza na kanisa la leo kwa nguvu kama wakati Yesu aliwahubiria kwa mara ya kwanza katika Galilaya na Yudea.

Mahubiri ya Mlimani hutoa muhtasari wa hali ya juu ya maisha katika Ufalme wa Mungu. Kwa kuonyesha utofauti kati ya mila za Mafarisayo na "sheria ya upendo," Yesu anafundisha jinsi ya kuishi kama raia wa Ufalme wa Mbingu. Mada ya mahubiri ni "kwa hivyo muwe wakamilifu, kama vile Baba yenu aliye mbinguni alivyo mkamilifu."[47] Amri hii inakuja katika muktadha unaoonyesha kwamba Baba yetu ni Mungu wa upendo ambaye "hutoa jua lake kuinuka katika mabaya na mema, na hupeleka mvua kwa wenye haki na wasio haki. "[48] Kuwa "kamili" katika Ufalme wa Mungu kunamaanisha kuwa na moyo wa Baba yetu aliye mbinguni, moyo wa upendo usio na ubinafsi. Ingawa moyo wa upendo kamili hauwezekani kwa nguvu zetu za kibinadamu, Baba yetu wa Mbingu anayetuamuru kuwa na moyo kamili ni Mungu anayefanya iwezekane kupitia neema yake.

> "'Kwa hivyo mtakuwa kamili; kama Baba yako aliye mbinguni ni kamili ...' Alijua vizuri jinsi kutokuamini kwetu kutakuwa kwa kulia, hii haiwezekani! Na kwa hivyo inashikilia juu yake nguvu yote, ukweli, na uaminifu wa yeye ambaye vitu vyote vinawezekana."
> - John Wesley
> *Vidokezo juu ya Agano Jipya*

Mafundisho ya Yesu juu ya **uhusiano katika Ufalme wa Mungu** ni mfano wa mahusiano katika kanisa leo.[49] Mathayo 18:15-20 hutoa mwongozo wa nidhamu ya kanisa la kibinadamu ambamo dhambi inashughulikiwa kupitia kanisa, sio kwa njia ya kejeli na uvumi. Nidhamu hii inafanyika katika muktadha ambao hutoa msamaha na urejesho, kanuni inayoonekana katika jibu la Yesu kwa swali la Petro juu ya msamaha.[50]

Tume Kuu inatuita kufanya wanafunzi katika mataifa yote. Kama wito wa Yesu kufikia ukamilifu, tunatimiza wito huu sio kwa nguvu zetu wenyewe bali kupitia nguvu ya yule aliyetoa ujumbe. Yule aliyetoa wito ndiye aliyeahidi, "Mimi nipo nanyi siku zote, hata mwisho wa ulimwengu."[51]

---

[47] Mathayo 5:48
[48] Mathayo 5:45
[49] Mathayo 18
[50] Mathayo 18:21-35
[51] Mathayo 28:18-20

Marko: Injili ya Mtumishi

Utangulizi wa Injili ya Marko

> "Wakati Petro alikuwa amehubiri Neno hadharani kule Roma, wengi waliuliza kwamba Marko, ambaye alikuwa amemfuata kwa muda mrefu na kukumbuka maneno yake, lazima aandike."
> - Clement wa Alexandria alinukuliwa katika Eusebius, *Historia ya ukweli 6.14.5-7*

Yohana Marko alikuwa binamu wa Barnaba ambaye alisafiri na Paulo na Barnaba katika safari yao ya kwanza ya umisionari.[52] Ingawa kutofaulu kwake katika safari hiyo kulisababisha migogoro kati ya Paulo na Barnaba, baadaye Yohana Marko aliipata tena imani ya Paulo na kuwa muhimu katika huduma yake.[53]

Mababa wa kanisa la kwanza walimtambua Simioni Petro kama chanzo cha utume wa Marko. Yohana Marko alifanya kazi sana na Petro hata kuitwa "mwanangu."[54] Injili ya Marko hurekodi kumbukumbu ya Petro mwenyewe katika huduma ya Yesu.

Kwa sababu matukio katika Marko hayafuati agizo la Mathayo na Luka kila wakati, ni muhimu kujua kwamba Askofu Papias, baba wa kanisa la kwanza, alinukuu mtume Yohana akisema kwamba Marko "alikua mkalimani wa Petro na aliandika kwa usahihi yote ambayo alikumbuka, sio *kabisa kwa mpangilio wa mambo yaliyosemwa au kufanywa na Bwana."*[55] Akaunti ya Marko ni sahihi, lakini hakujaribu kuweka matukio kwa utaratibu mkali wa mpangilio wa nyakati.

Injili ya Marko labda iliandikwa kutoka Roma na ikaelekezwa zaidi kwa wasomaji wa Mataifa. Marko mara nyingi anaelezea maneno ya Kiaramu yaliyotumiwa na Yesu.[56] Kwa kuongezea, Marko anafafanua istilahi za Kiyahudi kwa wasomaji wake wa Kirumi. Kwa mfano, Marko anaelezea kwamba "sarafu mbili" (sarafu za Kiyahudi) "hufanya sarafu" (sarafu ya Kirumi).[57]

Marko ni injili fupi, na maelezo machache zaidi kuliko injili nyingine. Marko ni injili ya vitendo, tabia ambayo inaweza kuonyesha ushawishi wa Simoni Petro. Ni rekodi iliyo wazi ya maisha na huduma ya "Yesu Kristo, Mwana wa Mungu."[58]

Maudhui ya Injili ya Marko

► Marko husisitiza vipi jukumu la Yesu kama mtumishi?

---

[52] Wakolosai 4:10; Matendo 12:25
[53] Matendo 15:36-40; 2 Timotheo 4:11
[54] 1 Petro 5:13
[55] Imenukuliwa katika Eusebius, *Ecclesiastical History*, 3.39.14-17.
[56] Kiaramu kilikuwa lugha ya kawaida iliyotumika huko Palestina wakati wa karne ya kwanza, ikibadilisha Kiebrania. Mifano ya maelezo Aramaic ya Marko inajumuisha na Marko 5:41, 7:11, na 14:36.
[57] Marko 12:42
[58] Marko 1:1

Yesu Mtumishi

Marko mara nyingi huitwa Injili ya Mtumishi. Marko anaweka umakini zaidi kwa vitendo vya Yesu kuliko maneno yake. Kinyume na mahubiri makuu matano ya Mathayo, Marko anajumuisha hubiri moja tu (Marko 13). Injili ya Marko inatilia maanani zaidi miujiza; Marko anaandika miujiza kumi na tisa katika kitabu kifupi cha sura kumi na sita.

Kuonyesha picha yake ya Yesu kama mtumishi wa hali ya chini, Marko haitoi nasaba na hadithi yoyote ya kuzaliwa. Anaanza na huduma ya Yesu ya Utu uzima.

Mstari muhimu wa Injili ya Marko unaonyesha mambo mawili ya huduma ya Yesu hapa duniani. "Kwa maana hata Mwana wa Adamu hakuja kutumikiwa, bali kutumikia, na kutoa maisha yake kuwa fidia ya watu wengi."[59] Yesu alikuja kutumikia na kutoa maisha yake kama dhabihu.

Yesu Mwana wa Mungu

Marko anaanza na taarifa ya uungu wa Yesu, "Mwanzo wa injili ya Yesu Kristo, Mwana wa Mungu."[60] Msalabani, ofisa wa Kirumi anakiri, "Kweli mtu huyu alikuwa Mwana wa Mungu."[61]

Marko anaonyesha kwamba Yesu alikuwa mtumwa, lakini anaonyesha pia mamlaka ya Yesu kama Mwana wa Mungu. Msomaji wa Kirumi angetegemea mtawala wa Mungu aonyeshe nguvu juu ya ulimwengu huu. Marko anaonyesha nguvu hiyo kwa njia nyingi. Katika injili yote, Marko anajumuisha ushuhuda kwa uungu wa Yesu:

- Wakati ubatizo, Baba kumshuhudia, "Wewe ni Mwanangu mpendwa, ambaye nimependezwa."[62]
- Mapepo kutambua Yesu kama "Mtakatifu wa Mungu."[63]
- Yesu anatumia mamlaka ambayo ni ya Mungu wakati anasamehe dhambi[64] na kudai mamlaka juu ya Sabato.[65]
- Miujiza ya Yesu huonyesha mamlaka yake juu ya hali,[66] ugonjwa,[67] na hata kifo.[68]

---

[59] Marko 10:45
[60] Marko 1:1
[61] Marko 15:39
[62] Marko 1:11 na tena katika Ubadilishaji katika Marko 9:7
[63] Marko 1:24, 3:11, 5:7
[64] Marko 2:5
[65] Marko 2:28
[66] Marko 4:39 na 6:47-48
[67] Marko 5:27-30 na 7:32-37, kwa mfano
[68] Marko 5:38-42

Siri ya Masihi

Kwa kuzingatia mkazo wa Marko juu ya uungu wa Yesu, wasomaji wengine wamechanganyikiwa na amri zilizorudiwa za kunyamazisha Injili yote. Mara kwa mara, wale wanaomtambua Yesu kama Masihi ni marufuku kuongea juu yake. Hii inajulikana kama "Siri ya Kimesiya." Kuna hali tatu ambazo Yesu alitoa agizo la kunyamaza.

- **Pepo** walizuiliwa kuzungumza juu ya hali ya uungu wa Yesu.[69] Yesu aliepuka kushirikiana na pepo, hata wakati ushuhuda wao ukiwa wa kweli.
- **Watu walioponywa** wakati mwingine waliamriwa kunyamaza.[70] Hii labda ilikuwa kuzuia umati uliokusanyika wakati huduma ya uponyaji ya Yesu ilitangazwa. Wakati mwenye ukoma hakutii amri hii na kuambiwa juu ya nguvu za Yesu, watu wengi walikusanyika kwamba "Yesu hakuweza kuingia katika mji wazi, lakini alikuwa nje katika mahali pa ukiwa."[71] Huduma ya Yesu ya kidunia haikuwa *hasa* juu ya uponyaji wa mwili. Hakuruhusu uponyaji wa kushangaza kuchukua nafasi ya huduma ya muda mrefu ambayo alikuja - kuwapa wanafunzi mafunzo ya kueneza injili na kujenga kanisa.
- Wakati **wanafunzi** walipogundua Yesu ni nani, hakuwaruhusu waambie.[72] Sababu inayowezekana ni hatari ya kutokuelewana. Hata baada ya Petro kutoa ushahidi kwamba Yesu alikuwa Masihi, wanafunzi hawakuelewa kabisa yale Yesu alikuja kufanya.[73] Hawakuwa tayari kuhubiri kuja kwa ufalme wake hata baada ya ufufuo na kupaa. Hadi wakati huo, taarifa yoyote ya wanafunzi ingekuwa imechanganyikiwa.

Injili ya Marko Kanisani Leo

Kipaumbele cha huduma katika huduma ya Yesu kinatukumbusha kuwa tunapofikia mahitaji ya ulimwengu na ya kihemko, tunapata fursa za kusaidia mahitaji yao ya kiroho. Wakristo katika Milki ya Warumi walihatarisha maisha yao ili kutunza wanaokufa katika miji iliyokumbwa na tauni. Wakristo katika Zama za Kati walianzisha hospitali ili kuwahudumia wakoma na maskini. Mashirika ya Kikristo leo huvaa watoto yatima, hutembelea wafungwa, kuwalisha wenye njaa, na kuwatunza wagonjwa. Huduma kwa vitu vinavyohitajika sana katika jamii yetu lazima iwe sehemu ya misheni ya kanisa. "Kwa maana hata Mwana wa Adamu hakuja kutumikiwa bali kutumikia ...."[74]

---

[69] Marko 1:34; 3:11-12
[70] Marko 1:44; 5:43; na 7:36
[71] Marko 1:45, *English Standard Version*
[72] Marko 8:29-30
[73] Marko 9:9-10, 31-32
[74] Marko 10:45, *English Standard Version*

Luka: Injili ya Mwana wa Adamu

Utangulizi wa Injili ya Luka

Mamlaka ya Luka kama mwandishi wa Agano Jipya hutoka kwa ushirika wake na mtume Paulo. Luka alikuwa Mtu wa Mataifa aliyefundishwa vizuri, daktari ambaye alisafiri na Paulo na alikuwa naye karibu na mwisho wa maisha ya Paulo. Sehemu za Matendo zinaonyesha uwepo wa Luka; Luka alibadili kutoka "wao" kwenda "sisi" wakati akiandika juu ya matukio alipokuwa na Paulo.[75]

Tarehe ya Injili ya Luka ina msingi mkubwa juu ya uhusiano wake na kitabu cha Matendo. Luka anaanza hadithi ambayo inaendelea katika Kitabu cha Matendo. Kulingana na hitimisho la Matendo, inaweza kuzingatiwa kuwa Matendo iliandikwa wakati fulani kabla ya mateso ya Nero kuanza mnamo 64 B. K.[76] Hii inamaanisha kwamba inawezekana Luka aliandikwa miaka ya 50 au mapema ya 60.

Wasomaji wa Luka na kusudi la uandishi linatambuliwa kwenye utangulizi.[77] Luka anamwandikia Theofilo, pengine afisa wa Kirumi. Matendo 1:4 inamaanisha kwamba Theofilo alikuwa Mkristo mpya ambaye alikuwa "amefundishwa" kuhusu maisha ya Yesu. Waongofu wapya, haswa Mataifa, walipewa miezi kadhaa ya mafundisho juu ya maisha ya Yesu, maisha mapya ya Mkristo, na mafundisho ya kanisa la Kikristo. Luka aliandika kuonyesha msingi wa kihistoria wa mambo ambayo Theofilo alikuwa amefundishwa.

Yaliyomo katika Injili ya Luka

► Ni maelezo gani ambayo Luka anasisitiza kuonyesha ubinadamu wa Yesu?

Yesu Mwana wa Adamu

Imani ya Chalcedonia iliundwa mnamo 451 B.K. ili kufafanua mafundisho ya kanisa kuhusu asili ya Kristo. Imani hiyo inasema kwamba Kristo ana asili mbili (ya kimungu na ya kibinadamu) katika umoja:"kamili katika Uungu na pia kamili katika uume; kweli Mungu na kweli mwanadamu."[78] Luka anatoa picha ya wazi ya ubinadamu wa Yesu, "kamili katika utu."

Luka anaonyesha kwamba Yesu alikuwa mwanadamu kamili. Anatoa hadithi ya kina ya kuzaliwa kwa Yesu.[79] Wakati mimba ilikuwa isiyo ya kawaida, Yesu alizaliwa kama mtoto mchanga. Alikuwa mtu kamili.

---

[75] Sehemu za Matendo ambayo inamaanisha uwepo wa Luka katika kundi ni 16:10-17; 20:5-21:18; 27:1-28:16.
[76] Katika Matendo 28:30, Paulo alikuwa chini ya kifungo cha nyumba, lakini alikuwa bado hatari kwa maisha yake.
[77] Luka 1:1-4
[78] Imechukuliwa kutoka http://carm.org/christianity/creeds-and-confessions/chalcedonian-creed-451-ad Mei 22, 2020.
[79] Luka 2

Uzao wa Mathayo, ulielekezwa kwa Wayahudi, unaonyesha ukoo wa Yesu kwa Abrahamu. Kizazi cha Luka, kilichoelekezwa kwa mpokeaji wa Ugiriki na kumuonyesha Yesu kama Mwana wa Adamu, hufuata ukoo wa Yesu kwa Adamu.[80]

Mpangilio wa sura za mapema za Luka unaonyesha kusudi lake la kuonyesha Yesu kama "Adamu wa pili." Badala ya kuanza na nasaba (kama Mathayo), Luka anaweka nasaba baada ya akaunti ya ubatizo. Nasaba inaisha "ambayo alikuwa mwana wa Adamu, ambaye alikuwa mwana wa Mungu." Hii inafuatwa mara moja na akaunti ya majaribu ya Yesu. Adamu wa kwanza (akiishi katika bustani nzuri) alianguka majaribu; Adamu wa pili (aliye dhaifu wa siku arobaini bila chakula na peke yake jangwani) alizuia majaribu. Kama mwanadamu, Yesu alitoa mfano kwa kila mwamini anayekabili majaribu. Yesu alionyesha kwamba tunapaswa kukabiliana na mashambulio ya Shetani kwa nguvu ya Roho Mtakatifu (inayopatikana kupitia maombi) na Maandiko.[81]

Katika injili yote, Luka anaonyesha hali ya maisha ya Yesu hapa duniani:njaa, usingizi, na uchungu wake katika Bustani ya Gethsemane.[82] Yesu alikuwa mwanadamu kamili.

Yesu Mwokozi wa Ulimwengu

Injili ya Luka inaonyesha kuwa Yesu alikuja kama Mwokozi wa wanadamu wote. Simioni alimzungumzia Yesu kama "taa ya kufunuliwa kwa Mataifa."[83]

Hamu ya Luka kuonyesha Yesu kama Mwokozi wa ulimwengu wote inaonekana katika mtazamo wake juu ya wale ambao hawakuwa na hadhi ya kijamii. Mathayo anamuonyesha Magi, msomi alioheshimiwa kutoka Mashariki, akiheshimu kuzaliwa kwa Yesu; Luka anaonyesha wachungaji.[84] Wachungaji hawakuwa na uaminifu kama mashahidi; ushuhuda wao haukukubaliwa katika korti ya Wayahudi. Luka anaashiria tangazo la malaika kwa wachungaji kama ushuhuda wa kwamba Yesu alikuja kwa watu *wote.*

Wanawake, kikundi kingine ambacho kilikuwa na hadhi kidogo ya kijamii katika siku za Yesu, wamechukua nafasi muhimu katika injili ya Luka. Ana, nabii wa kike, anasimama kando na Simioni wakati wa kuwekwa wakfu kwa hekalu.[85] Yesu anaruhusu Mariamu "kukaa karibu na miguu yake" kando ya wanafunzi wa kiume.[86] Cha kushangaza, wanawake walikuwa wafuasi wa kifedha wa huduma ya Yesu.[87]

Makundi mengine mengi ya hali ya chini ya kijamii yanawakilishwa katika Luka. Yesu anatembelea nyumbani kwa Zakayo mtoza ushuru, moja ya vikundi visivyoheshimiwa

---

[80] Luka 3:23-38
[81] Luka 4:1-13
[82] Luka 22:44
[83] Luka 2:32, *English Standard Version*
[84] Luka 2:15-20
[85] Luka 2:36-38
[86] Luka 10:39
[87] Luka 8:1-3

kabisa katika karne ya kwanza ya Palestina.[88] Yesu anasema mfano ambao shujaa ni Msamaria.[89] Msalabani, Yesu anaonyesha huruma kwa mwizi ambaye hafai chochote isipokuwa hukumu.[90]

Umuhimu wa Maombi

Luka anaonyesha kwamba maombi yalikuwa muhimu katika maisha ya Yesu. Kati ya marejeo maalum kumi na tano ya sala za Yesu katika injili, kumi na moja zinapatikana katika Luka. Wakati wa kufanya uamuzi muhimu, Yesu alitumia usiku kuomba.[91] Mifano miwili ya Yesu yenye sala zimeandikwa katika kitabu cha Luka 18. Mifano hii inafundisha juu ya uvumilivu na unyenyekevu katika maombi.[92] Maombi ni mada muhimu katika Luka.

Jukumu la Roho Mtakatifu

Injili ya Luka inatilia maanani kwa karibu jukumu la Roho Mtakatifu katika maisha ya Yesu. Mada hii itaendelea katika Kitabu cha Matendo kama Luka anaonyesha jukumu la Roho Mtakatifu katika kanisa la kwanza.

Jukumu la Roho Mtakatifu linaonekana katika Luka yote:

- Yohana Mbatizaji, Elizabeti, na Zakariya walijazwa na Roho Mtakatifu.[93]
- Roho Mtakatifu alikuja juu ya Mariamu wakati wa mimba ya Yesu.[94]
- Simioni aliongozwa na Roho Mtakatifu.[95]
- Roho Mtakatifu alikuja katika ubatizo wa Yesu.[96]
- Roho Mtakatifu alimuongoza Yesu mpaka jangwani ili ajaribiwe.[97]
- Roho Mtakatifu alikuwa pamoja na Yesu aliporudi Galilaya kwa ajili ya huduma.[98]
- Yesu aliahidi Roho Mtakatifu kwa wale watakaouliza.[99]

Injili ya Luka katika Kanisani Leo

Kwa ulimwengu wa leo wenye mashaka, **umakini wa Luka kwa undani** unatoa ushuhuda wenye nguvu ya ukweli ya maandiko. Luka anaweka mwanzo wa huduma ya umma ya Yesu katika muktadha unaoonyesha maelezo ya kina ya akaunti yake:

---

[88] Luka 19:1-10
[89] Luka 10:25-37
[90] Luka 23:39-43
[91] Luka 6:12
[92] Luka 18:1-8; Luka 18:9-14
[93] Luka 1:15, 41, 67
[94] Luka 1:35
[95] Luka 2:25-27
[96] Luka 3:22
[97] Luka 4:1
[98] Luka 4:14
[99] Luka 11:13

> Sasa katika mwaka wa kumi na tano wa utawala wa Tiberio Kaisari, Pontio Pilato akiwa gavana wa Yudea, na Herode akiwa mkuu wa mkoa wa Galilaya, na nduguye Filipo, mkuu wa mkoa wa Itura na mkoa wa Trachonitisi, na Lysaniasi, mkuu wa mkoa wa Abilene, Anasi na Kayafa wakiwa makuhani wakuu....[100]

Tunapomuasilisha Kristo kwenye ulimwengu wenye mashaka, tunaweza kuhubiri kwa ujasiri. Imani yetu sio "imani kipofu" katika sura ya kidini ya hadithi. Imani yetu imewekwa katika hali ya kihistoria, Mwana wa Mungu aliyekua mwili aliyeishi kati yetu, alikufa kwa ajili ya dhambi zetu, alifufuliwa siku ya tatu, na akapanda mbinguni ambapo ameketi mkono wa kulia wa Baba.

Jukumu la maombi katika maisha ya Yesu linatumika kama kielelezo kwa kila Mkristo. Ikiwa Yesu, ambaye hakujua dhambi na ambaye alikuwa na ushirika wa karibu na Baba yake, aliona umuhimu wa sala, ni vipi tunapaswa kuona sala kama kipaumbele katika maisha yetu. Mwinjilisti Leonard Ravenhill aliandika, "Hakuna mtu mkubwa kuliko maisha yake ya sala. Mchungaji ambaye haombei anacheza...."[101]

Mwishowe, kama vile **Roho Mtakatifu** alikuwa muhimu katika huduma ya Yesu, Roho Mtakatifu lazima awe katikati ya maisha ya kanisa leo. Historia ya kanisa inaonyesha hatari mbili katika uhusiano na Roho Mtakatifu. Hatari moja ni kusisitiza jukumu la Roho Mtakatifu kwa kuwatenga watu wengine wa Utatu.

Hatari iliyo kinyume ni kupunguza jukumu la Roho Mtakatifu kanisani. A.W. Tozer alionya kwamba kanisa linaweza kuruhusu "nguvu ya bei nafuu na ya bandia badala ya nguvu ya Roho Mtakatifu."[102] Hivi karibuni, Francis Chan alionya:"Kanisa huwa halina maana wakati inakuwa kiumbe wa kibinadamu. Sisi sote sio tuliotengenezwa kuwa wakati kila kitu katika maisha yetu na makanisa yanaweza kuelezewa mbali na kazi na uwepo wa Roho wa Mungu."[103]

Matendo yanaonyesha umuhimu wa Roho Mtakatifu kanisani; Luka anaonyesha umuhimu wa Roho Mtakatifu katika maisha ya mtu huyo. Yesu alitegemea mwongozo na nguvu ya Roho Mtakatifu katika huduma yake ya kidunia; hatupaswi kuruhusu "nguvu ya bei nafuu na ya syntetiki kubadilisha badala ya nguvu ya Roho Mtakatifu" kanisani leo.

---

[100] Luka 3:1-2
[101] Imechukuliwa kutoka https://www.goodreads.com/quotes/314673-no-man-is-greater-than-his-prayer-life-the-pastor Mei 22, 2020
[102] A.W. Tozer. *Of God and Men* (Chicago, IL: Moody Publishers, reissue edition, 2015)
[103] Francis Chan. *Forgotten God: Reversing Our Neglect of the Holy Spirit* (Colorado Springs, CO: David C Cook, 2009).

Hitimisho

Thomasi Linacre alikuwa profesa wa Oxford na daktari wa kibinafsi kwa Mfalme Henri VIII. Baada ya kusoma injili kwa mara ya kwanza, aliandika katika shajara yake, "Ama hii sio injili au sisi sio Wakristo." Linacre alitambua kuwa maisha ya Mkristo wa kweli hubadilishwa na Yesu Kristo. Wakati akilinganisha maisha yake na maisha ya watu wanaodai kuwa Wakristo karibu naye na picha ya Yesu ambayo imetolewa katika injili, Linacre aligundua, "Tunadai kuwa Wakristo, lakini hatuonyeshi picha ya Yesu Kristo."

Kutoka kwa mahubiri ya Mathayo juu ya Ufalme, hadi picha ya Marko ya huduma ya Yesu kwa wahitaji, kwa mkazo wa Luka juu ya Roho Mtakatifu, injili zinatoa picha ya huduma ya Yesu Kristo. Kupitia hii, injili zinaonyesha inamaanisha nini kuwa Mkristo. Tunaposoma injili, tunapaswa kujiuliza, "Je! Ninaishi maisha ambayo yanaonyesha neema inayobadilisha maisha na Yesu Kristo?"

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa sura hii kupitia zoezi lifuatalo:

(1) Chagua **mawili** kati ya mazoezi yafuatazo

- Andaa mahubiri au somo la Bibilia katika mfano mmoja wa Yesu. Hii inaweza kuwa nakala ya kurasa 5-6 au mahubiri ya kumbukumbu au somo.
- Andaa mahubiri au somo la Bibilia juu ya umuhimu wa kusulubiwa au kufufuka katika maisha ya Mkristo. Hii inaweza kuwa nakala ya ukurasa wa 5-6 au mahubiri ya kurekodi au somo.
- Andaa ratiba ya Wiki ya Usulubisho ambayo inaweza kutumika kwa kufundisha. Hii inaweza kuwa uwasilishaji unaotegemea karatasi au kompyuta. Muhtasari wa muda unapaswa kujumuisha matukio makubwa ya Wiki ya Usulubisho.
- Chora ramani ya Palestina inayoonyesha eneo la kila mkoa na miji ifuatayo: Yudea, Galilaya, Samariya, Dekapoli, Yerusalemu, Nazareti, Yeriko, na Kaisaria Filipi.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma mwaswali kwa makini kujiandaa.

Somo la 2 Maswali ya Majaribio

(1) Kwa nini injili tatu za kwanza huitwa Injili za Sinodi?

(2) Toa thibitisho tatu kwamba Mathayo ilielekezwa kwa hadhira ya Wayahudi.

(3) Orodhesha mada kuu tatu katika Mathayo.

(4) Orodhesha mada kuu tatu katika Marko.

(5) Orodhesha na ueleze hadhira tatu zinazohusiana na Siri ya Kimasihi ya Marko.

(6) Tunafahamu nini kuhusu Theophilus? Kuhusu Luka?

(7) Imani ya Wakaldonia inafundisha nini juu ya asili ya Yesu?

(8) Orodhesha mada kuu nne kwenye Luka.

(9) Orodhesha mifano mitatu kutoka Luka ya huduma ya Yesu kwa wale wa hali ya chini.

(10) Orodhesha mifano mitatu ya kazi za Roho Mtakatifu wakati wa maisha ya awali ya Yesu.

(11) Andika Mathayo 5:48, Marko 10:45, Luka 19:10 kwenye kumbukumbu.

Somo la 3
Yohana

Malengo ya Somo

(1) Kutofautisha Yohana na Injili za Sinodi.

(2) Kujua mwandishi, tarehe, na mpangilio wa kihistoria wa Injili ya Yohana.

(3) Kutambua mada na madhumuni ya Yohana.

(4) Kuthamini umuhimu wa ubinadamu wa Yesu na uungu wake.

(5) Kulinganisha ujumbe wa Yohana na mahitaji ya ulimwengu wa leo.

(6) Kutumia yaliyomo katika somo katika kuweka huduma.

Maandalizi ya Somo hili

► Soma Injili ya Yohana. Ukiwa unasoma Injili ya Yohana, weka daftari la ibada ambalo utajibu uwasilishwaji wa Yeus kwa kila sura. (Hii ni zoezi la 2 katika somo hili.) Kwa mfano, katika sura ya 1, unaweza kujibu uwasilishwaji wa Yesu kama "Neno" la milele. Inamanisha nini kwako kama Mkristo? Ni jinsi gani hali ya Yesu ya milele itaathiri Imani na ujasiri wako kama mtoto wake?

► Kariri Yohana 20:30-31

Utangulizi

► Wakristo huitwa "waumini." Inamaanisha nini "kuamini?" Imani ya kweli itaathiri vipi maisha yetu?

> Kwa maana Mungu aliupenda ulimwengu hata akamtoa Mwana wake wa pekee, ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele. Kwa maana Mungu hakumtuma Mwanae ulimwenguni ili kuhukumu ulimwengu; lakini ili ulimwengu uokolewe. Yeye amwaminiye yeye hahukumiwi; lakini yeye asiyeamini amekwisha kuhukumiwa, kwa sababu hakuamini katika jina la Mwana wa pekee wa Mungu.[104]

Haya ni baadhi ya maneno ya Maandiko yanayofahamika zaidi. Wanaahidi kwamba *yeyote* aaminiye Yesu atakuwa na uzima wa milele. Hizi pia ni baadhi ya maneno yanayotumiwa vibaya sana katika Maandiko. "Imani tu" mara nyingi hufafanuliwa vibaya kumaanisha imani ya akili bila mabadiliko ya maisha. Yohana anaonyesha kuwa imani ni zaidi ya kukubalika

---

[104] Yohana 3:16-18

kiakili. Maneno "naamini," yanayosemwa kutoka moyoni, yatabadilisha maisha yako. Imani ya kweli inabadilisha mapenzi ya mtu na tabia yake.

Historia ya Injili ya Yohana

Mwandishi, Tarehe, na Mahali

Yohana, mwana wa Zebedayo, alikuwa mwandishi wa injili ya nne. Ignatius wa Antiokia, Justin Martyr, Polycarp, na Irenaeus wote walishuhudia uandishi wa Yohana.

Yohana, na kaka yake na Simioni Petro, walikuwa sehemu ya "Mzunguko wa ndani" wa Yesu. Hao walikuwa wanafunzi pekee katika chumba wakati Yesu alimfufua msichana aliyekufa.[105] Walikuwa pamoja na Yesu kwenye Mlima wa Ubadilishaji na kwenye Bustani ya Gethsemane.[106]

Yohana alikuwa kiongozi mwenye ushawishi kanisani. Ni Paulo tu ndiye aliyeandika vitabu vya Agano Jipya zaidi kuliko Yohana. Yohana aliandika Injili ya Yohana, Waraka tatu, na Ufunuo.

Kulingana na utamaduni, Yohana aliishi Efeso. Wakati wa utawala wa Domitian Yohana alifukuzwa Patmos, ambapo aliandika Kitabu cha Ufunuo. Kisha akarudi Efeso na akafa huko karibu miaka 100 ya umri. Injili ya Yohana labda iliandikwa kutoka Efeso. Kawaida ni tarehe 85-95 B.K., injili ya mwisho.

Kusudi

Injili ya Yohana ni tofauti kabisa na injili za sinodi. Yohana hana hadithi ya Yesu akitoa mapepo; haina mifano; na, tofauti na Marko, hakuna "siri ya kimesiya."

Wakati waandishi wengi wamegundua tofauti kati ya injili za Yohana na injili za sinodi, ni muhimu pia kuona kufanana. Yohana anawasilisha maoni tofauti ya maisha ya Yesu, lakini ujumbe wake ni sawa na Wainjilisti wengine. Yohana anaonyesha kuwa Yesu ni Mwana wa Mungu aliyeishi kati yetu, alisulubiwa kwa dhambi zetu, na akafufuka kutoka kwa wafu siku ya tatu. Kusudi la Yohana ni kurekodi ushahidi wa uungu wa Yesu.

Kulikuwa na uzushi mbili za mapema zinazohusiana na Yesu. Mtu alikataa ubinadamu wake kamili, akidai kwamba Yesu alionekana tu kuwa mwanadamu. Luka alizungumza kwa kosa hili na maelezo yake juu ya Yesu kama mwanadamu kamili. Uzushi mwingine ulikataa uungu wake, ukidai kwamba alikuwa mwalimu mkubwa lakini sio Mwana wa Mungu. Yohana analipa uangalifu wa pekee juu ya uungu wa Yesu kupitia safu ya miujiza inayomwonyesha kama Mwana wa Mungu na kupitia taarifa zinazomuonyesha kuwa Neno aliyefanywa

---

[105] Marko 5:37-42
[106] Mathayo 17:1-9; Marko 14:32-36

mwili.Kusudi la Yohana ni "ili mpate kuamini kuwa Yesu ndiye Kristo, Mwana wa Mungu; na ili kuamini mpate uzima kwa jina lake."[107]

Yaliyomo kwenye Injili ya Yohana

Utangulizi (Yohana 1:1-18)

Akimwasilisha **Yesu Mfalme** kwa hadhira ya Wayahudi, Mathayo alifuatilia ukoo wa Yesu kupitia kwa Daudi hadi kwa Abrahamu. Akimwasilisha **Yesu Mtumishi** kwa hadhira ya Warumi, Marko hakujumuisha nasaba. Akimwasilisha **Yesu Mwana wa Adamu** kwa hadhira ya Kigiriki, Luka alifuatilia ukoo wa Yesu kwa Adamu, mtu wa kwanza. Akimwasilisha **Yesu Mwana wa Mungu**, Yohana anaanza na kile mtu anaweza kuita "nasaba ya kiungu."

> Hapo mwanzo kulikuwako Neno, na Neno alikuwa na Mungu, na Neno alikuwa Mungu. Huyo mwanzo alikuwa na Mungu. Vitu vyote viliumbwa na yeye; na bila yeye hakuna kitu chochote kilichotengenezwa.[108]

Injili ya Yohana inaanza na madai makubwa kwamba Yesu alikuwa "Neno" na "Neno alikuwa Mungu." Anaandika, "Neno alifanyika mwili, akakaa kati yetu, (na tukaona utukufu wake, utukufu kama wa Mwana wa pekee wa Baba) umejaa neema na ukweli."[109] wengine wa injili zawadi ushahidi wa kuunga mkono madai haya.

Kitabu cha Ishara (Yohana 1-12)

Nusu ya kwanza ya Yohana mara nyingi huitwa "Kitabu cha Ishara." Katika sehemu hii, Yohana anarekodi miujiza saba inayoonyesha uweza wa Kiungu wa Yesu. Alipobadilisha maji kuwa divai kwenye harusi huko Kana, Yesu alijifunua kwa wanafunzi wake. Hii ndiyo ishara ya kwanza kwake Yesu alifanya huko Kana katika Galilaya, akaonyesha utukufu wake. Na wanafunzi wake walimwamini."[110]

Muujiza huko Kana ulikuwa wa kwanza katika safu ya ishara saba za muujiza katika Yohana 1-12. Ishara nyingine sita ni:

- Kuponya mtoto wa ofisa huko Kapernaumu (4:46-54)
- Kuponya aliyepooza huko Bethesda (5:1-18)

> Muujiza ni zaidi ya tukio ambalo hatuwezi kuelezea. Muujiza unajumuisha "kuingiliwa kwa asili na asili au mwendo wa matukio. Katika historia ya kanisa hilo, miujiza imeonekana sio tu ishara za ajabu za neema ya Mungu, lakini kama uthibitisho wa kimungu wa mtu huyo au fundisho la yule anayefanya muujiza huo." Hii ndio sababu Yohana anatumia neno *ishara* kuelezea miujiza ya Yesu.
> - Ufafanuzi kutoka
> Sinclair B. Ferguson na J.I. Packer, *New Dictionary of Theology*, 1988

---

[107] Yohana 20:31
[108] Yohana 1:1-3
[109] Yohana 1:14
[110] Yohana 2:11, *English Standard Version*

- Kulisha 5,000 (6:5-14)[111]
- Kutembea juu ya maji (6:16-24)
- Kuponya mtu aliyezaliwa kipofu (9:1-7)
- Kufufua Lazaro kutoka kwa wafu (11:1-45)

Kila muujiza ulimuonyesha Yesu kama Mwana wa Mungu. Yohana anatumia neno "ishara" kuelezea miujiza ya Yesu. Miujiza ni ishara inayomuonyesha Yesu kama Mwana wa Mungu. Tunapofuata ishara kupata barabara au uwanja wa ndege, Yohana anatuambia kufuata ishara za miujiza ya Yesu kupata uungu wake.[112] Muujiza wa mwisho wa Yesu, kufufuliwa kwa Lazaro, ni kumbukumbu tu katika Yohana na ni kilele cha nusu ya kwanza ya Injili. Muujiza huu ulisababisha moja kwa moja kwa mapambano ya mwisho kati ya Yesu na viongozi wa dini. Kwa sababu Wayahudi wengi walikuwa wakimgeukia Yesu kwa sababu ya muujiza huu usioweza kuepukika, viongozi waliamua kumuua Yesu na Lazaro.[113]

Mbali na miujiza saba, Yohana anaandika rekodi za taarifa za Yesu zinazoshuhudia uungu wake. Pale Marko anataja matukio wakati Yesu alikataza wanafunzi kushuhudia kwamba yeye ni Masihi, Yohana anarekodi matukio wakati Yesu aliwafunulia wengine hali yake. Ushuhuda uliorekodiwa katika Yohana ni pamoja na:

- Ushuhuda wa Yesu kwa Nikodemo (3:1-21)
- Ushuhuda wa Yesu kwa mwanamke Msamaria (4:1-41)[114]
- Ushuhuda wa Yesu baada ya kumponya mtu huko Bethesda (5:17-18)
- Ushuhuda wa Yesu baada ya kulisha 5000 (6:24-59)
- Ushuhuda wa Yesu kwenye Sikukuu ya Vibanda (7:14-44)
- Yesu alishuhudia kwamba "Kabla ya Ibrahimu alikuwako, mimi" (8:52-59)
- Ushuhuda wa Yesu kwenye Sikukuu ya Kujitolea (10:22-38)

"...watu mara nyingi husema:"Niko tayari kumkubali Yesu kama mwalimu mkuu wa maadili, lakini sikubali madai yake ya kuwa Mungu." Hilo ndilo jambo moja ambalo hatupaswi kusema. Mtu ambaye alisema aina ya mambo ambayo Yesu alisema hayatakuwa mwalimu mzuri wa maadili. Angekuwa mtu wa jua au vinginevyo atakuwa Ibilisi wa Kuzimu. Lazima ufanye uchaguzi wako.... Unaweza kumfungia mjinga, unaweza... kumuua kama pepo; au unaweza kuanguka miguuni pake ukamwite Bwana na Mungu. Lakini wacha turejee na upole wowote unaovutia juu ya Yeye kuwa mwalimu mkubwa wa wanadamu. Yeye hajaacha hiyo wazi kwetu."
- C.S. Lewis, *Ukristo wa kweli*

[111] Huu ni muujiza pekee ulioripotiwa katika injili zote nne.
[112] Kris Samons, "What is a Biblical Definition of 'Miracle'?" imechukuliwa kutoka https://probe.org/what-is-a-biblical-definition-of-miracle/ Mei 22, 2020
[113] Yohana 11:45-53, 12:9-11
[114] Tazama hasa Yohana 4:25-26

Wakosoaji wamesisitiza kwamba Yesu hakujidai kuwa ni wa Kimungu. Yohana anaonyesha kwamba Yesu alishuhudia mara kadhaa uungu wake. Watazamaji wa Yesu walijua vizuri alimaanisha aliposema, "Kabla ya Ibrahimu, mimi nilikuwa."[115] Haya ndio maneno yaliyotumiwa na Mungu kujifunua kwake kwa Musa, "Mimi ndiye yule."[116] Wale waliomsikia Yesu walijua alichomaanisha; walijaribu kumpiga kwa mawe, adhabu ya kufuru.[117] Hawakutafuta kumuua Yesu kwa sababu alikuwa mwalimu mkubwa na mponyaji; walitafuta kumuua kwa sababu alidai kuwa ni wa Kimungu. Watu wanaweza kukataa madai ya Yesu ya uungu, lakini ni ujinga kukataa kwamba ndiye alitoa madai.

Kitabu cha Utukufu (Yohana 13-20)

Katika Yesu tunaona "utukufu kama mzaliwa wa pekee wa Baba, umejaa neema na ukweli."[118] Wakati wa juma la mwisho la huduma ya kidunia ya Yesu, utukufu wake ulifunuliwa kwa njia tofauti na wanafunzi walivyotarajia. Wanafunzi walifikiria utukufu wa Yesu katika suala la ushindi wa kijeshi, nguvu ya kisiasa, na huduma maarufu ya umma. Badala yake, Yesu alionyesha kwamba utukufu wake ulihusisha msalabani na kujitolea.

Katika karamu ya mwisho, Yesu alionyesha unyenyekevu ambao wafuasi wake wanapaswa kuhudumiana.[119] Katika hotuba zake za mwisho, Yesu alifundisha juu ya Mfariji ambaye "atakaa pamoja nawe milele."[120] Kwa mfano wa mzabibu na matawi, alifundisha juu ya umuhimu wa kukaa ndani yake kila wakati; "Mtu asipokaa ndani yangu, hutupwa nje kama tawi, na hukauka ...."[121] Mifano hii ilikuwa kinyume cha nguvu ya kisiasa na kijeshi; badala yake, njia ya Yesu ilikuwa ya kujisalimisha na unyenyekevu.

Katika "Maombi ya Kuhani Mkuu" ya Yesu, aliomba maswala ya karibu na moyo wake. Akikabili msalaba, Yesu aliomba

- Kwa mwenyewe:atukuzwe kupitia Baba (17:1-8)
- Kwa wanafunzi:kwamba watahifadhiwa na kutakaswa (17:9-19)
- Kwa waumini wote:kwamba umoja wao ungeishuhudia ulimwengu (17:20-26)

Yohana anaandika kukamatwa kwa Yesu, kesi, kusulubiwa, na ufufuo. Mwanzoni mwa Yohana, Yesu alimwambia Nikodemo kwamba, "kama vile Musa alivyoinua nyoka nyikani, vivyo hivyo Mwana wa Adamu lazima ainuliwe ili kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele."[122] Baadaye, Yesu alizungumza juu ya aina ya kifo chake; "Na mimi, ikiwa nimeinuliwa kutoka ardhini, nitawavuta watu wote kwangu."[123] Msalabani, Mwana wa

---

[115] Yohana 8:58
[116] Kutoka 3:14
[117] Yohana 8:59
[118] Yohana 1:14
[119] Yohana 13
[120] Yohana 14:16
[121] Yohana 15:6
[122] Yohana 3:14-15
[123] Yohana 12:32

Adamu "aliinuliwa" ili "kuwavuta watu wote" kwake ili "wasipotee, bali wawe na uzima wa milele." Hii ilikuwa lengo ambalo maisha yote ya Yesu yalielekezwa. Kusulubiwa kwake hata huitwa "saa ya utukufu wake."[124] Huu ndio utukufu aliokuja ulimwenguni.

Yohana anamaliza kifungu hiki na ushuhuda wa Thomas baada ya ufufuo, "Bwana wangu na Mungu wangu."[125] Uwezo wa kubadilisha wa ufufuo wa Yesu unaweza kuonekana katika maisha ya baadaye ya Tomasi; aliuawa kama shahidi wakati akiinjilisha India.

Utangulizi (Yohana 21)

Sura ya mwisho ya Yohana inaripoti mwonekano wa Yesu baada ya ufufuo na kikundi cha wanafunzi kwenye Bahari ya Galilaya.[126] Yohana anamaliza Injili yake kwa kudhibitisha ukweli wa akaunti zake; "Huyu ndiye mwanafunzi anayeshuhudia haya, na kuandika mambo haya:na tunajua ya kuwa ushuhuda wake ni kweli."[127]

Injili ya Yohana katika Kanisa Leo

Kwa waumini wapya, Yohana anaonyesha asili ya kimungu ya Yesu. Kwa sababu ya uwasilishaji wake wa wazi na rahisi wa Yesu, wachungaji mara nyingi huwahimiza waumini wapya kusoma Injili ya Yohana. Katika Yohana, tunaona Yesu kama "mkate wa uzima" (6:35); "nuru ya ulimwengu" (8:12); "mchungaji mzuri" (10:11); "ufufuo na uzima" (11:25); na njia, ukweli, na uzima (14:6).

Kwa ulimwengu wenye mashaka, Yohana anatoa picha ya Yesu kama Mwana wa Mungu. Miujiza katika Yohana inazungumza na wale wanaotafuta ishara zenye nguvu za kudhibitisha madai ya Yesu ya uungu. Kupitia miujiza, Yesu alionyesha kwamba madai yake ya kuwa "MIMI NDIYE" yalitegemezwa na nguvu zake za Kimungu.[128]

Kwa kanisa la kisasa ambalo linahubiri "neema ya bei rahisi" bila wito wowote ya uanafunzi wa kweli,[129] Injili ya Yohana inaonyesha maana ya imani. Imani ya kweli inabadilisha maisha ya Mkristo. Baada ya kumsikia Yesu akielezea "mkate wa uzima," "wanafunzi wake wengi walirudi, na hawatembea tena pamoja naye."[130] Wafuasi hawa walidai kwamba "walimwamini" Yesu. Walimfuata; walifurahia mkate na samaki; lakini hawakuamini kweli. Hawakuishi katika madai ya imani yao na kuendelea kutii matakwa ya Yesu. Injili ya Yohana inafundisha maana ya imani ya kweli.

---

[124] Yohana 12:23
[125] Yohana 20:28
[126] Yohana 21:1. Yohana anaiita Bahari ya Galilaya kwa jina lingine, Bahari ya Tiberiya. Tiberiya ilikuwa mji mkuu wa Galilaya.
[127] Yohana 21:24
[128] Yohana 8:58
[129] Neno "neema nafuu" linatoka kwa Dietrich Bonhoeffer, *Gharama ya Ufuasi*, Imetafsiriwa na R.H. Fuller. (New York: Touchstone, 1995), 89.
[130] Yohana 6:66

Hitimisho

Injili ya Yohana inaonyesha kuwa imani ya kweli inabadilisha maisha ya mwamini; inaweza hata kugharimu maisha ya mwamini. Dietrich Bonhoeffer alilinganisha neema ya bei rahisi na "neema ya gharama kubwa." Aliandika, "Wakati Kristo atamwita mtu, humwambia aje afe."[131] Aina hii ya imani ya kweli inaonekana ni maisha ya shahidi wa karne ya pili, Polycarp.

Polycarp alikuwa mwanafunzi wa mtume Yohana. Alisikiliza Yohana akifundisha na alikuwa akisikia kumbukumbu za Yohana za maisha ya Yesu. Katika umri wa miaka 86, Polycarp alikamatwa. Maafisa hawakutaka kumuua mzee huyo mwenye kuheshimiwa na kumpa nafasi ya kuokoa maisha yake kwa kujiuzulu na kwa kuapa kwamba "Kaisari ni bwana" Hakimu akasema, "Funga kiapo, nami nitakuachilia." Jibu la Polycarp linajitokeza kwa karne nyingi kama ushuhuda wa maana ya imani ya kweli:"Miaka themanini na sita nimekuwa mtumishi Wake, na yeye hakunitenda kosa. Ninawezaje kumkufuru Mfalme wangu ambaye aliniokoa?"[132] Polycarp alikuwa amejifunza masomo yaliyofundishwa na mwalimu wake, Yohana. Alijua kuwa imani ya kweli inabadilisha muamini, hata kufikia kifo.

---

[131] Dietrich Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, Imetafsiriwa na R.H. Fuller. (New York: Touchstone, 1995), 89

[132] Historia ya kuuawa kwa Polycarp imetolewa kutoka http://www.ccel.org/ccel/richardson/fathers.vii.i.iii.html Mei 22, 2020

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na zoezi lifuatalo:

(1) (Kumalizwa katika maandalizi ya Somo la 3) Unaposoma Injili ya Yohana, weka jarida la ibada ambalo unajibu kwa uwasilishwaji wa Yesu anavyoonekana katika kila sura. Kwa mfano, katika sura ya 1, unaweza kujibu uwasilishaji wa Yesu kama "Neno" wa milele. Je! Hiyo inamaanisha nini kwako kama Mkristo? Je! Asili ya Yesu ya milele inathirije imani yako na ujasiri kama mtoto wake?

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

Somo la 3 Maswali ya Majaribio

(1) Kwa nini ushuhuda wa Polycarp juu ya uandishi wa Yohana ni muhimu sana?

(2) Nini lilikuwa kusudi la Yohana kwa injili yake?

(3) Kusudi la Yohana linaonekanaje kwenye nyenzo zilizojumuishwa kwenye injili yake?

(4) Utangulizi wa Yohana unaonyesha nini juu ya ukoo wa Yesu?

(5) Orodhesha “ishara” saba kwenye Yohana.

(6) Toa mifano mitatu ya ushuhuda wa Yesu kwa uungu wake.

(7) Nini majibu ya viongozi wa Kiyahudi kwa madai ya Yesu kuwa mungu?

(8) Katika ombi la Yesu la “Kuhani Mkuu,” alisali mambo gani matatu?

(9) Andika Yohana 20:30-31 kutoka kwenye kumbukumb.

Somo la 4
Matendo

Malengo ya Somo

(1) Kuelewa hali ya kijiografia na kihistoria ya kanisa la kwanza.

(2) Kumjua mwandishi na tarehe ya Matendo.

(3) Kutambua kusudi na mada muhimu za Matendo.

(4) Kufuatilia kuenea kwa injili kutoka Yerusalemu kupitia ulimwengu wa Warumi.

(5) Kuelewa tofauti kati ya mafundisho ya maandishi na ya kuelezea katika Matendo.

(6) Kupata muhtasari wa huduma ya Paulo.

(7) Kueleza ujumbe wa Matendo kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo Hili

► Soma Kitabu cha Matendo.

► Kukariri Matendo 1:7-8.

Utangulizi

Katika Agano la Kale, kitabu cha Yoshua kinaonyesha mabadiliko ya Israeli kutoka maisha ya jangwani kwenda Maisha ya Kanaani, na kutoka kwa uongozi wa Musa hadi kwa uongozi wa Yoshua. Yoshua anaonyesha mabadiliko muhimu katika historia ya watu wa Mungu, Israeli.

Katika Agano Jipya, kitabu cha Matendo kinaonyesha mabadiliko kutoka huduma ya kidunia ya Yesu kwenda kwa huduma ya kiroho ya Roho Mtakatifu kupitia kanisa. Inasonga kutoka kuzingatia kazi ya Yesu kwenda kuzingatia kazi ya mitume. Matendo inaonyesha mabadiliko muhimu katika historia ya watu wa Mungu, kanisa.

Kitabu cha Yoshua inaonyesha mabadiliko ya sehemu yaliyofanikiwa. Mwisho wa kitabu, watu wa Israeli huahidi uaminifu kwa Mungu.[133] Walakini, Wakanaani hawajashindwa kabisa. Na kizazi kijacho, Israeli inaabudu miungu ya Wakanaani.[134]

---

[133] Yoshua 24:31
[134] Waamuzi 2:7-11

Matendo yanaonyesha mpito uliofanikiwa zaidi. Tume ambayo inafungua kitabu iinatimizwa mwisho wa kitabu.[135] Matendo huanza na kanisa la Kiyahudi lililozingatia Yerusalemu; inaisha na kanisa la kitamaduni lililosimikwa Antiokia. Matendo huanza huko Yerusalemu; inaishia Roma. Matendo huanza na Petro, moja ya duara la ndani la Yesu, kwa utangulizi; inamalizika na Paulo, aliyekuwa mtesaji wa kanisa hilo, huko mbele.

Ulimwengu wa Kanisa La Kwanza

Somo la 1 liliwasilisha muhtasari wa ulimwengu wa Agano Jipya. Mapitio ya somo hilo yatasasisha kumbukumbu yako kwa masomo ya Matendo. Ukweli mwingine wa ziada ni muhimu kwa kuelewa kuenea kwa kanisa la kwanza kupitia Dola ya Kirumi.

Jiografia

Lengo la Matendo linahama kutoka Palestina kwenda ulimwengu mpana wa Dola ya Kirumi. Tafadhali chukua muda kuangalia ramani katika biblia yako au Atlasi ya Biblia.[136] Tambua sehemu zifuatazo ambazo ni muhimu katika Matendo:

- **Antiokia** katika mkoa wa Siria: kitovu cha kuwafikia Wakristo zaidi ya Yudea.
- **Filipi** katika mkoa wa Makedonia: kanisa la kwanza lililopandwa kwenye mchanga wa Ulaya.
- **Efeso** katika mkoa wa Asia: mji mkuu wa mkoa. Mkakati wa Paulo ulikuwa kupanda makanisa katika miji inayoongoza ya Dola ya Kirumi. Kutoka kwa kanisa la kwanza kwenye eneo kuu, injili ingeenea katika mkoa wote.
- **Korintho** katika mkoa wa Achaia: Mahali pa Korintho kama bandari kwenye Bahari la Mediterania ilifanya mji muhimu kwa uinjilishaji kwa sababu watu kutoka mataifa mengi walitembelea huko.
- **Roma:** Kusudi la Paulo lilikuwa kutembelea Roma kusaidia kuinjilisha ufalme. Alipanga kutoka Roma kwenda Uhispania marehemu katika huduma yake.

Historia

Watawala wawili wa Kirumi ni muhimu katika Matendo na Nyaraka

- **Nero** alikuwa Kaizari kuanzia 54-68 B.K. Nero aliwalaumi Wakristo kwa moto mkubwa ambao uliharibu sehemu kubwa ya Roma. Mashtaka hayo ya uwongo yalisababisha mateso mengi kwa Wakristo. Petro na Paulo walikuwa kati ya Wakristo wengi waliouawa na Nero.

---

[135] Matendo 1:7-8; 28:30-31
[136] Ramani za Bibilia za Mitandaoni zinapatikana katika http://www.openbible.info/geo/.

- **Domitian** alikuwa mtawala kutoka 81-96 B.K. Alidai jina "Bwana na Mungu" na akawatesa Wakristo ambao walikataa kuapa uaminifu kwake. Inawezekana kwamba Kitabu cha Ufunuo kilitoka kipindi hiki.

Asili ya Kitabu cha Matendo

Mwandishi na Tarehe

Katika Matendo, Luka anaendelea na hadithi aliyoianza katika injili yake. "Agano la zamani nimefanya, Theophilus ..."[137]

Mwisho mwa kitabu cha Matendo, Paulo anashikiliwa huko Roma.[138] Hii inaonyesha tarehe inayowezekana katika miaka ya 50 au mapema zaidi ya 60.

Kusudi

Injili ya Luka inaonyesha Yesu akifundisha wanafunzi kuongoza kanisa. Matendo inaonyesha wanafunzi wanapeleka injili kwa ulimwengu. Matendo yanaonyesha kuenea kwa injili kutoka Yerusalemu na Yudea kwenda Samariya na hadi miisho ya dunia.

Mada muhimu

Maelezo ya kihistoria

Kama Injili ya Luka, Matendo inatoa uangalifu kwa undani maelezo ya kihistoria. Matendo anataja nchi zaidi ya thelathini, miji zaidi ya hamsini, na karibu watu binafsi mia moja.[139]

Uinjilisti na utume

Mwanzoni mwa Matendo, Yesu aamuru wanafunzi wake wachukue injili kwenda Yerusalemu, Yudea, Samaria, na "mwisho kabisa wa dunia." Mwisho wa Matendo, injili inahubiriwa kwa Dola ya Kirumi.

Kazi ya Roho Mtakatifu

Injili ya Luka ilizingatia jukumu la Roho Mtakatifu katika huduma ya kidunia ya Yesu. Katika Matendo, Luka anaonyesha jukumu la Roho Mtakatifu katika kanisa la kwanza. Roho Mtakatifu ndiye mhusika mkuu katika Matendo. Ni kupitia kwa Roho ndipo wanafunzi hupewa nguvu ya huduma.

Ujumbe wa injili

Injili ya Luka imeandikwa kuthibitisha usahihi wa mambo ambayo Theophili alikuwa amefundishwa kama ubadilisho mpya. Matendo yanashiriki shauku ile ile ya kufundisha injili

---

[137] Matendo 1:1
[138] Matendo 28:30
[139] Walter A. Elwell na Robert W. Yarbrough. *Encountering the New Testament*. (Ada: Baker Academic, 2005), 211

kwa waongofu wapya. Karibu theluthi moja ya kitabu hicho kina mahubiri. Mahubiri muhimu katika Matendo ni pamoja na:

- Mahubiri ya Petro katika Pentekoste (Matendo 2)
- Utetezi wa Stefano mbele ya Sanhedrini (Matendo 7)
- Mahubiri ya Petro nyumbani kwa Kornelio (Matendo 10)
- Mahubiri ya Paulo juu ya Mlima wa Mars kule Athene (Matendo 17)

Mahubiri haya yanaonyesha ujumbe wa msingi uliohubiriwa na mitume:

- Uongozi wa Yesu Kristo
- Ukweli wa kihistoria ya injili
- Wokovu kwa neema kupitia imani[140]

Yaliyomo katika Kitabu cha Matendo

Matendo huanza na wanafunzi katika hali ya mkanganyiko. Kufuatia kuingia kwake Yerusalemu, wanafunzi walitarajia Yesu kuanzisha ufalme wake wa kidunia. Badala yake, alikamatwa, akashtakiwa, na kusulubiwa. Kwa ufufuo wake, walifurahi tena na matarajio ya ufalme wa kimesiya.

Mwanzoni mwa Matendo, Yesu aliwaambia wanafunzi wake wakae Yerusalemu "kungojea ahadi ya Baba." Wakauliza, "Bwana, je! Wakati huu utarudisha tena ufalme kwa Israeli?" Hawangeelewa majibu yake hadi baadaye.

> Sio kwako kujua nyakati au majira, ambayo Baba ameweka kwa nguvu yake mwenyewe. Lakini mtapokea nguvu, baada ya Roho Mtakatifu kuwajilia, nanyi mtashuhudia kwangu huko Yosefu, na Yudea yote, na Samaria, na hata miisho ya dunia.[141]

Tume hii inatoa njia moja ya kuona muundo wa Matendo:injili huko Yerusalemu (1-7); injili huko Yudea na Samaria (8-12); injili hadi mwisho kabisa wa dunia (13-28).

Injili huko Yerusalemu (Matendo 1-7)

Kituo kikuu cha shughuli katika Matendo 1 - 7 ni Yerusalemu. Simulizi hilo ni pamoja na hadithi ya Pentekoste, picha ya maisha katika kanisa la kwanza, na kuuawa kwa Stefano.

Pentekosti: Siku ya kuzaliwa ya Kanisa

Kufuatia kupaa, wanafunzi walirudi Yerusalemu na "waliendelea kwa moyo mmoja katika sala na dua."[142] Walikuwa pale katika Pentekoste, "Sikukuu ya Wiki" iliyoadhimishwa wiki saba baada ya Pasaka.[143] Pentekosti ilisherehekea zawadi ya Sheria. Leo, Pentekoste

---

[140] Wanatheolojia huiita ujumbe huu wa msingi kuwa kerygma, injili iliyohubiriwa.
[141] Matendo 1:4-8
[142] Matendo 1:14
[143] Kumbukumbu la Torati 16:16

inasherehekea zawadi ya Roho Mtakatifu. Katika mahubiri yake ya Pentekoste akielezea ishara za miujiza za siku hiyo, Petro aliwakumbusha wasikilizaji wake kwamba Yoeli alikuwa ametabiri siku ambayo Mungu angemimina Roho wake juu ya mwili wote. Ahadi hii ilitimizwa siku ya Pentekoste.[144]

Maisha katika Kanisa La Kwanza

► Kanisa la mapema ni mfano gani kwa kanisa la leo? Ni mambo gani ya Pentekoste ambayo tunapaswa kuona leo?

Picha ya maisha katika kanisa la kwanza huibua swali muhimu kwa kutafsiri kitabu cha Matendo. Matendo ni kitabu cha historia, sio waraka wa kitheolojia kama vile Warumi. Kitabu cha kihistoria ni pamoja na **maelezo** yote mawili ("hivi ndivyo walivyofanya") na **maagizo** ("hivi ndio unapaswa kufanya"). Wakati wa kusoma juu ya maisha katika kanisa la kwanza, msomaji anapaswa kuuliza, "Je! Matendo inatuambia kuwa tabia hii inapaswa kuwa sehemu ya maisha ya kanisa la leo?" au "Je! Matendo inaelezea kipindi kimoja tu katika historia ya kanisa?" Njia moja ya kuamua jibu ni kuuliza, "Hii inaendana vipi na mafundisho mengine ya bibilia? Je! Hii imeamuru kwingine katika Maandiko?"

Mfano miwili inaonyesha tofauti kati ya agizo na maelezo katika Matendo.

- Kulingana na Matendo 2:42, Wakristo wa karne ya kwanza walijitolea kwa mafundisho ya mitume, kwa ushirika na Wakristo wengine, na maombi. Utafiti wa Bibilia, kusanyiko la ibada, na maombi imeamuriwa katika nyaraka zote za Paulo. Tunaweza kutambua kutoka kwa hii kwamba shughuli hizo zimeamriwa kwetu leo; sio maelezo tu ya kipindi cha kihistoria.
- Kulingana na Matendo 2:45, Wakristo wa mapema waliuza vitu vyao na "walikuwa na vitu vyote kwa pamoja." Kwa kuwa mazoea haya hayakuamriwa mahali pengine katika Maandiko, tunaweza kusema kuwa hii ni maelezo ya maisha wakati huo, badala ya maagizo ya leo.[145]

► Kabla ya kwenda zaidi kwenye somo hili, fikiria shughuli kadhaa za kanisa la kwanza. Kwa kila kitu, fikiria, "Je! Shughuli hii imeamriwa leo au ni maelezo ya maisha katika kanisa la kwanza tu?" Jibu lako linapaswa kukusudiwa kwa kutazama maandiko yote, sio kwa kuuliza, "Ninapenda nini?"

- Utafiti wa mafundisho ya mitume
- Ushirika na waumini wengine
- Ibada ya kila siku kwenye hekalu
- Ishara na miujiza ya kudhibitisha kazi ya Roho
- Kuuza mali zao

---

[144] Yoeli 2:28; Matendo 2:16

[145] Wasomi wengi wanaamini kuwa tendo hili lilikuwa linahusiana na a) hitaji la kuwasaidia Wakristo waliopoteza kazi na nyumba zao kwa sababu ya imani yao na b) imani ya kanisa la kwanza juu ya kurudi karibu kwa Yesu.

- Sifa kwa Mungu
- Uinjilisti unaoendelea
- Kuongea lugha zingine

Stefano: Mkristo Shahidi wa Kwanza

Baada ya Pentekoste, kanisa liliendelea kukua haraka. Watu wengi waligeuzwa, pamoja na "kundi kubwa la makuhani."[146] Licha ya juhudi za viongozi wa Kiyahudi kuficha ukweli wa ufufuo, makuhani hawa walijua ukweli:kupasuka kwa pazia la Hekalu, mwili uliokosekana kwenye kaburi, na njama ya kuficha ukweli. Ishara na miujiza ziliendelea siku zote za kanisa, na kudhibitisha huduma ya mitume kama mwendelezo wa huduma ya Yesu.

Katika mazingira haya, upinzani haukuepukika. Baada ya mashahidi wa uwongo kumshtaki Stefano kwa kukufuru, alipigwa mawe mpaka kufa. Akikabiliwa kuuawa, Stefano alihubiri mahubiri yenye nguvu ambayo alifuatilia shughuli za Mungu kutoka kwa Abrahamu kupitia Yesu. Matendo humtambulisha Sauli na sentensi hii, "Na Sauli alikuwa akikubali kifo chake."[147] Paulo, ambaye atakuwa mmisionari mkuu wa kanisa, anaonekana kwanza kama Sauli, akifanya "shida ya kanisa" kwa kuwapeleka waumini gerezani.[148]

Injili huko Yudea na Samaria (Matendo 8-12)

Katika Matendo 8-12, injili inapita zaidi ya Yerusalemu kwenda Yudea na Samaria. Mateso yalikuwa nguvu ambayo ilisukuma waumini wa kwanza kutoka Yerusalemu kwenda Yudea na Samariya. Walipokimbia, walibeba injili. Mungu alitumia mateso kukamilisha amri ya Matendo 1:8. Katika Matendo 8-12,

- Filipo, Myahudi anayeongea Kigiriki, anahubiri huko Samaria na matokeo mazuri (8:4-25).
- Filipo anahubiri kwa ofisa wa Etthiopia ambaye alikuwa amesafiri kuabudu (8:26-40).
- Sauli, akisafiri kukamata waumini huko Dameski, anabadilishwa (9:1-22)
- Petro anahubiri kwa Kornelio, kamanda wa jeshi la Waroma (10:1-11:18)
- Barnaba anahudumia huko Antiokia, mji mkuu wa Roma mkoa wa Siria (11:22-30). Huduma hii ni muhimu kwa sababu mbili.
    - Barbaba anamtambulisha Sauli kwa kanisa la Antokia. Huduma ya Sauli huko ina jukumu muhimu katika ukuaji wake.
    - Antiokia inakuwa kanisa la msingi la kutuma-wamisionari wa karne ya kwanza. Kila safari ya Paulo ya umisionari inaanza kutoka Antiokia.

---

[146] Matendo 6:7
[147] Matendo 8:1
[148] Matendo 8:3

Injili katika Sehemu za Mwisho kabisa wa Dunia (Matendo 13-28)

Safari ya Kwanza ya Wamisionari (Matendo 13-14)

Nusu ya mwisho ya Matendo inarekodi huduma ya mtume Paulo. Kufuatia uongofu wake, Paulo alitumia wakati huko Arabia, Dameski, na Kilikia. Kisha akaandikishwa na Barnaba kufundisha katika kanisa la Antiokia, kanisa ambalo lilianzishwa na Wakristo waliofukuzwa kutoka Yerusalemu na mateso ya Sauli.

Kuanzia 47-49 B.K., Paulo na Barnaba, na binamu wa Barnaba Yohana Marko, walisafiri kwenda Kupro (nyumba ya Barnaba) na Asia Ndogo. Sehemu kubwa ya safari hii ilikuwa kujitolea kwa kupanda makanisa huko Galatia, mkoa wa Roma katika Asia Ndogo. Kuanzia safari hii kwenda mbele, Sauli alijulikana kama Paulo. Sauli ilikuwa jina la Kiebrania; Paulo ilikuwa jina la Kirumi. Mabadiliko haya ya jina yanaashiria wito maalum wa Paulo kwa Mataifa.

Wakati walipokuwa Perga ya Pamphylia, Yohana Marko aliondoka kwenye timu na akarudi nyumbani.[149] Baada ya kusafiri hadi Derbe, Paulo na Barnaba walifuata hatua zao, wakitembelea makanisa waliyokuwa wamepanda kabla ya kurudi nyumbani kwao Antiokia.

Baraza la Yerusalemu (Matendo 15:1-35)

Kubadilika kwa Mataifa kupitia huduma ya Paulo kulizua suala gumu kaika kanisa. Kulikuwa na mgawanyiko kati ya Wakristo wa Kiyahudi ambao walisisitiza kwamba Wakristo wa Mataifa hawafuati mambo yote ya sheria ya Musa[150] na wale waliosisitiza kwamba sheria ya Musa haikuwafunga Wakristo wa Mataifa.

Mnamo 49 B.K., viongozi wa makanisa walikusanyika huko Yerusalemu kumaliza mzozo huo. Wale ambao walitaka kutahiriwa kwa watu wa Mataifa walizungumza kwanza. Basi, Petro alizungumza juu ya uzoefu wake katika nyumba ya Kornelio ambapo Mungu "hakuweka tofauti kati yetu (Wayahudi) na wao (Mataifa), akiitakasa mioyo yao kwa imani."[151] Paulo na Barnaba walielekeza kwa uthibitisho wa kazi ya Mungu kati ya Mataifa.

Yakobo, kiongozi wa kanisa la Yerusalemu, alihitimisha na uamuzi wa baraza kwamba Mataifa watahitajika kuepuka mazoea manne:

- Nyama inayotolewa kwa sanamu
- Nyama iliyokatwa
- Nyama yenye damu ndani yake
- Uzinzi

---

[149] Matendo 13:13
[150] Wakristo hawa walikuwa kutoka kwa "kikundi cha Mafarisayo" (Matendo 15:5). Suala halikuwa mjadala wa "Myahudi dhidi ya Mataifa". Kwa mfano, aliongoza katika kutafuta suluhisho la shida.
[151] Matendo 15:9

Hii haikuwa orodha ya sheria ambazo Mataifa waliupata wokovu. Badala yake, ilikuwa kielelezo cha umoja kati ya Wakristo wa asili ya tofauti sana. Mahitaji yanayohusiana na chakula yaliruhusu Wayahudi na Mataifa kula pamoja, ishara muhimu ya umoja katika kanisa la kwanza. Msisitizo juu ya maadili ya kijinsia ulikuwa lazima kwa sababu ya historia ya uasherati ya watu wengi wa Mataifa waliobalishwa.

Baraza la Yerusalemu lilitafuta kusawazisha kanuni mbili. Kanuni ya *uhuru* ilizuia Wakristo wa Kiyahudi kuweka "nira juu ya shingo ya wanafunzi" na maagizo yasiyostahili.[152] Kanuni ya *ushirika* ilihitaji watu wa Mataifa mengine wajiepushe na mazoea ambayo yalikuwa yakiwachukiza sana ndugu zao Wayahudi.

► Tunapaswa kutumiaje kanuni hizi mbili leo? Tunawezaje kuruhusu uhuru wa dhamiri katika sehemu ambazo Maandiko hayape amri wazi? Tunawezaje kuzuia kuwachukiza wale walio na imani ambazo ni tofauti na zetu?

Safari ya pili ya Wamisionari (Matendo 15:36-22)

Sio kila migogoro katika kanisa la kwanza ilihusisha kanuni za kitheolojia. Paulo na Barnaba waligawanyika kwa njia ya kutokubaliana juu ya Yohana Marko.[153] Kutokukubaliana huku kunamuonyesha Mungu akifanya kazi hata kupitia hali ngumu ya kibinafsi. Sila akawa mfanyakazi wa thamani; juhudi za Paulo na Barnaba ziliongezwa maradufu kwa kazi zao tofauti; na baadaye Paulo akapatana na Yohana Marko.[154]

Paulo na Sila walianza safari hii ya pili ya umisionari kwa kupitia makanisa yaliyopandwa na Paulo na Barnaba katika safari ya kwanza ya umisionari. Paulo na Sila pia walihudumu huko Filipi, Thesalonike, Berea, Athene, na Korintho. Katika safari hii, injili ilihubiriwa kwenye ardhi ya Ulaya baada ya Paulo kuona maono ya mtu kutoka Makedonia akiomba msaada.[155] Timotheo mdogo alijiunga na timu ya Paulo huko Lustra; na Luka alijiunga na Paulo huko Troa.[156] Paulo alitumia karibu miezi kumi na nane kupanda kanisa huko Korintho. Timu hiyo ilirejea Antiokia baada ya kusafiri kwa zaidi ya miaka mitatu (50-53 B.K.).

Safari ya pili ya umisionari inaonyesha upinzani ambao Paulo alikabili katika kuhubiri. Walifungwa gerezani huko Filipi; nyumba ambayo walikuwa wakikaa Thesalonike ilishambuliwa na umati wa watu; maadui kutoka Thesalonike waliwafuata mpaka Berea; na Paulo alishtakiwa Korintho.[157]

---

[152] Matendo 15:10
[153] Matendo 15:36-41
[154] 2 Timotheo 4:11
[155] Matendo 16:6-10
[156] Kwenye Matendo 16:10, Luka anaanza kutumia kitamkwa "sisi" badala ya "wao."
[157] Matendo 16:23-39; 17:5-7; 17:13; na 18:12-17

Ukuaji wa kanisa ulikuja kwa gharama kubwa. Shetani hatoi eneo bila vita. Lakini, Matendo inaonyesha nguvu ya Roho Mtakatifu na ushindi wa injili kwani makanisa yalipandwa kote Asia Ndogo, Makedonia na Akaya.

Safari ya tatu ya Wamisionari (Matendo 18:23–21:15)

Paulo alikaa muda mfupi tu huko Antiokia kabla ya kuondoka kwenda kutembelea makanisa katika mkoa wa Galatia na Phrygia. Sehemu ya kwanza ya safari hii ilitolewa kuimarisha waumini katika makanisa yaliyopandwa kwenye safari za mapema.[158] Safari ya tatu ya umisionari ilidumu kutoka 53-57 K.K. Kipindi kirefu zaidi (miaka mitatu) ilitumika huko Efeso. Wakati yupo Efeso Paulo aliandika barua zote mbili za Korintho, akielezea shida katika kanisa hili gumu.

Baada ya kutoka Efeso kwa sababu ya upinzani kutoka kwa maadui, Paulo alisafiri kwenda Makedonia na Akaya. Alichochea mkusanyiko kutoka kwa makanisa ya watu wa Mataifa mengine katika mkoa huu ili kusaidia Wakristo wa Kiyahudi wenye uhitaji huko Yerusalemu. Maonyesho haya ya umoja wa kanisa yalionyesha kuwa Wayahudi na Mataifa walikuwa washiriki wenzao wa kanisa la Kristo.

Kukamatwa na Kufungwa (Matendo 21:15–28:31)

Kurudi kutoka kwa safari ya tatu ya umisionari, Paulo alisimama kule Kaisaria ambapo nabii Agabu alimwonya Paulo kwamba atakamatwa kule Yerusalemu.[159] Sehemu ya mwisho ya Matendo inasema juu ya kukamatwa kwa Paulo, kufungwa kwake huko Kaisaria, rufaa yake kwenda Roma (haki ya raia wa Roma), safari ya hatari kwenda Roma (pamoja na meli kwenye kisiwa cha Malta), na huduma ya miaka miwili ya Roma wakati akiwa chini ya kifungo cha nyumba.

Mwisho wa Matendo unaonyesha kwamba utume wa Yesu kwenda Yerusalemu, Yudea, Samaria, na “hata miisho ya dunia” ilitimia. Wakati akiwa chini ya kifungo cha nyumba, Paulo aliweza kuhudumu kwa uhuru, "Kuhubiri ufalme wa Mungu, na kufundisha mambo ambayo yanamhusu Bwana Yesu Kristo, kwa ujasiri wote, hakuna mtu aliyemkataza."[160] Bila kujali upinzani wa viongozi wa Kiyahudi (katika sehemu ya kwanza ya Matendo) au serikali ya Warumi (katika sehemu ya mwisho ya Matendo), Roho Mtakatifu alikuwa akiwawezesha kanisa kutekeleza jukumu la Kristo.

---

[158] Matendo 18:23
[159] Matendo 21:10-11
[160] Matendo 28:31

Muda wa Huduma ya Paulo (Tarehe ni takriban.)	
Tarehe	**Tukio**
33	Waongofu
35-46	Huko Arabia, Dameski, na Kilikia
47-49	Safari ya 1 -na Barnaba
	Anaandika Wagalatia
49	Baraza la Yerusalemu
50-53	Safari ya 2 -na Sila
	Anaandika Wathesalonike 1 & 2
53-57	Safari ya 3 -na Sila
	Anandika Warumi na Wakorintho 1 & 2
57-59	Anafungwa Kaisaria
	na kupelekwa Roma
60-62	Kifungo cha nyumbani huko Roma
	Anandika *Nyaraka za Gereza*
64-65	Anatolewa gerezani
	Safari ya
	Anaandika 1 Timotheo and Tito
66-67	Kifungo cha mwisho
	Anandika 2 Timotheo
	Ananyongwa na Nero

Kitabu cha Matendo Kanisani Leo

Injili ya Luka ilionyesha umuhimu wa Roho Mtakatifu katika huduma ya kidunia ya Yesu; Kitabu cha Matendo kinaonyesha **umuhimu wa Roho Mtakatifu** katika huduma ya kanisa. Sehemu zingine za uzoefu wa kanisa la mwanzoni zinaweza kuzidishwa bila uwepo wa Roho Mtakatifu. Tunaweza kusoma Bibilia kwa nguvu zetu wenyewe; tunaweza kudumisha kiwango fulani cha ushirika wa kanisa kwa nguvu zetu wenyewe; tunaweza hata kufanya

dhabari za ishara na maajabu kwa nguvu zetu wenyewe. Lakini kwa ufupi wa uwepo wa Roho Mtakatifu katikati yetu, hatutawahi kuwa na ukweli ulioonyeshwa kwenye Matendo.

Ukuaji wa tamaduni ya msalaba ya kanisa katika Matendo hutoa mfano kwa kanisa la leo. Pentekoste ilileta waumini wapya kutoka Ulaya (Roma), Asia (Parthia na Media), na Afrika (Misri na Libya) katika kanisa hilo changa. Matendo yanaonyesha kanisa lililojumuisha tamaduni tofauti zinazofanya kazi "kwa umoja." Wakati mzozo ulipoibuka, kanisa lilijifunza kupata azimio kupitia mwongozo wa Roho Mtakatifu. Kusudi letu la uinjilisti leo lazima iwe sawa, kueneza injili ya Yesu Kristo katika mipaka ya kitamaduni. Matendo hutoa mfano kwa kanisa ambalo linajumuisha waumini wote wa kweli ndani ya mwili wa Kristo.

Kanuni za uhuru na ushirika zilizoainishwa katika baraza la Yerusalemu ni mfano wa kushughulikia maswala ya dhamiri katika kanisa la leo. Kama Paulo anavyosema katika Warumi 14 na 1 Wakorintho 8, Wakristo lazima waepuke makosa mawili.

- **Kanuni ya uhuru** inahitaji kwamba tuepuke kulazimisha imani yetu ya kibinafsi kwa waumini wengine.
- **Kanuni ya ushirika** inahitaji kwamba tuepuke kutumia uhuru wetu kwa gharama ya ndugu mdhaifu. Unyenyekevu kama huo wa pande zote utaenda mbali katika kuondoa vizuizi kati ya ndugu na dada Wakikristo.

Kwa makanisa yanayokabili mateso, **ukuaji wa kanisa la kwanza mbele ya upinzani** ni msukumo kwa uaminifu. Zaidi ya kusaidia kanisa kuishi tu, Mungu alitumia mateso kushinikiza wanafunzi kutoka Yerusalemu na kutimiza utume wake kwa kanisa. Tunapomruhusu Mungu kufanya kazi kupitia sisi, Yeye ataunda kanisa lake mbele ya upinzani kutoka kwa ulimwengu wetu.

Hitimisho

Katika Matendo tunaona mabadiliko ya kikundi cha wanafunzi waliosita walijikuta huko Yerusalemu kuwa kikundi cha ujasiri cha wainjilisti wakihubiri injili kwenda Roma na kwingineko. Matendo inaonyesha nguvu ya Roho Mtakatifu akifanya kazi ndani na kupitia kanisa.

Moja ya ushuhuda mkubwa wa nguvu ya ubadilisho wa Roho Mtakatifu ni maisha ya Mitume Kumi na Wawili. Kutoka kwa wanaume waliokimbia eneo la kukamatwa kwa Yesu, wanafunzi hawa wakawa wanaume walio tayari kufa kwa ajili ya Bwana aliyefufuka. Muhtasari mfupi wa mila inayohusu kifo cha mitume inashuhudia mabadiliko ya Pentekoste. Wanafunzi waliweka muhuri ushahidi wao kwa damu.

- **Yakobo** aliuawa na Herode Agrippa miaka 12 tu baada ya Pentekoste.
- **Simoni** Petro alisulubiwa. Kwa sababu alihisi hafai kufa kifo cha Mwalimu wake, aliuliza kusulubiwa kichwa chini.
- **Andrea**, nduguye Petro, alisulubiwa huko Akaya, karibu na Korintho.

- **Thomasi** alibadilishwa kutoka "Thomasi mwenye shaka" na kuwa mtu wa kujitolea kiasi kwamba alikwenda India kama mmisionari ambapo alikufa kama shahidi, labda kwa mkuki.
- **Filipo** aliteswa na kusulubiwa huko Phrygia.
- **Mathayo** alikatwa kichwa huko Nad-Davar kule Ethiopia.
- **Nathanaeli (Bartholomeo)** alichomwa na kisha akasulibiwa.
- **Yakobo mdogo** alipelekwa juu ya hekalu ili kumkataa Yesu. Alipokataa, alitupwa chini kutoka hekaluni.
- **Simoni wa Ziloti** alisulubishwa huko Syria baada ya kuhubiri huko Misiri na Uajemi.
- **Yuda Thaddeo** alipigwa hadi kufa wakati akihubiria makuhani wa kipagani huko Mesopotamia.
- **Matthias** alichaguliwa kuchukua nafasi ya Yuda Iskariote. Alihubiri huko Uhabeshi na baadaye alipigwa mawe akiwa amepachikwa msalabani.
- **Yohana** ndiye mtume wa pekee kufa kifo cha asili. Walakini, alitumia miaka uhamishoni kwenye Kisiwa cha Patmo.

Kwa kumalizia, tafadhali fikiria, "Je! Mungu anataka kufanya nini kupitia kanisa leo?" Kulikuwa na wanafunzi 120 katika Pentekoste; wakati huo, takriban watu 45,000,000 waliishi katika Milki ya Roma. Kwa mtazamo wa kibinadamu, kazi ya kuinjilisha ulimwengu huu haikuwezekana. Kwa kushangaza, mwishoni mwa karne ya kwanza, injili ilikuwa imeenea kutoka kwa waumini 120 waliojazwa na Roho hadi kila kona ya Dola ya Kirumi. Je! Mungu anataka kufanya nini kupitia kanisa lake leo?

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Chagua **mojawapo** ya kazi zifuatazo:

- Kwenye ukurasa wa 52, uliulizwa kuzingatia orodha ya shughuli katika kanisa la kwanza. Uliulizwa kuamua kama kila shughuli ilikuwa maelezo ya kanisa la kwanza au maagizo ya siku ya leo. Kwa kila kipengele ambacho unachukulia agizo, tafuta angalau kumbukumbu ya Maandiko ambayo inaamuru shughuli wazi.
- Kutumia mahubiri ya Petro katika Matendo 2 au mahubiri ya Paulo kwenye Matendo 17, andika insha ya ukurasa mmoja ambayo utaelezea kwa ufupi mada ya msingi ya mahubiri ya kitume.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

Somo la 4 Maswali ya Majaribio

(1) Kwa nini Efeso ilikuwa muhimu kwa mkakati wa uinjilisti wa Paulo?

(2) Kwa nini Roma ilikuwa muhimu kwa mkakati wa uinjilisti wa Paulo?

(3) Ni wafalme gani wa Kirumi wanaohusishwa na kuteswa kwa kanisa la kwanza?

(4) Ni kwanini tarehe ya miaka ya 50 au mapema zaidi ya 60 inaweza kutumika kwa Matendo?

(5) Orodhesha mambo matatu ya *kerygma*, ujumbe wa msingi uliohubiriwa na mitume.

(6) Ni nani alikuwa Mkristo wa kwanza shahidi?

(7) Jukumu la mateso katika kueneza injili ya kanisa la kwanza lilikuwa nini?

(8) Ni nini lengo kuu la tamaduni nyingi na kutuma wamisionari kwa Kanisa katika karne ya kwanza?

(9) Orodhesha mahitaji manne ambayo baraza la Yerusalemu liliweka juu ya waongofu wa Mataifa.

(10) Ni matokeo gani mazuri yaliyotokana na mgawanyiko kati ya Paulo na Barnaba?

(11) Andika Matendo 1:7-8 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 5
Warumi

Malengo ya Somo

(1) Kujua tarehe na madhumuni ya Warumi.

(2) Kueleza kwa ufupi mafundisho ya kimsingi ya Warumi.

(3) Kuelewa uhusiano kati ya kulaaniwa na injili.

(4) Kuumia mafundisho ya Paulo kuhusu uhuru wa Mkristo kutoka kwenye dhambi ya kukusudia.

(5) kueleza ujumbe wa Warumi kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo hili

► Soma Kitabu cha Warumi.

► Kariri Warumi 1:16-17.

Utangulizi

Hakuna kitabu kingine cha Bibilia ambacho kimekuwa na athari kubwa kwa kanisa kuliko Waraka wa Paulo kwa Warumi. Miamsho mikubwa mitatu ilianza na uchunguzi wa Warumi.

Katika siku za giza zinazozunguka kuanguka kwa Dola ya Warumi, uamsho katika kanisa la Kikristo liliongozwa na Augustine. Augustine alithibitisha kuokolewa kwake kutoka utumwa wa dhambi na kusoma kwake Warumi. Warumi ilimfundisha Augustine nguvu ya Mungu ya kuokoa kutoka kwenye dhambi.

Katika wakati ambapo Katoliki ya Kirumi ilishikilia kanisa kwa utumwa wa mafundisho ya kitamaduni na ya uwongo, Martin Luther alijifunza kutoka kwa Warumi 1:17 kwamba "haki ya Mungu ni haki hiyo ambayo kupitia neema na huruma kabisa Mungu anatuhesabia haki kwa imani .... Njia hii ya Paulo ikawa mlango wa mbinguni."[161] Warumi walimfundisha Martin Luther ya nguvu ya Mungu kuhalalisha kupitia imani.

> "[Warumi] ni injili safi kabisa. Inafaa Mkristo wakati sio tu kukariri neno lake kwa neno lakini pia ajishughulishe nalo kila siku, kana kwamba ni mkate wa kila siku wa roho. Haiwezekani kusoma au kutafakari juu ya barua hii sana au vizuri sana. Inaposhughulika zaidi nayo, inakuwa ya thamani zaidi na bora ladha yake."
> Martin Luther
> *Preface to Romans*

[161] Imenukuliwa katika Roland H. Bainton, *Here I Stand: A Life of Martin Luther*. (Nashiville, Abingdon Press, 1950), 49-50

Katika karne ya 18 Uingereza, wachache waliodai kuwa Wakristo waliamini kwamba inawezekana kuwa na uhakika wa wokovu kibinafsi. John Wesley alipata uhakikisho wa imani kupitia kusoma kwake Warumi na akaanza uamsho ambao unaathiri ulimwengu hadi leo. Warumi walimfundisha John Wesley nguvu ya Mungu hadi wokovu.

Historia kwa Warumi

Tarehe

Warumi iliandikwa wakati wa safari ya tatu ya umisionari ya Paulo, karibu 57 B.K. Labda Paulo alikuwa Korintho. Ingawa Paulo alikuwa bado hajatembelea Roma, hitimisho la barua hiyo inaonyesha kwamba Paulo alijua washiriki wengi wa kanisa la Kirumi. Alitegemea kutembelea Roma, lakini atasafiri kwanza kwenda Yerusalemu kutoa toleo la misaada lililotolewa na makanisa ya Asia Ndogo.[162] Wakati huko Yerusalemu, Paulo alikamatwa na mwishowe akapelekwa Roma kama mfungwa.

Madhumuni

Kusudi la Paulo la kuandika Waraka huu kwa Waroma ni pamoja na motisha tatu:wasiwasi wa haraka unaohusiana na kanisa la Roma, wasiwasi wa kibinafsi unaohusiana na huduma ya baadaye ya Paulo, na kusudi la mwisho kufundisha jinsi tunavyowekwa sawa na Mungu.

1. **Kusudi la haraka** ilikuwa kushughulika wasiwasi wa kanisa ambalo lilijusisha Wakristo wote wa Kiyahudi na Mataifa. Kanisa la Roma lilianzishwa na Wayahudi, labda wale waliobadilishwa na kurejea Yerusalem baada ya Pentekoste. Katika miaka ya 49 B.K., mfalme mkuu Claudis aliwafukuza Wayahudi huko Roma.[163] Wakati Wayahudi Wakristo Wakiyahudi waliozingatia sheria ya Musa na waliuliza mwaswali yanayohusu kanisa lililojengwa na wote Wayahudi na Mataifa:
   - Wokovu unakuja kupitia utii wa sheria?
   - Nini hatima ya Israeli kama watu wa Mungu?
   - Wakristo wanapaswa kushughulikia vipi imani tofauti juu ya maswala kama sheria za chakula?
2. Mwisho wa Warumi unaonyesha **motisha ya kibinafsi** ya Paulo kwa kuandika. Kama sehemu muhimu inayoongezeka ya ufalme wa Warumi, Uhispania inashirikiana na shauku ya Paulo ya kufikia vituo vya kimkakati vya ulimwengu wa Warumi. Barua hii iliwasilisha mpango wa Paulo wa kutumia Roma kama msingi wa shughuli za kampeni ya uinjilishaji kwenda Uhispania.[164]

---

[162] Kirumi 15:25-27
[163] Matendo 18:2. Mwanahistoria Suetonius aliandika kwamba amri hii ilitolewa kwa sababu ya ghasia zilizoibuka kati ya Wayahudi juu ya "Christos." Kwa kuwa "Christos" ni herufi ya Kilatino ya Kristo, kuna uwezekano kwamba fracas ilikuwa kati ya Wayahudi na Wakristo.
[164] Warumi 15:22-29

3. **Kusudi la mwisho** la Paulo lilikuwa kufundisha jinsi tunavyowekwa sawa na Mungu. Wakristo wa Kiyahudi walijifunza kwamba uhalalisho hauji kwa kutii sheria; ni kwa neema kupitia imani pekee. Wakristo wa Mataifa walikumbushwa kwamba Mungu amechagua kufanya kazi kupitia kabila la Wayahudi; hawapaswi kuwadharau kaka na dada zao Wakiyahudi. Waumini wote, Myahudi au wa Mataifa, wako sawa kwa Mungu kwa sababu ya neema pekee.

Yaliyomo kwenye Warumi

Utangulizi: Nguvu ya Injili kwa Wokovu (Warumi 1:1-17)

Wakati mwingine wasomaji huruka utangulizi ili kufikia sehemu kuu ya kitabu. Walakini, katika Bibilia, hata utangulizi ni muhimu. Ni Neno la Mungu lililohamasishwa na "lina faida kwa mafundisho, kwa kuthibitisha, kwa urekebishaji, kwa mafundisho katika haki."[165] Utangulizi wa Paulo mara nyingi hutoa habari ambayo ni msingi wa kusudi lake. Katika utangulizi wa Warumi, tunajifunza kwamba:

- Injili ilitabiriwa katika Agano la Kale.
- Injili inamtangaza Yesu kama Masihi. Alikuwa:
  - Mwana wa Daudi.
  - Mwana wa Mungu.
  - Alifufuka kutoka kwa wafu.
- Injili ni nguvu ya wokovu kwa wote wanaoamini, wote Myahudi na Mataifa.
- Injili inadhihirisha haki ya Mungu kwa wote wanaoamini.

Uadilifu wa Mungu Umebainiwa katika Hukumu (Warumi 1:17–3:20)

► Kwa nini ukweli wa hukumu ni muhimu kwa "habari njema" ya injili?

Paulo anaanza na "habari mbaya" ya hukumu; ubinadamu wote umelaaniwa mbele za Mungu mwenye haki.

Katika 1:17-32, Paulo anaandika juu ya **dhambi ya Mtu wa Mataifa**, haswa mpagani ambaye "amebadilisha utukufu wa Mungu asiyeharibika kuwa mfano wa mtu aliye na uharibifu."[166] Katika sehemu hii, anaelezea dhambi ambazo wasomaji wake wa Kiyahudi wangeona kama dhambi za "Mataifa": ibada ya sanamu, ushoga, mauaji, ukatili, nk. Paulo anawaonya kwamba dhambi hizi zinastahili kifo.

> "Hawatakubali kamwe neema hadi watetemeke mbele ya Sheria ya haki na takatifu."
> - Charles Spurgeon
> "Hatuwezi kuja kwa Kristo kuhesabiwa haki hadi hapo kwanza tutakapokuwa kwa Musa kuhukumiwa."
> - John Stott

[165] 2 Timotheo 3:16
[166] Warumi 1:23

Katika 2:1-16, Paulo anahamia kwa yule mwenye **maadili**. Huyu ndiye "mtu mzuri" anayehukumu mpagani wa Mataifa sura ya 1, lakini pia ana hatia ya dhambi.

Katika 2:17–3:8, Paulo anaongea na **wasikilizaji wake wa Kiyahudi**. Kupitia maswali kadhaa, Paulo anatetea haki ya Mungu katika kumhukumu Myahudi ambaye "ametenda dhambi chini ya sheria."

Katika 3:9-20, Paulo anamalizia, "Hakuna mwadilifu, hapana, hata mmoja."[167] Wanadamu wote wamesimama mbele ya Mungu mtakatifu.

Haki ya Mungu Imedhihirishwa kwa Wokovu (Warumi 3:21-8:39)

Kufuatia habari mbaya ya kulaaniwa, Paulo anahamia kwenye habari njema ("injili") kuwa tumewekwa sawa mbele za Mungu si kwa matendo, bali kupitia "haki ya Mungu ambayo ni kwa imani ya Yesu Kristo kwa wote na kwa wale waaminio."[168] Paulo anaonyesha jinsi haki ya Mungu inafunuliwa katika wokovu na mabadiliko ya muumini.

Kuhesabiwa haki kupitia imani peke yake (Warumi 3:21-5:21)

Kama vile Ibrahimu alihesabiwa haki kwa imani tu, tunahesabiwa haki kwa imani sio matendo. Tunayo amani na Mungu kupitia upatanisho uliotolewa na kifo cha Yesu Kristo. Kupitia yeye, tunafurahi katika tumaini la utukufu. Kupitia yeye, tunauzima. Paulo anaonyesha kuwa hakuna Myahudi au Wamataifa ambaye hana sababu ya kujivunia isipokuwa katika neema ya bure inayotolewa na Mungu kupitia Yesu Kristo. Uadilifu wa Mungu unafunuliwa katika neema yake ya bure aliyopewa mwanadamu.

Kuhesabiwa haki na dhambi (Warumi 6:1-23)

Kusikia ushuhuda wa furaha wa Paulo juu ya nguvu ya neema, msomaji anaweza kuuliza, "Tuendelee katika dhambi, ili neema izidi?" Mtu anaweza kushambulia mafundisho ya neema ya Paulo kwa kusema kwamba itasababisha mtu kuendelea kuishi katika dhambi kwa makusudi. Paulo anajibu kwa msisitizo, "Mungu apishe mbali! Je! Sisi, ambao tumekufa kwa dhambi, tutaishije tena ndani yake? Wakati tulibatizwa ndani Kristo, tulikufa kwa dhambi. Kwa sababu ya neema, hatuishi tena chini ya nguvu ya dhambi. Miili yetu sio vyombo tena vya udhalimu; kupitia nguvu ya wokovu, miili yetu amepewa Mungu kama vyombo vya haki. "Basi, mkiwa huru kwa dhambi, mmekuwa watumwa wa haki." Haki ya Mungu imefunuliwa katika nguvu yake ya kutuweka huru na dhambi.

Dhambi na sheria (Warumi 7:1-25)

► Soma Waroma 7. Nani anaelezewa katika sura hii?

---

[167] Warumi 3:10
[168] Warumi 3:22

Kwa sababu tumehesabiwa haki kwa njia ya neema ya Mungu, sasa "tunatumika katika roho mpya, na sio kwa barua ya zamani."[169] Msomaji wa Kiyahudi anaweza kumuuliza Paulo, "Unasema nini? Sheria ni dhambi?" Paulo anajibu, "Mungu apishe mbali!" Sheria inafafanua dhambi. Kwa kufanya hivyo, hutuamsha kwa ukweli wa dhambi na huamsha mioyoni yetu ya uasi hamu ya dhambi. Sheria, ambayo Mungu alitoa kwa faida yetu, inakuwa kifaa cha uovu.

Paulo anaonyesha kanuni hii katika kifungu ambacho kimekuwa sehemu ya Warumi ilijadiliwa zaidi. Kuna njia tatu za msingi za kutafsiri Warumi 7:7-25.

1. **Picha ya maisha ya kawaida ya Kikristo**. Wengi katika tamaduni ya Marekebisho wanasema kwamba Paulo anaelezea maisha ya mwamini anayetaka kutunza sheria za Mungu lakini hawezi kufanya hivyo. Ni ngumu, hata hivyo, kupatanisha picha tukufu ya maisha ya haki yaliyotolewa katika Warumi 4-6 ("tunayo amani na Mungu...."; "kuwekwa huru na dhambi...") na utumwa wa Warumi 7 ("Ewe mtu mnyonge! Ni nani ataniokoa na mwili wa kifo hiki?").

2. **Picha ya muamini asiye na sifa**. Wengine katika mapokeo ya Wesley wamesisitiza kwamba Paulo anaelezea maisha ya mwamini aliye na haki lakini sio kutakaswa kabisa. Tena, kuna shida katika kupatanisha hii na picha ya Paulo ya mwamini mshindi anayeishi kwa amani na Mungu.

3. **Picha ya mwenye dhambi aliyeamka**. Mababa wa kanisa la kwanza waliona sura hii kama picha ya hali ya ubadilishaji wa Paulo, wakati alijaribu kuweka sheria kwa nguvu zake mwenyewe. Ni picha ya mwenye dhambi ambaye ameamshwa kwa hitaji lake, lakini ambaye bado hajadhibitiwa na neema kupitia imani. Mtu huyu hutafuta haki kwa njia fulani, lakini bado hajapata shangwe ya Warumi 8:1, "Kwa hivyo sasa hakuna hukumu kwa wale ambao ni katika Kristo Yesu, ambao hawatembei kufuata mwili, bali hufuata Roho."

Utakaso: Maisha katika Roho (Warumi 8:1-17)

Jibu la mapambano ya Warumi 7 ni nguvu ya Roho. "Kwa kuwa sheria ya Roho wa uzima katika Kristo Yesu imeniweka huru kutoka kwenye sheria ya dhambi na kifo."[170] Badala ya majaribio ya kufadhaika ya kuweka sheria kwa nguvu zetu wenyewe, tunatiwa nguvu na Roho "kuua matendo ya mwili."[171] Ushindi wa nguvu wa Warumi 8 ni tofauti kubwa na mapambano ya Warumi 7. Kwa nini? "Roho mwenyewe hushuhudia na roho zetu, ya kuwa sisi ni watoto wa Mungu." Maisha haya ya ushindi, sio Warumi 7, ni mfano wa Paulo kwa uzoefu wa Kikristo.

---

[169] Warumi 7:6
[170] Warumi 8:2
[171] Warumi 8:13, *English Standard Version*

Maisha ya ushindi hayaishi katika nguvu zetu, bali kwa nguvu ya Roho Mtakatifu. Roho Mtakatifu hutuokoa kutoka utumwa wa dhambi[172]; Roho Mtakatifu hutoa uhakikisho wa wokovu[173]; Roho Mtakatifu huongoza sala zetu[174]; maisha ya muamini huishi *kabisa* katika nguvu ya Roho Mtakatifu.

Uhakikisho wa Matumaini (Warumi 8:18-39)

Kilele cha mafundisho ya Paulo juu ya wokovu ni maadhimisho yake ya utukufu ambayo yanangojea waumini wote. Paulo anaandika "kwamba mateso ya wakati huu wa sasa hayastahili kulinganishwa na utukufu utakaofunuliwa ndani yetu." Anawahimiza wasomaji wake kwa ahadi kwamba Mungu anafanya kazi vitu vyote pamoja "kwa wema kwa wale wanaompenda Mungu, kwa wale ambao wameitwa kulingana na kusudi lake." Na anatukumbusha kwamba tumaini letu linatoka kwa Mungu ambaye alifanya wokovu wetu uwezekane. "Ikiwa Mungu yuko upande wetu, ni nani anayeweza kuwa dhidi yetu?"

Ni Mungu ambaye anatuhesabia haki; ni Mungu anayetutunza. Paulo anasherehekea ujasiri wetu kama watoto wa Mungu:

> Kwa maana nina hakika kwamba, hata mauti, wala uzima, wala malaika, wala wakuu, wala nguvu, au mambo ya sasa, au mambo yajayo, au urefu, au kina, au kiumbe kingine chochote, kitaweza kututenganisha na upendo wa Mungu, ulio katika Kristo Yesu Bwana wetu.

Haki ya Mungu Ilifunuliwa katika Uchaguzi (Warumi 9:1-11:36)

Swali lingine ambalo linaweza kufufuliwa na mtu anayesikia Paulo akifundisha ni, "Vipi kuhusu Israeli? Je Mungu ameshindwa katika ahadi zake kwa wateule wake?" Katika Warumi 9-11, Paulo anaelezea kwamba ukoo kutoka kwa Abrahamu ni msingi wa imani, sio asili ya kabila.[175] Mungu hajaiacha Israeli; badala yake Mungu anafanya kazi *kupitia* Israeli kubariki mataifa yote. Baraka za mataifa ziliahidiwa kwa Ibrahimu[176]; ilitangazwa na manabii wa Israeli[177]; inakamilika sasa kati ya Mataifa.[178] Baraka za Mungu kwa Mataifa sio kukataliwa mwisho kwa Israeli. Kusudi lake kwa Israeli litakamilika.

Warumi 9-11 inaelezea matatizo ya kutokuamini kwa Israel kutumia ukweli tatu:[179]

---

[172] Warumi 8:2
[173] Warumi 8:15-16
[174] Warumi 8:26
[175] Warumi 9:6-8
[176] Mwanzo 12:3
[177] Isaya 56:1-8 ni mfano mmoja kati ya mingi.
[178] Warumi 11:11
[179] Imetolewa kutoka William M. Greathouse ana George Lyons, *Romans: A Commentary in the Wesleyan Tradition*. (Kansas City: Beacon Hill Press, 2008).

- Ahadi za Mungu *mara zote* zilielekezwa kwa waumini. Ahadi kwa Israeli **zamani** zilikuwa kwa wote wanaoamini - wote Mataifa na waaminifu waliobaki katika Israeli (9:6-29).
- Israeli imekataliwa kwa kutokuamini kwake. **Kwa sasa**, Mataifa wamepata haki ambayo ni ya imani wakati Israeli haijapata haki kwa sababu waliitafuta kupitia kazi za sheria (9:30-10:21).
- Kukataa kwa Israeli ni kwa muda mfupi, sio mwisho. Mungu hajasahau ahadi zake. **Siku zijazo**, Israeli yote itaokolewa watapogeukia imani kwa Mungu (11:1-36).

Paulo anamalizia sehemu hii ya Warumi na doxolojia ambapo anasifu Mungu kwa hekima yake isiyo na kifani, maarifa, hukumu, na njia.[180] Ingawa hatuwezi kuelewa kabisa njia za Mungu, tunamsifu kwa sababu tunaamini wema wake na haki. Tunajua ya kuwa "kutoka kwake, kupitia yeye, na kwake, ni vitu vyote"[181] Njia zake zinastahili sifa zetu.

Uadilifu wa Mungu Unaonekana Katika Maisha ya Muamini (Warumi 12:1-15:13)

Theolojia ya Paulo ni ya vitendo kila wakati. Barua kadhaa za Paulo zinagawanyika katika sehemu kubwa mbili. Katika sehemu ya kwanza, Paulo anafundisha kile tunachoamini; katika sehemu ya pili anafundisha jinsi tunavyopaswa kuishi. Mfano huu unaweza kuonekana katika Warumi.

1. **Mafundisho:** Paulo anafundisha jinsi mtu anavyowekwa sawa mbele za Mungu (Warumi 1-11).
2. **Maombi:** Paulo anafundisha jinsi mtu mwadilifu ataishi (Warumi 12-16).

Warumi 12 - 15 inaonyesha jinsi kanuni za Warumi 1-11 zinavyoishwi katika maisha ya kila siku. Katika Warumi 12, Paulo anaita wasomaji wake wajitoe kama dhabihu, hai takatifu kwa Mungu. Haki ya Mungu inaonekana katika mabadiliko ya utakaso wa sehemu zote za maisha. Yule anayetembea karika Roho kuliko katika mwili ataonyesha haki ya Mungu katika Maisha ya kila siku. Paulo anaainisha baadhi ya matendo katika njia hii mpya ya kuishi.

- Tunatumia zawadi zetu za kiroho kuwatumikia wengine (12:3-8).
- Tunawatendea wengine kwa njia ambazo zinaonyesha Ukristo wa kweli (12:9-21).
- Tunawasilisha kwenye mamlaka zinazoongoza (13:1-7).
- Tunatimiza sheria kupitia upendo (13:8-14).
- Tunatumia kanuni ya uhuru bila kumhukumu ndugu yetu (14:1-12).

---

[180] Warumi 11:33-36
[181] Warumi 11:36

- Tunatumia kanuni ya upendo kwa kutotumia uhuru wetu kwa njia inayomfanya ndugu dhaifu kujikwaa (14:13-14:23).
- Tunafuata mifano ya Kristo ili "tuweze kuzidi katika tumaini, kupitia nguvu ya Roho Mtakatifu" (15:1-13).

Hitimisho (Warumi 15:14-16:27)

Kwa kumalizia, Paulo anashiriki mpango wake wa kutembelea Roma njiani kwenda Uhispania. Ana matumaini kuwa Roma itakuwa msingi wa kampeni yake kwenda Uhispania. Yeye hutuma salamu kwa wafanyikazi wenzake na, kama ilivyo kawaida katika barua za Paulo, anamalizia kwa doxolojia. Doxolojia hii inamsifu Mungu kwa "kufunuliwa kwa siri" ambayo "sasa imedhihirishwa."[182] Siri ambayo imefunuliwa ni habari ya kufurahisha kwamba injili ni ya watu wote. Haki ya Mungu imefunuliwa "kutoka kwa imani hadi imani"; wote wanaoamini wameokolewa.

Warumi Kanisani Leo

Warumi hufundisha kanisa leo kuhusu **umuhimu wa mafundisho wazi**. Kumbuka kwamba Paulo aliandika waraka huu kwa Wakristo wa kawaida. Katika wakati ambao Wakristo wakati mwingine wanachukuliwa kama watoto wachanga wa kiroho wasiweze kumeng'enya nyama ya ukweli wa kibiblia, Warumi inaonyesha kwamba waumini wanaweza kufundishwa mafundisho ya kina.

Warumi hufundisha kanisa leo kuhusu **umuhimu wa kutumia mafundisho katika maisha ya kila siku**. Paulo haonyeshi kupendezwa na mafundisho kwa mjadala wa kielimu peke yake. Yeye hufundisha mafundisho ili kubadilisha maisha ya muamini.

Baada ya ukweli mkubwa wa Warumi 1-11, Paulo anaendelea "kwa hivyo nakuombeni..."[183] "Kwa hivyo" inaunganisha kile anachoandaa kusema na yale ambayo tayari alisema. Tunaweza kufafanua, "Kwa sababu ya ukweli huu (kuhesabiwa haki, utakaso, na uchaguzi), ninawaita mjitoe kama dhabihu hai kwa Mungu ambaye amekupa baraka hizi. …. Hivi ndivyo mabadiliko haya yataonekana katika maisha yako ya kila siku." Paulo basi anaendelea na matumizi ya vitendo ya mabadiliko haya ya Warumi 12-15. Haitoshi kuwa na mafundisho sahihi; lazima tuishi mafundisho hayo kila siku.

---

[182] Warumi 16:25-26
[183] Warumi 12:1

Hitimisho

Siku ya Jumatano Mei 24, 1738, John Wesley alihudhuria mkutano wa Moravian kwenye Mtaa wa Aldersgate, Uingereza. Wesley alikuwa akijitahidi kwa miaka mingi kutafuta hakikisho la wokovu. Kama wengi wakati huo, aliamini kwamba kuhesabiwa haki kunategemea uwezo wa kuishi maisha ya haki. Ukimsikiliza William Holland akisomwa kutoka kwa utangulizi wa Martin Luther hadi Warumi, Wesley alibadilishwa. Baadaye Wesley aliandika:

> Jioni nilienda bila kupenda sana kwa jamii iliyoko Mtaa wa Aldersgate, ambapo mtu alikuwa akisoma maelezo ya Luther kwa Waraka wa Warumi. Karibu robo kabla ya saa tisa, wakati kiongozi alikuwa akielezea mabadiliko ambayo Mungu anafanya kazi moyoni kupitia imani katika Kristo, nilihisi moyo wangu ukiwa moto sana. Nilihisi nikimwamini Kristo pekee kwa wokovu; **na nilipewa uhakikisho kwamba alikuwa ameondoa dhambi zangu, hata zangu, na kuniokoa kutoka kwenye sheria ya dhambi na kifo**.[184]

Usiku huo, John Wesley alielewa ukweli wa Warumi 1:17; "Waadilifu wataishi kwa imani." Ukweli huu mkubwa uliongoza uamsho ambao ulienea kupitia Uingereza na mwishowe kote ulimwenguni.

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Chagua **moja** ya kazi zifuatazo:

- Andaa mahubiri au somo la Bibilia juu ya kuhesabiwa haki kwa imani kutoka kwa Warumi. Hii inaweza kuwa maandishi ya ukurasa wa 5-6 au mahubiri ya kurekodi au somo la Bibilia.
- Andika muhtasari wa ukurasa mmoja wa kitabu cha Warumi unaoonyesha mafundisho yote mawili ya Warumi 1-11 na matumizi ya kweli ya Warumi 12-16. Hii inapaswa kuwa muhtasari wako mwenyewe, sio kutolewa kwenye maoni au masomo ya Bibilia.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

---

[184] John Wesley, *Kitabu cha John Wesley*, May 24, 1738

Somo la 5 Maswali ya Majaribio

(1) Orodhesha madhumuni matatu ya Warumi.

(2) Orodhesha kweli nne juu ya injili inayopatikana katika utangulizi wa Warumi.

(3) Orodhesha vikundi vitatu vilivyohukumiwa katika Warumi 1-3.

(4) Katika Warumi 6, ni nini majibu ya Paulo kwa mtu ambaye anauliza ikiwa tunaweza kuendelea kuishi katika dhambi ili neema ikue?

(5) Ni tafsiri gani tatu za Warumi 7:7-25?

(6) Paulo anajibu shida ya kutokuamini kwa Israeli na kweli tatu. Orodhesha kweli huo.

(7) Kutoka Warumi 12-15, Orodhesha njia tatu za kuishi haki ya Mungu.

(8) Andika Warumi 1:16-17 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 6
Wakorintho na Wagalatia

Malengo ya Somo

(1) Kujua tarehe na madhumuni ya Wakorintho 1 & 2 na Wagalatia.

(2) Kueleza mada ya msingi Wakorintho 1 & 2 na Wagalatia.

(3) Kuelewa mambo muhimu ya kutafsiri Korintho 1.

(4) Kujadili uhusiano kati ya Mkristo na sheria.

(5) kutambua ufafanuzi wa biblia juu ya sheria.

(6) Tambua maeneo ya migogoro na machafuko katika kanisa la kwanza.

(7) Kueleza ujumbe wa vitabu hivi kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo Hili

► Soma Wakorintho 1 na 2 na Wagalatia.

► Kariri 1 Wakorintho 1:20-21 na Wagalatia 5:22-23.

Utangulizi

Wasomaji wa kisasa wakati mwingine hufikiria kwamba kanisa la kwanza halikuwa na shida kubwa. Tunafikiria, "Ingekuwa vizuri kuishi katika kanisa la kwanza wakati kila kitu kilikuwa na umoja na ufufuo!" Barua za Paulo kwa Korintho na Galatia zinaonyesha picha tofauti. Makanisa ya karne ya kwanza yalipambana na mafundisho ya uongo, dhambi kati ya washiriki, machafuko juu ya mafundisho muhimu ya bibilia, na maswali kuhusu mamlaka na nidhamu ya kanisa. Kwa maneno mengine, vitabu hivi vinaonyesha ulimwengu sawa na leo. Kwa sababu ya hii, barua hizi kwa makanisa yenye shida ya karne ya kwanza zina mengi ya kufundisha makanisa yenye shida ya karne ya ishirini na moja.

1 Wakorintho

Mwandishi na Tarehe

Korintho ilikuwa bandari kwenye uwanja wa baina ya Bahari za Aegean na Ionia. Usafirishaji ulikuwa ukipakuliwa upande mmoja wa kisiwa hicho, na kusafirishwa kwa njia nyembamba ya ardhi, na kupakiwa kwenye meli upande wa pili. Jadi ya kimkakati ya Korintho ilitoa fursa nzuri kwa injili. Wasafiri walingoja katika mji huu wakati meli zao zilikuwa zimepakiwa na kubeba mzigo. Hii ilitoa fursa ya kuinjilisha watu kutoka Himaya zote.

Paulo alipanda kanisa huko Korintho wakati wa safari yake ya pili ya umisionari, karibu 50 B.K.[185] Pamoja na Akila na Prisila, Wakristo wawili kutoka Roma, Paulo alitumia miezi kumi na nane akihubiri Korintho. Alianza kwa kufundisha katika sinagogi. Alipofukuzwa katika sinagogi, alihamia katika nyumba ya kibinafsi karibu. Wakorintho wengi, pamoja na mtawala wa sinagogi, waliitikia kuhubiriwa kwa injili.

Paulo aliandika 1 Wakorintho miaka kama mitano baadaye. Barua hiyo iliandikwa wakati Paulo alikaa Efeso katika safari yake ya tatu ya umisionari.[186] Paulo aliandika akijibu shida zilizojitokeza katika kanisa la Korintho. Paulo hakuweza kusafiri mara moja kwenda Korintho, kwa hivyo aliandika barua hii na kuipeleka na Timotheo. Timotheo aliteuliwa kuwasilisha barua hiyo na kutoa maagizo zaidi wakati wa ziara yake.[187]

Mtindo

1 Wakorintho ni rahisi na ngumu kutafsiri! Ni rahisi kwa sababu 1 Wakorintho ni "barua ya kawaida" - barua iliyoandikwa kwa kujibu hali fulani (au tukio). Kwa maana moja, hii hufanya barua iwe rahisi. Badala ya mafundisho mangumu, Paulo anashughulikia shida za moja kwa moja.

Walakini, aina hii ya barua inaweza kuwa ngumu kwa sababu tuna upande mmoja tu wa mawasiliano kati ya Paulo na kanisa. Kupunguza shida ambazo Paulo alikuwa akijibu kunaweza kufanya 1 Wakorintho kuwa ngumu kutafsiri.

Mifano miwili inaonyesha jinsi Paulo anajibu maswali kutoka Korintho. 1 Wakorintho 7:1 inaanza, "Sasa juu ya vitu ambavyo uliniandikia ...." Paulo kisha anaandika kifungu ambacho labda ni nukuu kutoka kwa barua yao, "Ni vizuri kwa mwanaume asimguse mwanamke." Basi, Paulo anajibu wazo hili kwamba ni bora kwa wanaume na wanawake waepuke mahusiano yote ya kimapenzi:"Walakini, ili kuzuia uzinzi, kila mtu na awe na mke wake, na kila mwanamke na awe na mume wake mwenyewe."

Vivyo hivyo 1 Wakorintho 8:1 inaanza, "Sasa juu ya chakula kinachotolewa kwa sanamu ..." Kifungu kifuatacho labda ni nukuu kutoka kwa barua yao, "Tunajua kwamba 'sisi sote tuna ujuzi.'" Paulo anajibu, "Huu" ufahamu hujivuna, lakini upendo hujenga."[188] Tunaposoma barua kwenda Korintho, tunasoma upande mmoja wa barua. Wakati mwingine, lazima tugawanye ushauri wa Paulo kutoka kwenye nukuu kutoka kwa Wakristo wa Korintho.

---

[185] Matendo 18:1-18
[186] 1 Wakorintho 16:8
[187] 1 Wakorintho 4:17
[188] 1 Wakorintho 8:1, *English Standard Version*

Kusudi

Barua ya kwanza ya Paulo kwenda Korintho ilichochewa na ripoti ya kutatanisha kutoka kwa viongozi watatu wa kanisa.[189] Stephanas, Fortunatus, na Achaiko waliripoti kwamba kulikuwa na mgawanyiko katika kanisa hilo, kwamba dhambi ya wazi ilikuwa ikivumiliwa, na kwamba mamlaka ya kitume ya Paulo yamepingwa. Paulo aliandika 1 Wakorintho kujibu shida hizi na kujibu maswali kutoka kwa Wakristo wa Korintho.

Yaliyomo kwenye 1 Wakorintho

Katika utangulizi, Paulo anasema mamlaka yake kama "mtume wa Yesu Kristo" na anawakumbusha waamini wa Korintho kwamba "wametakaswa katika Kristo Yesu, walioitwa kuwa watakatifu."[190] Halafu anashughulikia shida kadhaa ambazo zinaonyesha kutofaulu kwa Wakorintho kuishi kulingana na mwito wa Mungu kwa watu wake.

Mgawanyiko (1 Wakorintho 1-4)

Paulo alikuwa amepanda kanisa huko Korintho. Msemaji wa vipawa Apolo alikuwa amehubiri huko baada ya kuagizwa na Akuila na Prisila.[191] Inawezekana kwamba Petro alikuwa ametembelea Korintho.[192] Kanisa la Korintho lilikuwa limegawanyika katika vikundi, na kila kundi likidai mmoja wa waalimu hawa kama kiongozi wao. Wengine walidai kuwa juu ya migawanyiko hii yote, wakidai, "Ninamfuata Kristo." Walakini, hata kundi hili lilichochewa na roho ya kiburi, sio unyenyekevu.[193]

Maswala yaliyojadiliwa baadaye katika 1 Wakorintho yanaonyesha kuwa mgawanyiko huu uliathiri ibada ya kila wiki na sherehe ya karamu ya Bwana huko Korintho. Na zaidi, mgawanyiko huu unaweza kuwa ndio sababu ya kutotaka kanisa kushughulikia dhambi miongoni mwa washirika wao.

Paulo anaanza na utetezi wa huduma yake. Wale ambao walidai Apolo kama mlinzi wao walikataa mamlaka ya kitume ya Paulo na walidhihaki sura yake isiyovutia na mazungumzo yake. Paulo anatetea mamlaka yake ya kitume ili kuwa na jukwaa la kushughulikia shida kanisani. Kama baba yao wa kiroho, Paulo anapenda "wanawe wapendwa"[194] sana kuwaacha waende zao. Kwa hivyo, Paulo anaanza na utetezi hodari wa huduma yake; "Paulo, aliyeitwa kuwa mtume wa Yesu Kristo kupitia mapenzi ya Mungu..."[195]

Kwa kuwa washiriki wengine walilinganisha hotuba rahisi ya Paulo na maandamano ya hali ya juu ya Apolo, Paulo anafafanua kwamba hakuja na "sifa nzuri au ya hekima." "Hotuba yangu na mahubiri yangu hayakuwa kwa maneno ya kuvutia ya wanadamu, lakini kwa

---

[189] 1 Wakorintho 16:17
[190] 1 Wakorintho 1:1-2
[191] Matendo 18:27
[192] 1 Wakorintho 9:5
[193] 1 Wakorintho 1:10-12
[194] 1 Wakorintho 4:14-15
[195] 1 Wakorintho 1:1

udhihirisho wa Roho na nguvu...."[196] Paulo hakumshambulia Apolo,[197] lakini anaonyesha kwamba huduma yake mwenyewe huko Korintho ilitokana na nguvu ya Roho Mtakatifu akifanya kazi kupitia ujumbe wake. Wakorintho wanajivunia hekima ya kibinadamu; Paulo anawaita warudie injili.

Uzinzi (1 Wakorintho 5-6)

► Viongozi wa kanisa wanapaswa kushughulikia vipi dhambi ya wazi kati ya washirika wa kanisa?

Kama mji wa bandari ya Warumi na jiji lililo na vihekalu vya kipagani ambavyo vilitia ndani ukahaba kama sehemu ya ibada yao ya sanamu, Korintho ilijulikana kwa uasherati wake. Neno "*Korintho*" lilimaanisha kuharibu maadili ya mtu.

Kanisa la Korintho lilikataa kumuadhibu mmoja wa washiriki wake ambaye alikuwa akiishi katika mahusiano mabaya na mama yake wa kambo, tabia iliyokataliwa hata na wapagani.[198] Walakini, kanisa la Korintho lilikuwa linajivuna kiasi kwamba lilikataa kushughulikia shida hiyo.

Maagizo ya Paulo ni muhimu kwa kuelewa nidhamu sahihi ya kanisa. Paulo anawataka wamfukuze mkosaji kwa tumaini kwamba atatubu.[199] Kanisa linapaswa kuhukumu dhambi miongoni mwa washirika wake kwa sababu mbili:kumleta mwenye dhambi kutubu na kuepusha aibu kwa injili. Paulo haazungumzii vitendo vya wasioamini, au hata mtu anayetubu nyuma. Anahutubia mwendelezo wa dhambi ya makusudu na mshiriki wa kanisa.

Kuhusiana na hii, Paulo anashughulikia kesi za kisheria miongoni mwa waumini. Wakati Wakorintho wanakataa kuhukumu dhambi wazi kanisani, hupeleka haraka malalamiko yao kwenye mahakama za umma. Paulo anauliza jinsi wanaweza "kuhukumu ulimwengu" ikiwa hawana busara ya kutosha kumaliza mabishano kati ya ndugu Wakristo.

Maswali kutoka kwa Wakorintho (1 Wakorintho 7:1-16:9)

Sasa Paulo anaongelea maswali kadhaa ambayo Wakorintho waliuliza kwenye barua waliyoituma kwa Paulo.[200] Kila mada inaletwa na kifungu, "Sasa juu ya...." Paulo ananukuu swali lao kisha anajibu kwa suala ambalo limetolewa.

---

[196] 1 Wakorintho 2:1-4
[197] 1 Wakorintho 16:12 inaonyesha kwamba Paulo na Apolo waliungana katika kufanya kazi kwa Ufalme wa Mungu.
[198] 1 Wakorintho 5:1
[199] “Kumkabidhi mtu kama huyo kwa Shetani” labda inamaanisha kumfukuza kutoka kanisani. Nje ya kanisa, yeye yuko ulimwenguni, ulimwengu wa Shetani.
[200] 1 Wakorintho 7:1

Kujizuia na Ndoa (1 Wakorintho 7:1-23)

Wengine walikuwa wakifundisha kwamba "Ni vizuri kwa mwanaume asifanye ngono na mwanamke."[201] Paulo anajibu kwamba ndoa ndio muktadha sahihi wa usemi wa kijinsia. Katika sehemu hii, yeye pia anashughulikia shida ya talaka, suala ambalo lilikuwa gumu sana kwa waumini wapya ambao walikuwa wameolewa na wasio Wakristo.

Asiyeoa na Mjane (1 Wakorintho 7:25-40)

Kwa sababu ya "dhiki ya sasa," Paulo aliamini kwamba ni bora kwa wale ambao walikuwa hawajaoana kubaki bila ndoa. Walakini, alisema wazi kwamba hii ilikuwa uamuzi wake binafsi, sio "amri ya Bwana." "Dhiki ya sasa" inamaanisha mateso ya waumini na serikali ya Kirumi. Inaweza pia kumaanisha uwezekano wa kuongezeka kwa mateso "wakati uliowekwa" wa kurudi kwa Bwana unakua karibu.[202]

Chakula Kilichotumwa kwa Masanamu (1 Wakorintho 8:1-11:1)

► Katika muktadha wako wa huduma, ni mazoea gani ya kitamaduni yanayofanana na suala la Korintho la chakula kilichotolewa kwa masanamu?

Mazungumzo marefu ya Paulo ni kujibu swali gumu la chakula kinachotolewa kwa masanamu. Wakorintho walitegemea uamuzi wao juu ya maarifa yao ya juu, "Tunajua kuwa sote tuna maarifa." Paulo anajibu kwamba, badala ya kuweka maamuzi juu ya maarifa (ambayo "yanajivunia"), tunapaswa kutenda kwa upendo (ambayo "inajenga").

Paulo hufanya tofauti kati ya kula katika maeneo ya mahekalu ya kipagani na ununuzi katika soko la umma. Kwa kula katika ukumbi wa karamu ya hekalu, mwamini "mwenye ujuzi" anaweza kumwangamiza ndugu dhaifu ambaye angejaribiwa kukiuka dhamiri yao. Kama mfano wa roho ambayo Wakorintho wanapaswa kuonyesha, Paulo anawakumbusha kwamba alitoa haki yake ya kutarajia msaada wa kifedha kama mchungaji wao ili kuinjilisha mji wao.

Zaidi ya hayo, kula kwenye hekalu la kipagani kulikuwa kushiriki katika ibada ya sanamu.[203] Paulo anahitimisha, "Hamwezi kushiriki katika meza ya Bwana, na kwenye meza ya mashetani."

Wakati waumini hawapaswi kula katika muktadha wa kidini wa kipagani, Paulo anashughulikia tofauti ya ununuzi katika soko la umma ambalo huuza nyama ambayo imetolewa kwa sanamu. Kwa sababu hakuna ushirika wa moja kwa moja na ibada ya sanamu, Paulo anapendekeza kwamba Wakristo "wasiulize maswali" na wanunue kinachopatikana. Isipokuwa uhuru huu ni wakati mtu ambaye anaweza kukasirika yupo. Ndugu dhaifu anaweza kuhusisha hata ununuzi wa nyama hii na ibada ya sanamu. Katika

---

[201] 1 Wakorintho 7:1, *English Standard Version*
[202] 1 Wakorintho 7:29, *English Standard Version*
[203] 1 Wakorintho 10:1-22 hutumia hadithi ya uaminifu wa Israeli kama onyo dhidi ya kushiriki katika mazoezi ya sanamu.

kesi hii, Paulo anawakumbusha Wakorintho juu ya jukumu la Mkristo la kutafuta sio "mema yake mwenyewe, bali mema ya jirani yake."

Kanuni kuu ni upendo. Upendo kwa Mungu huzuia muumini kushiriki katika karamu ya sanamu inayotolewa katika hekalu la kipagani. Upendo kwa Mkristo mwenzetu humzuia mwamini kula nyama ambayo inaweza kuharibu imani ya ndugu dhaifu.

Ibada na Zawadi (1 Wakorintho 11:2-14:40)

Paulo anazungumzia mambo ya mamlaka, maadhimisho ya karamu ya Bwana, na zawadi za kiroho. Maswala haya yalikua kutokana na kiburi na mgawanyiko ambao ulikuwa ukitenganisha kanisa la Korintho. Badala ya kujiona kama washiriki wenzao wa mwili mmoja, Wakorintho walikuwa wakitumia zawadi za kiroho kama njia ya kujikuza. Jibu sahihi kwa mtazamo huu ni kukumbuka kuwa upendo ni mkubwa kuliko zawadi za kiroho.

Ufufuo wa Kristo na wa wafu (1 Wakorintho 15)

Kujibu maswali juu ya hatma ya waumini waliokufa, Paulo anaanza kwa kuanzisha ukweli wa kihistoria wa ufufuo wa Kristo. Kisha anasema kuwa ufufuo wa Yesu ni "malimbuko ya wale waliolala." Kwa sababu Kristo alishinda kifo, mwamini ana ahadi ya ufufuo.

Mkusanyiko wa Watakatifu wa Yerusalemu (1 Wakorintho 16:1-4)

Katika safari yake ya tatu ya umisionari, Paulo alikusanya toleo kutoka kwa makanisa ya Mataifa kwa kuwasaidia waumini huko Yerusalemu ambao walikuwa wanateseka kwa sababu ya upinzani wa viongozi wa Kiyahudi. Sadaka hii ilikuwa muhimu kwa Paulo kama kielelezo cha vitendo cha fundisho la umoja wa kanisa. Na toleo hili, Wakristo wa Mataifa walionyesha kwamba ushiriki wao kanisani ni pamoja na jukumu la kuwasaidia Wakristo wenzao (Wayahudi).

Kuaga (1 Wakorintho 16:5-24)

Paulo anamaliza barua yake na muhtasari wa mipango yake ya kutembelea Korintho baadaye, salamu kwa mkono wake mwenyewe, na kuaga.

2 Wakorintho

Mpangilio na Kusudi la 2 Wakorintho

2 Wakorintho iliandikwa mwaka mmoja baada ya 1 Wakorintho. Inatokea kwamba ziara ya Timotheo haikuleta suluhisho la shida huko Korintho. Basi, Paulo alitembelea mwenyewe kanisa hilo. Ilikuwa ziara ya "uchungu" wakati kanisa lilipinga mamlaka yake.[204] Paulo alirudi Efeso, kutoka ambapo aliandika barua nyingine (sasa imepotea) na kuipeleka na Tito.[205]

---

[204] 2 Wakorintho 2:1
[205] 2 Wakorintho 2:3-9

Kuanzia Efeso, Paulo alisafiri kwenda Makedonia ambapo alisubiri habari kutoka Korintho. Tito aliripoti kwamba Wakorintho wengi walikuwa wametubu kutokana na uasi wao.[206] Walakini, kikundi kidogo kiliendelea kukataa mamlaka ya Paulo. Sehemu ya mwisho ya 2 Wakorintho inahutubia kikundi hiki na kuandaa njia ya ziara ya tatu ya Paulo.

Madhumuni ya 2 Wakorintho ni:

- Kuwasifu Wakorintho kwa toba iliyoripotiwa na Tito (1-7)
- Kukamilisha ukusanyaji wa toleo la Yerusalemu (8-9)
- Kushughulikia uasi unaoendelea wa wanachama wengine (10-13)

Chati inayofuata inaonyesha ratiba ya Wakorintho 1 na 2. Wakati tarehe zingine hazina uhakika, huu ni wakati unaowezekana zaidi wa uhusika wa Paulo na kanisa huko Korintho.

Paulo na Kanisa huko Korintho		
Mwaka	**Ziara za Paulo kwenda Korintho**	**Barua za Paulo kwenda Korintho**
50 B.K.	Kanisa lililopandwa katika safari ya 2 ya umisionari ya Paulo	
		Barua isiyojulikana (1 Wakorintho 5:9)
55 B.K.		1 Wakorintho, iliandikwa kutoka Efeso na kutolewa na Timotheo
	Ziara ya "uchungu" wakati mamlaka ya Paul yalikataliwa (1 Wakorintho 5:9)	
		Barua "kali" isiyojulikana, iliyotumwa na Tito kutoka Efeso, ilileta toba (2 Wakorintho 7:5-16)
56 B.K.		2 Wakorintho, iliyoandikwa kutoka Makedonia na iliyotolewa na Tito
57 B.K.	Ziara ya mwisho ya Paulo huko Korintho (1 Wakorintho 5:9)	

Yaliyomo kwenye 2 Wakorintho

Mtindo wa 2 Wakorintho unaonyesha malengo yake anuwai. Inasoma kama antholojia, inatoa majibu ya Paulo kwa maswala mengi tofauti. Kama 1 Wakorintho, ni barua ya ka

[206] 2 Wakorintho 7:5-16

waida, inashughulikia maswala maalum yanayohusiana na hali ya Korintho. Badala ya muhtasari wa barua hii iliyoenea, ni muhimu zaidi kutambua mada ambazo zimeshughulikiwa kwa njia ya barua.

Ulinzi wa Utume wa Paulo

Na aibu fulani dhahiri, Paulo anatetea utume wake katika kifungu kirefu. Maadui zake wametumia mateso na udhaifu wa Paulo kama ushahidi dhidi ya mamlaka yake kama mtume. Maadui hawa hujivunia mafanikio na nguvu; Paulo anajivunia udhaifu wake, "ili uweza wa Kristo uwe juu yangu."[207] Mamlaka yake yanatoka kwa Mungu, ambaye amechagua kufanya kazi kupitia udhaifu wa Paulo kama njia ya kufunua utukufu wa Mungu.

Ulinzi wa Uadilifu wa Paulo

Paulo alikuwa na nia ya kutembelea Korintho mapema, lakini alichelewesha ziara yake ili kuruhusu vidonda vya ziara yake ya zamani kupona. Kwa sababu hii, alisafiri kwenda Makedonia badala ya moja kwa moja kwenda Korintho. Mabadiliko haya ya mipango yakawa sababu ya kushambuliwa na maadui wa Paulo; wakamshtaki kwa kutokuwa muaminifu. Paulo anaelezea mabadiliko yake ya mipango kwa kuzingatia uongozi wa Mungu wa huduma yake.[208]

Mipango ya Ziara ya Tatu ya Paulo

Kuna wengine ambao wanaendelea kukataa mamlaka yake na wanasema kwamba Paulo ni dhaifu. Paulo anaandika kwamba anarudi Korintho, na awasihi watubu kabla ya kufika kwake. Licha ya misukosuko iliyosababishwa na wapinzani hawa, lengo la Paulo ni maridhiano. Mwanzoni mwa barua hiyo, anamhakikishia mkosaji aliyetubu msamaha.[209] Mwisho wa barua, anaomba tena kwa marejesho. Kusudi la Paulo ni maridhiano, sio kulipiza kisasi.

Wagalatia

Tarehe

Tarehe inayowezekana kabisa kwa Wagalatia ni karibia 48 B.K. Paulo na Barnaba waliinjilisha sehemu ya kusini ya Galatia kwenye safari ya kwanza ya umisionari, kuanzia mnamo 47 B.K. Inawezekana kwamba Paulo aliandika Wagalatia kujibu shida zilizojitokeza kati ya waongofu wapya mara baada ya kuondoka kwake.

Mojawapo ya hoja zinazopendelea tarehe hii ni ukweli kwamba Paulo hajataja Baraza la Yerusalema katika barua hii. Kwa kuwa barua hiyo inazungumzia suala la Mataifa na Sheria (suala lililoamuliwa katika Baraza la Yeremia mnamo mwaka 49 B.K.), kuna uwezekano

---

[207] 2 Wakorintho 12:9
[208] 2 Wakorintho 1:15-2:4; 2:12-17
[209] 2 Wakorintho 2:5-11

kwamba Paulo angetaja baraza hili ikiwa angeandika baada ya mwaka 49 B.K. Tarehe ya 48 B.K. inawafanya Wagalatia kuwa waraka wa kwanza wa Paulo.

Kusudi

Madhumuni ya Wagalatia ni wazi kutoka aya ya ufunguzi. Baada ya kuja kwa Kristo kama matokeo ya huduma ya Paulo, waumini wa Galatia wameiacha injili. Paulo anaandika kuwaita warudie injili ya Yesu Kristo, "habari njema" ya sheria ya upendo iliyoishi kwa nguvu ya Roho.

Mara tu baada ya Paulo na Barnaba kuondoka Galatia, waalimu wa uongo walitembelea kanisa. Walihubiri kwamba Wakristo wa Mataifa mengine lazima watahiriwe na kufuata sheria za Kiyahudi. Waalimu hawa hawakukataa kabisa kazi ya kuokoa ya Yesu. Walakini, walisisitiza kwamba tunahesabiwa haki kwa imani katika Kristo *pamoja na utii wa Sheria*. Paulo anaandika kukumbusha waongofu wake kwamba tunahesabiwa haki kupitia neema kwa imani tu.

Yaliyomo

Wagalatia ni barua ya Paulo yenye maneno yenye nguvu sana. Anawakemea Wagalatia kwa ujinga wao kwa kurejea injili nyingine na kuwaita warudi kwenye injili ya kweli ya Kristo. Anafanya hivyo kupitia mfululizo wa chaguo tofauti. Barua kwa Wagalatia ni wito kwa chaguo kubwa: uhuru katika Kristo au utumwa katika mwili.

Injili ya Kweli dhidi ya Injili ya Uongo

Tofauti na barua za baadaye ambazo mara nyingi Paulo hujitambulisha kama mtume na kama mtumishi wa Yesu Kristo, katika Wagalatia hujitambulisha kwa maneno ya mamlaka tu. "Paulo, mtume, (sio wa wanadamu, wala na mwanadamu, bali na Yesu Kristo, na Mungu Baba, aliyemfufua kutoka kwa wafu)...."[210] Hii ndio lugha ya mamlaka ya kitume.

Ujumbe wa Paulo unapata changamoto na Judaiza huko Galatia. Sehemu ya changamoto hii inawezekana ilikuwa, "Paulo hakuwa mwanafunzi wa Yesu. Kwa ukweli, alitesa kanisa! Kwanini usikilize ujumbe wake? Yeye si mtume halisi." Paulo anajibu, "sikuchaguliwa na wanadamu au kwa juhudi za mwanadamu. Mimi ni mtume aliyeitwa na Yesu mwenyewe na na Mungu Baba, aliyemfufua katika wafu."

Paulo anataka waumini wa Galatia kujua kwamba injili aliyowahubiria ilikuwa injili ya kweli ya Yesu Kristo. Moja ya mahubiri ya Paulo huko Galatia yameandikwa katika Matendo 13:16-41.

► Soma mahubiri ya Paulo katika Matendo 13:16-41. Ni mada gani zinajumuishwa katika mahubiri?

---

[210] Wagalatia 1:1

Tazama yaliyomo katika muhtasari wa injili hii:

- Mungu alifanya kazi kupitia historia ya Israeli kumleta Mwokozi.
- Yesu ndiye Mwokozi, aliyetangazwa na Yohana Mbatizaji.
- Yesu alikataliwa na "wale wakaao Yerusalemu, na watawala wao."[211]
- Walimsulibisha Yesu, lakini "Mungu alimfufua kutoka kwa wafu."[212]
- Yesu alionekana na mashahidi wengi baada ya kufufuka kwake.
- "Wote wanaoamini wamehesabiwa haki kwa kila kitu, ambayo kwa hiyo hangeweza kuhesabiwa haki kwa sheria ya Musa."[213] Huu ni ujumbe muhimu kwa waongofu wa Mataifa. Kutoka kwa ujumbe wake wa kwanza Paulo alihubiri kwamba tunahesabiwa haki kwa imani ("wote wanaoamini"), sio kwa sheria ya Musa.

Hii ndio injili ya kweli, ujumbe wa kuhesabiwa haki kwa imani pekee. Kufikia wakati Paulo anaandika Wagalatia, waongofu hawa wapya wamegeukia "injili tofauti," injili ambayo hata sio injili.[214] Utumwa wa "kuhesabiwa haki kwa kazi ya Sheria" ni mbali na habari njema ya "kuhesabiwa haki kwa imani" iliyohubiriwa na Paulo.

Kuhesabiwa Haki kwa Imani	
Injili inasema	Tunaokolewa kwa imani.
Wanaharakati	Tunaokolewa kwa imani + Sheria.
Vitisho kwa Injili leo	Tunaokolewa kwa imani + _____.

Neema dhidi ya Sheria

Nini ilikuwa "Injili ya uongo" ya wanasheria? *Judaiza*[215] walifundisha kwamba waumini wa mataifa mengine wanapata wokovu kupitia utii kwa kila sehemu ya Sheria ya Musa. Badala yake, Paulo alifundisha kuwa tunahesabiwa haki kwa neema, sio kazi. Alitegemea hii juu ya hoja nne:

- **Uzoefu wa Paulo**. Paulo anaashiria injili iliyofunuliwa kwenye njia ya kwenda Dameski. Paulo alikuwa adui wa injili, akitesa kanisa. Alikuwa "akiendelea katika Uyahudi kuzidi miaka yangu mingi miongoni mwa watu wangu, nilikuwa na bidii sana kwa mapokeo ya baba zangu."[216] Ikiwa wokovu unakuja kwa kutii sheria, Paulo hakuhitaji injili; alikuwa mwaminifu kutii sheria. Mungu "alifurahi kumfunua

---

[211] Matendo 13:27
[212] Matendo 13:30
[213] Matendo 13:39
[214] Wagalatia 1:6-7
[215] "Judaiza" ni neno lililotumika kuelezea walimu wa kanisa la mwanzo ambao walijaribu kuchanganya matendo ya Kiyahudi na mafundisho ya Kikristo. Walikiri kuwa Wakristo, lakini walisihi kwamba waumini wa Mataifa lazima wafuate sharia za Kiyahudi.
[216] Wagalatia 1:14, *English Standard Version*

Mwanawe," na kumleta Paulo kwenye ukweli kwamba "mtu hahesabiwi haki kwa matendo ya sheria lakini kupitia imani katika Yesu Kristo."[217]

- **Uzoefu wa Wagalatia***.* Wagalatia walipokea Roho "kwa kusikia kwa imani," sio "kwa kazi za sheria." Hawawezi "kukamilika kwa mwili" kazi ambayo "ilianzishwa na Roho."[218]

- **Uzoefu wa Abrahamu***.* "Abrahamu alimuamini Mungu, na ikawahesabiwa kwake kuwa haki." Sasa, wote wanaoamini ni "watoto wa Abrahamu."[219] Kama vile Abrahamu alivyohesabiwa haki kwa imani, Wakristo wanahesabiwa haki kwa imani, sio kazi.
- **Sheria yenyewe***.* Paulo anaonyesha kwamba wote wanaotegemea kazi za sheria husimama chini ya laana ya Mungu, lakini "mwenye haki ataishi kwa imani."[220] Paulo anasema Wagalatia hubadilika kuwa "basi simameni kwa uhuru katika Kristo ambayo ametufanya huru, na msibatizwe tena na nira ya utumwa."[221]

Je! Wakili wa Sheria ni Nani?

Je! Mtu anayemtii Mungu kwa uangalifu ni halali? Hapana! Mungu anatarajia watoto wake kutii Mwanasheria ni mtu ambaye hutii sheria ya Mungu ili kupata wokovu.

Suala ni moyo. **Kwa nje, mwanasheria na mtu wa imani anaweza kuonekana sawa**. Mtu wa imani humtii Mungu kwa sababu anapenda Mungu na anataka kumpendeza. Mwanasheria humtii Mungu ili apate kibali cha Mungu. Motisha ya utii, sio utii yenyewe, inafafanua mwanasheria.

Matunda ya Roho dhidi ya dhamana ya Mwili

► Uhuru kutoka kwa "kazi za Sheria" hutupa leseni ya kufuata tamaa za mwili?

Paulo alitambua hatari kwamba ujumbe wa kuhesabiwa haki kwa imani tu unaweza kutumiwa vibaya. Msomaji wa barua ya Paulo anaweza kuamua, "Hii ni habari nzuri! Nimehesabiwa haki kwa neema kupitia imani. Sheria haijalishi. Naweza kufanya chochote ninachotaka kufanya! Ninaweza kuishi kulingana na tamaa yangu ya mwili." Wote katika Warumi na Wagalatia, Paulo anajibu fundisho hili la uongo. Katika Warumi, anawakumbusha wasomaji wake kwamba wale wanaokufa kwa dhambi hawawezi kuendelea kuishi katika dhambi.[222] Katika Wagalatia, amri za Paulo, "Tembea kwa Roho, na hamtatimiza tamaa ya mwili."[223]

---

[217] Wagalatia 1:16; 2:16
[218] Wagalatia 3:3
[219] Wagalatia 3:6-7
[220] Wagalatia 3:11-12
[221] Wagalatia 5:1
[222] Warumi 6:2
[223] Wagalatia 5:16

Paulo anaonya wasomaji wake kwamba lazima "tusiitumie uhuru kwa tukio la mwili, lakini kwa upendo tukisaidiana"[224] Paulo kamwe hakufundisha kwamba sheria haina maana; anafundisha kwamba sheria *imetimizwa* (imekamilika) na upendo. Jibu la Paulo juu ya uhalisi sio leseni ya kutenda dhambi kwa makusudi. Jibu la sheria ni upendo. Sheria inatimizwa kwa upendo. Ikiwa tunampenda Mungu, tutatii sheria ya Mungu *kwa hiari*; kupitia sheria tutajua jinsi ya kuishi kwa njia inayompendeza Mungu. Hatutatii sio nje ya utumwa, lakini kwa sababu ya upendo. Upendo hutimiza sheria.

Maoni matatu ya Kazi		
Uhalali	**Lesen**	**Upendo**
"Nimeokolewa na matendo"	"Nimeokolewa kwa neema; kazi haijalishi. "	"Nimeokolewa kwa neema; Ninamtii Mungu kwa sababu ya upendo wa yule aliyeniokoa kwa neema yake!"

Paulo anatofautisha kazi za mwili na tunda la Roho.[225] Yeye hufundisha kwamba ikiwa tunaishi katika Roho, tutatembea katika Roho; tutaonyesha matunda yake maishani mwetu. Ikiwa tutapanda katika mwili, tutavuna uharibifu. Ikiwa tutapanda katika Roho, tutapata uzima wa milele.[226] Sheria ya upendo sio leseni ya dhambi. Badala yake, upendo hutuwezesha kutembea katika utii kwa Mungu.

Sheria ya upendo ina maana kubwa kwa muamini. Kuishi kwa njia hii, tutawarudisha wale ambao wataanguka majaribu; tutabebeana mizigo kwa kila mmoja; tutajifikiria vema; tutavuna uzima wa milele.[227] Huu ni uhuru wa kweli wa Kikristo.

Wakorintho na Wagalatia Kanisani Leo

Tunapopata shida kanisani, wakati mwingine tunajaribiwa kufikiria, "Haijawahi kuwa mbaya sana hapo zamani!" Wakorintho na Wagalatia wanatukumbusha kwamba, "Shida za leo sio mpya." Barua hizi huzungumza moja kwa moja na kanisa la karne ya 21.

1 Wakorintho inatukumbusha juu ya **umoja wa kanisa**. Ingawa tunatofautiana katika maeneo mengi, mwili wa Kristo ni mwili mmoja. Ukweli huo lazima utuongoze katika kushughulikia tofauti ndani ya kanisa; lazima ituongoze katika kushughulikia mizozo kati ya Wakristo; na, lazima ituongoze katika kutumia karama zetu kujenga mwili wa Kristo.

---

[224] Wagalatia 5:13
[225] Wagalatia 5:19-23
[226] Wagalatia 6:8
[227] Wagalatia 6:1-8

Barua hizi zinatukumbusha kuwa tumeitwa kwenye **huduma ya upatanisho**. Katika Wakorintho, Paulo anaonyesha kwamba msamaha unapaswa kutolewa kwa uhuru wakati kumekuwa na mgawanyiko katika kanisa. Vivyo hivyo, katika Wagalatia Paulo anaonyesha kwamba tunapaswa kutafuta kuwarudisha wale walioanguka.

Wagalatia hutukumbusha juu ya **fundisho kubwa la kuhesabiwa haki na neema kupitia imani**. Paulo anaonya dhidi ya jaribio lolote la kufundisha "kuhesabiwa haki kwa imani pamoja na...." Hakuna (sheria ya Musa, kazi, au kitu kingine chochote) kinachoweza kuongezwa kwenye imani katika kazi ya Kristo kama msingi wa haki yetu mbele za Mungu.

Wagalatia hutukumbusha juu ya **matokeo ya maisha ya sheria ya upendo**. Sheria ya upendo inabadilisha maisha yetu kama waumini.

Hitimisho

Mwanzoni mwa Mei, 1738, William Holland alishuhudia uhakikisho wa imani baada ya kumsikiliza Charles Wesley akisoma kutoka Luther's *Commentary on Galatians*. Charles Wesley aliandika katika jarida lake, "Nilitumia masaa kadhaa jioni hii faragha na Martin Luther, ambaye alibarikiwa sana..... nilifanya kazi, nilisubiri na nilisali kuhisi 'ni nani alinipenda, na alijitoa mwenyewe kwa ajili yangu."

Siku chache baadaye, Jumapili ya Pentekoste, Charles mwenyewe alishuhudia uhakikisho. Siku nne baadaye, wakati nikisikiliza William Holland akisoma maelezo kutoka kwa *Preface to Romans* ya Martin Luther, John Wesley alipata uhakikisho wa imani.

Ujumbe wa kuhesabiwa haki kwa imani ulimbadilisha Luther, wa-Wesleys, na mamilioni ya waumini wengine. Ujumbe huu ni muhimu leo kama ilivyokuwa katika karne ya 17.[228]

[228] Kutoka kwa J.I. "Utangulizi" wa Packer kwa Maoni ya Luther juu ya Wagalatia. Maoni ya Crossway Classic, 1998.

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Chagua **mojawapo** ya kazi zifuatazo:

- Kama muongozo wa kusoma 1 Wakorintho, andaa muhtasari wa ukurasa mmoja ukionyesha kila swala ambalo Paulo anashughulikia katika barua hii. Muhtasari wako unapaswa kujumuisha vitu vitatu:
    - Swali au shida
    - Muhtasari mfupi wa jibu la Paulo
    - Kumbukumbu ya Maandiko katika 1 Wakorintho ambayo swali linajadiliwa
- Andika insha ya ukurasa mmoja juu ya changamoto za kisasa kwa mafundisho ya kuhesabiwa haki na neema kupitia imani pekee. Wakati hatuwezi kuonana tena na Majudaiza na majaribio yao ya kutaka kutahiriwa, ni mambo gani mengine ambayo huongezwa na Wakristo kwenye neema kupitia imani kama msingi wa kuhesabiwa haki?

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

Somo la 6 Maswali ya Majaribio

(1) Kwa nini Korintho ulikuwa mji muhimu kwa mkakati wa uinjilisti wa Paulo?

(2) Ni nani aliyefanya kazi na Paulo katika kupanda kanisa huko Korintho?

(3) Ni shida gani huko Korintho zilichochea 1 Wakorintho?

(4) Maneno gani huanzisha kila swali ambalo Paulo anajibu katika 1 Wakorintho?

(5) Orodhesha mada tatu zilizoshughulikiwa na Paulo katika 2 Wakorintho.

(6) Ni nini kusudi la barua ya Paulo kwa Wagalatia?

(7) Ni mafundisho gani ya uongo ya Wayahudi?

(8) Chaguo linalotolewa katika Wagalatia ni nini?

(9) Fafanua *wakili*.

(10) Katika hoja yake dhidi ya sheria, Paulo alizungumza mambo manne. Wao ni nani?

(11) Andika 1 Wakorintho 1:20-21 na Wagalatia 5:22-23 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 7
Waefeso, Wafilipi, Wakolosai, na Filemoni

Malengo ya Somo

(1) Kujua tarehe na mpangilio wa kihistoria wa Nyaraka za Gereza.

(2) Kueleza mada za msingi na madhumuni ya Nyaraka za Gereza.

(3) Kuelewa maana ya kibiblia ya utabiri wa mapema.

(4) Kuthamini umuhimu wa mafundisho ya kibibilia katika maeneo kama kanisa, fundisho la Kristo, na vita vya kiroho.

(5) Kueleza kanuni za vitendo kwa maisha ya Kikristo kutoka kwenye nyaraka wa za Gereza.

(6) Kueleza ujumbe wa vitabu hivi kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo Hili

► Soma Waefeso, Wafilipi, Wakolosai, na Filemoni.

► Kariri Waefeso 4:11-16 na Wakolosai 3:1-4.

Utangulizi

Mwanzoni mwa miaka ya 60 B.K., Paulo alikuwa chini ya kifungo cha nyumba huko Roma kwa miaka miwili. Ingawa mfungwa, alikuwa na uhuru wa jamaa. Aliishi nyumba iliyokodishwa na aliruhusiwa kupokea wageni.[229] Wakati wa kifungo hiki, Paulo aliandika barua nne (pia huitwa nyaraka).Tatu ya barua hizo zinaelekezwa kwa makanisa; ya nne inaelekezwa kwa mtu aliyebadilishwa chini ya huduma ya Paulo.

Barua hizi ni baadhi ya barua za Paulo za furaha sana. Zinaonyesha ushindi wake juu ya hali ngumu ya maisha yake, na zinatuhimiza kudumisha roho ya furaha wakati wa mapambano yetu.

Barua hizi ni za vitendo sana. Zinashughulikia maswala kama uhusiano wa kifamilia na vita vya kiroho (Waefeso), unyenyekevu na umoja (Wafilipi), utangulizi wa Kristo (Wakolosai), na msamaha na urejesho (Filemoni).

---

[229] Matendo 28:30-31

Waefeso

Mpangilio wa Kihistoria

Kanisa huko Efeso lilipandwa katika safari ya tatu ya umisionari ya Paulo. Mhariri Apolo alihubiri huko Efeso; Prisila na Akuila walifanya kazi hapo; Paulo alitumia miaka mitatu akihubiri na kufundisha huko Efeso. Mji huu ukawa kitovu cha kueneza injili kwa mkoa unaozunguka; kutoka Efeso "wote waliokaa Asia walisikia neno la Bwana Yesu."[230]

Efeso ilikuwa nyumba ya hekalu maarufu kwa mungu wa kike Diana (pia anaitwa Artemis). Mazoea ya uchawi yalikuwa ya kawaida, na uchumi wa jiji ulizunguka uuzaji wa vitu vinavyohusiana na hekalu. Huduma ya Paulo ilisumbua faida hizi zote mbili. Kiasi cha dola 6,000,000 katika vitabu vya sanaa ya kichawi vilichomwa na waumini wapya.[231] Matokeo yake, Demetrius na mafundi wengine ambao walipata pesa kutokana na kuuza vitu vya kumheshimu Diana walianzisha ghasia zinazopinga huduma ya Paulo. Vita vya kiroho ni mada muhimu katika Waefeso.

Sababu moja ya ziada inapaswa kutajwa kuhusu Waefeso. Sio kawaida kwa barua za Paulo kutojumuisha salamu za kibinafsi kwa watu kanisani. Hata barua kwenda Roma, ambayo Paulo alikuwa bado hajatembelea, ni pamoja na salamu kwa washiriki wa kanisa waliojulikana na Paulo. Kuandika kwa Efeso, kanisa ambalo Paulo alikuwa amehubiri kwa miaka mitatu, mtu angetegemea orodha ndefu ya majina. Badala yake, Waebrania hawana salamu za kibinafsi. Sababu inayowezekana ni kwamba Waefeso na Wakolosai walikuwa "herufi za mviringo" zilizokusudiwa kugawanywa kati ya makanisa kadhaa huko Asia Ndogo. Tikiko aliteuliwa kuwaokoa Waefeso na Wakolosai na kuleta salamu kwa makanisa haya.[232]

Yaliyomo

Muhtasari wa Waefeso unaonyesha sehemu mbili kubwa:

1. **Mafundisho:** Ni Nini Mungu Amefanya kwa Kanisa (Waefeso 1-3)
2. **Matumizi:** Ni Nini Mungu Anafanya Kanisani (Waefeso 4-6)[233]

Katika sehemu ya kwanza, Paulo anashughulikia mafundisho ya uchaguzi na kanisa. Katika sehemu ya pili, Paulo anawahimiza wasomaji wake kuishi kwa njia inayostahili nafasi yao kama kanisa la Mungu lililochaguliwa.

---

[230] Matendo 18:24–19:10
[231] *English Standard Version Study Bible*
[232] Waefeso 6:21 na Wakolosai 4:7
[233] Imechukuliwa kutoka kwa Walter A. Elwell na Robert W. Yarbrough, *Encountering the New Testament*. (Ada:. Baker Academic, 2005.

Mafundisho: Yale ambayo Mungu Amefanya kwa Kanisa (Waqefeso 1-3)

Wokovu wa Waumini (Waefeso 1:3-2:10)

Baada ya salamu fupi, Paulo anaanza na sala ambayo anaorodhesha baraka ambazo tumepokea katika Kristo. Waefeso 1:3-14 ni dexolojia nzuri ambayo Paulo anawakumbusha wasomaji wake juu ya faida za kiroho tunazopokea kupitia msimamo wetu katika Kristo.

► Soma Waefeso 1:3-14. Ni baraka gani za kiroho tunazopokea katika Kristo?

Wokovu wetu unajumuisha watu wote watatu wa Utatu. Katika 1:3-6, Paulo anaonyesha **jukumu la Baba katika uchaguzi wetu**. Mungu "ametuchagua sisi kabla ya kuwekwa msingi wa ulimwengu, ili tuwe watakatifu na wasio na lawama mbele zake kwa upendo." Tumechaguliwa "ndani yake" (katika Kristo) kuwa watakatifu na wasio na lawama. Mpango wa wokovu ulikuwa muundo wa Baba.

Katika 1:7-12, Paulo anaonyesha **jukumu la Mwana katika ukombozi wetu**. Kwa sababu ya kifo cha upatanisho cha Yesu, tunao "ukombozi kupitia damu yake, msamaha wa dhambi, kulingana na utajiri wa neema yake." Kumkomboa mtu kunamaanisha kuwaokoa kutoka utumwani. Mfano mkubwa wa Agano la Kale ulikuwa ukombozi wa Israeli kutoka utumwa huko Misiri. Katika Agano Jipya, wote wanaomuamini Yesu hukombolewa kutoka utumwa wa Shetani.

Katika 1:13-14, Paulo **anaonyesha jukumu la Roho katika uhifadhi wetu**. Kupitia Roho "tumetiwa muhuri" Katika picha nzuri, Paulo anasema kwamba Roho hutoa "dhamana ya urithi wetu mpaka ukombozi wa milki iliyonunuliwa." Yeye hutoa "malipo ya chini" juu ya urithi wetu katika ufalme wa milele wa Mungu. Kwa sababu ya Roho, sisi ni "mali iliyonunuliwa" ya Mungu na tuna ahadi ya mbingu.

Fundisho la ukombozi linaendelea katika Waefeso 2 ambapo Paulo anatukumbusha kwamba "tulikuwa tumekufa kwa makosa na dhambi." Wokovu wetu hautokani na sifa yoyote yetu; badala yake, "Mungu, ambaye ni mwingi wa rehema, kwa upendo wake mkubwa ambao alitupenda, hata wakati tulipokufa kwa dhambi, alituhuisha sisi pamoja na Kristo, (kwa neema mmeokolewa)." "Maana kwa neema mmeokolewa kwa njia ya imani; na hiyo sio kutoka kwako: ni zawadi ya Mungu: Sio kwa matendo, mtu yeyote asijisifu."[234] Mchakato wote ni zawadi ya Mungu. Hatuna chochote cha kujivunia.

Mada Maalum: Uchaguzi

Paulo anaandika kwamba ***tumetabiriwa*** kupitishwa na Yesu Kristo. 'Tulichaguliwa katika yeye kabla ya kuwekwa msingi wa ulimwengu.'

Watu wengine hutumia neno ***uchaguzi*** kumaanisha kuwa kabla ya kuwekwa msingi wa ulimwengu, Mungu alichagua kila mtu ambaye ataokolewa. "*wateule*" wamechaguliwa

[234] Waefeso 2:4-5, 8-9

kwenye wokovu. Kimantiki, hii inamaanisha kuwa watu wengine wote wamechaguliwa kwenye laana na hawawezi kuokolewa. Hii inaonekana kupingana na ujumbe wa Bibilia kwamba Mungu anapenda wanadamu "wote".

Watu wengine hutumia uchaguzi kumaanisha **sio zaidi** ya ujuzi wa Mungu kwa wale watakaochagua kuokolewa. Wanabisha kwamba utanguliaji ni ujuzi tu wa Mungu wa uchaguzi wa mwanadamu. Kwa maoni haya, wokovu ni msingi wa uchaguzi wetu. Uelewa huu unaonekana kupinga msisitizo wa Bibilia juu ya enzi kuu ya Mungu.

Hizi kanuni mbili (enzi kuu ya Mungu na upendo wa Mungu kwa wote) zinaamuliwa katika vifungu viwili vikuu juu ya utangulizi: Warumi 9-11 na Waefeso 1. Warumi 9-11 inaonyesha haki ya Mungu katika kuamua njia ya wokovu. Mungu ni huru. Hakuna mtu atakayeokolewa isipokuwa kupitia imani katika Yesu Kristo, njia ambayo Mungu ameamua milele kama njia ya wokovu.

Katika Waefeso 1, Paulo anaonyesha kuwa wokovu ni wa watu **kwa sababu ya nafasi yetu "katika Kristo."** Kabla ya kuwekwa msingi wa ulimwengu, Kristo alichaguliwa kama yule ambaye wokovu huja kupitia yeye. Wote wanaoamini wamechaguliwa "ndani yake." Kwa sababu ya upendo wa Mungu kwa wote, njia ya wokovu imefunguliwa kwa wote wanaoamini.

Usawa huo huo unaonekana katika Agano la Kale. Israeli ndio taifa lililochaguliwa, watu wateule wa Mungu. Walakini, "sio Israeli wote, ambao ni wa Israeli."[235] Uteuzi wa Mungu wa Israeli kama taifa haimaanishi kuwa kila Muisraeli aliokolewa. Kupitia kutokutii, wengine (kama Akani) walipoteza ahadi. Wengine ambao hawakuzaliwa na Israeli (kama Rahabu) waliamini ahadi za Mungu na walirithi ahadi zilizotolewa kwa Israeli. Wokovu ulihitaji watu binafsi kuamini na kushiriki katika ahadi za Mungu kuchagua Israeli.

Vivyo hivyo, Kristo alichaguliwa kabla ya kuwekwa msingi wa ulimwengu kama yule ambaye wokovu umetolewa. Tunapokuwa "katika Kristo" kupitia imani, tunapokea baraka za wokovu ambazo ni zake. Tumechaguliwa katika Kristo.

Uchaguzi ni chaguo la Mungu la imani katika Kristo kama njia pekee ya wokovu. "Kwa maana hakuna jina lingine chini ya mbingu lililopewa kati ya wanadamu, ambalo lazima tuokolewe."[236] Wazo hili hilo linaonekana katika 1 Petro 1:18-20. Tumekombolewa, sio na vitu vyenye kuharibika, "bali kwa damu ya thamani ya Kristo." Kristo Petro anasema, "alitawazwa mapema kabla ya kuwekwa msingi wa ulimwengu."[237] Uchaguzi uko katika Kristo pekee na kupitia Kristo pekee.

---

[235] Warumi 9:6
[236] Matendo 4:12
[237] 1 Petro 1:19-20

Waefeso (Inaendelea)

Mafundisho: Yale ambayo Mungu Amefanya kwa Kanisa (Waqefeso 1-3) (Inaendelea)

Umoja wa Kanisa (Waefeso 2:11–3:21)

► Ni nini "Siri ya injili" katika Waefeso?

Katika Waefeso 1, Paulo anafurahia wokovu wa waumini. Katika Waefeso 2-3, anafurahia uumbaji wa Mungu, kanisa. Mada muhimu ya Waefeso ni umoja wa kanisa, mwili mmoja ulioundwa na wote Myahudi na Mataifa. Mataifa ambao zamani walikuwa "wageni kutoka maagano ya ahadi" sasa "wamekaribishwa kupitia damu ya Kristo."[238] Tangu mwanzo, mpango wa Mungu ulikuwa ni kujumuisha Mataifa katika familia yake. Kwa ndugu wa Paulo wa Kiyahudi, hii ilikuwa kipengele cha kushangaza cha injili; kanisa linaundwa na Wayahudi na Mataifa katika *Kristo*.

Katika Bibilia, siri sio kitu ambacho hakiwezi kujulikana; siri ni jambo ambalo *halikujulikani* lakini sasa *limefunuliwa*. Katika Waefeso 3, Paulo anaelezea siri ambayo sasa imefunuliwa:"Mataifa wanapaswa kuwa warithi pamoja, na wa mwili mmoja, na washiriki wa ahadi yake katika Kristo na injili."[239] Katika ishara ya nguvu ya neema ya Mungu, Paulo - "chini ya mdogo wa watakatifu wote" na yule aliyemtesa Kristo na kanisa lake - amechaguliwa "kuhubiri kati ya Mataifa utajiri usio na kifani wa Kristo."[240]

Paulo anamalizia sehemu ya mafundisho na sala kwamba waumini wa Efeso, tayari "watakatifu" na "waaminifu katika Kristo Yesu" watajazwa na utimilifu wote wa Mungu."

Utumikaji: Ni Nini Mungu Anafanya Kanisani (Waefeso 4-6)

Katika nusu ya pili ya barua hii, Paulo anawasihi waumini kutembea "wakistahili wito ambao umeitwa."[241] Maisha yanayostahili wito wetu:

- huleta umoja kanisani (4:1-16).
- husababisha mwenendo wa maadili (4:17-5:21).
- huathiri uhusiano wa familia na kazi (5:21-6:9).
- huishi kwa nguvu ya tu ya uweza wa Bwana (6:10-18).

Mafundisho ya Kikristo hayawezi kutengwa na maisha ya Kikristo. Fundisho la kanisa lazima lionekana katika maisha ya kanisa ambalo "kila sehemu inafanya kazi vizuri," kanisa ambalo linajijengea "lenyewe katika upendo."[242] Fundisho la wokovu kwa neema linaonekana katika

---

[238] Waefeso 2:12-13
[239] Waefeso 3:6
[240] Waefeso 3:8, *English Standard Version*
[241] Waefeso 4:1, *English Standard Version*
[242] Waefeso 4:16, *English Standard Version*

tabia ya "mtu mpya, ambaye baada ya Mungu ameumbwa kwa haki na utakatifu wa kweli."[243]

Paulo anamaliza barua hii kwa kutia moyo kwamba kanisa linaweza kutekeleza utume wake na kushinda nguvu za giza. Anamalizia kwa ombi la maombi kwa kuendelea kutangaza kwake injili na baraka.

Wafilipi

Mpangilio wa Kihistoria

Kanisa la Filipi lilipandwa katika safari ya pili ya umisionari ya Paulo. Ilikuwa kanisa la kwanza lililopandwa huko Ulaya. Paulo na Sila walisafiri kwenda Filipi baada ya maono ya Paulo ya mtu kutoka Makedonia akiita msaada.[244] Ingawa "Filipi ilikuwa mji mkuu wa sehemu hiyo ya Makedonia," haikuwa na idadi kubwa ya Wayahudi. Maombi yalitengenezwa kando ya mto kwa sababu hakukuwa na sinagogi.[245]

Mmoja wa waongofu wa kwanza huko Filipi alikuwa Lydia, mwanamke wa utajiri. Baada ya kubatizwa, nyumba ya Lydia ikawa mahali pa kusanyiko kwa waumini. Katika miji iliyo na idadi kubwa ya Wayahudi, upinzani wa injili kawaida ulitoka kwa viongozi wa dini; lakini huko Filipi, upinzani ulitokea baada ya Paulo na Sila kuvuruga mapato ya wanaume ambao walidhibiti msichana mtumwa mwenye roho. Paulo na Sila walikamatwa, walipigwa, na kufungwa gerezani. Usiku huo, tetemeko la ardhi lilifungua milango ya gereza, na wafungwa waliachiliwa kutoka kwa minyororo yao. Badala ya kutoroka, Paulo na Sila walihubiri injili kwa mlinzi wa gereza.

Katika Matendo, Luka anajumuisha maelezo kwamba Filipi "ilikuwa koloni."[246] Maelezo haya rahisi yalikuwa na maana kubwa kwa wasomaji wa mapema wa Matendo. Filipi ilianzishwa kama koloni la Warumi mnamo 42 K.K. na Antony mkuu wa Kirumi. Wanajeshi wengi walistaafu katika mji huu, na raia walipokea msamaha kutoka kwenye ushuru mwingi wa Warumi. Hali ya Ufilipino kama koloni ilikuwa ishara ya kiburi kwa raia wake. Paulo anadokeza wazo hili wakati anawapa changamoto Wakristo wa Ufilipino kuishi kama raia wa mbinguni.[247]

Madhumuni

Wafilipi ni moja ya barua chanya zaidi ya Paulo zinazoonyesha shida chache ambazo yeye hushughulikia katika barua zake kwa Korintho na Galatia. Kuna sababu mbili za barua hii.

---

[243] Waefeso 4:24
[244] Matendo 16:8-40
[245] Mji wowote amabo Wayahudi wanaume kumi wakiishi kulikuwa na sinagogi.
[246] Matendo 16:12
[247] Wafilipi 3:20, *English Standard Version*:"lakini uraia wetu upo mbinguni...." Neno hilo la Kigiriki linatumika tena katika Wafilipi 1:27:"Hakikisheni kuwa mwenendo wenu unalingana na injili ya Kristo...."

Kusudi la kibinafsi ni kuleta habari za kifungo cha Paulo na kuonyesha shukrani kwa msaada wa kifedha wa kanisa lake.[248] Paulo anafurahia uaminifu wao na anawahimiza kuishi maisha ya furaha.

Kusudi la kufundisha ni kushughulikia hatari mbili kwa kanisa la Ufilipino: Hatari ya nje inatoka kwa waalimu wa uwongo wakati tishio la ndani linatokana na mgawanyiko kati ya washiriki wawili wa kanisa.

Yaliyomo

Furaha licha ya Hali (Wafilipi 1)

Ingawa Paulo yuko gerezani, ana uhakika kwamba Mungu anatenda makusudi Yake. Kwa sababu ya kukamatwa kwa Paulo, ana nafasi ya kuhubiri injili kwa walinzi wa ikulu. Paulo hajui ikiwa kifungo chake kitaisha kwa kuachiliwa au kifo. Lakini bila kujali matokeo, anafurahi kwa sababu "kwa mimi kuishi ni Kristo, na kufa ni faida."[249]

Hali nyingine ambayo inaweza kutishia furaha ya Paulo ni wivu wa waamini wenzake. Kundi huko Roma linahubiri Kristo "wa ubishani," na kuongeza mateso ya Paulo. Walakini, bila kujali nia yao, Paulo anafurahi kwa sababu injili inahubiriwa. Paulo ana hakika kuwa nia njema itatoka kwenye injili, bila kujali nia mbaya za watu hawa. Hali ya kibinafsi ya Paulo sio muhimu sana kuliko Ufalme wa Mungu.[250]

Unyenyekevu kama ufunguo wa Umoja (Wafilipi 2)

Baadaye katika barua, Paulo atashughulikia mgawanyiko kati ya dada wawili katika kanisa la Ufilipino.[251] Ni wakristo wazuri ambao wamefanya kazi na Paulo kwa ajili ya injili. Kwa bahati mbaya, ugomvi wa kibinafsi kati ya dada hawa unatishia umoja wa kanisa. Kuweka msingi wa kushughulikia mgawanyiko huu, Paulo anaashiria mfano wa Kristo kama kielelezo cha umoja wa Kikristo.

Inamaanisha nini kuwa Yesu 'Alijinyenyekeza'?

Wafilipi 2:5-11 inaitwa "Nyimbo ya Kristo" kwa sababu ya muhtasari wa maisha ya Yesu, kifo, ufufuko, na kupaa juu. Watu wengi wamejadili juu ya maana ya 2:8 ambayo Paulo anasema juu ya Yesu "kujinyenyekeza." Yesu hakuacha uungu wake. Badala yake, aliacha upendeleo ambao ulikuwa wake kama mfalme wa ulimwengu. Kristo alijinyenyekeza kwa kuchukua ubinadamu; hakuacha uungu wake.

Machafuko mengi yanachochewa na hamu ya kulinda haki zetu. Paulo anaonyesha mfano wa Kristo ambaye aliacha upendeleo ambao alikuwa wake kama Mungu ili kutumikia

---

[248] Wafilipi 4:15-18
[249] Wafilipi 1:12-14, 19-25
[250] Wafilipi 1:15-18
[251] Wafilipi 4:2-3

wanadamu. Yesu hakushikilia pendeleo la uungu, lakini "alitii hata kifo, hata kifo cha msalaba." Aliteseka kila udhalilishaji - hata kifo cha aibu cha kusulubiwa - kutoa wokovu. Matokeo yake, Mungu amemuinua Yesu mahali pake panapofaa mamlaka ya ulimwengu.[252]

Kila Mkristo anapaswa kuwa na mtazamo kama huu wa unyenyekevu, akiangalia mahitaji ya waamini wenzake. "Usiangalie kila mtu juu ya vitu vyake mwenyewe, lakini kila mtu aangalie pia mambo ya wengine."[253]

Maonyo dhidi ya Maadui wa Injili (Wafilipi 3)

Ijapokuwa Wafilipi wanashawishi sana, Paulo anaandika onyo kali dhidi ya kundi la watu wanaotatiza wanaotishia kanisa. Hizi ndio Majudaiza walionekana mapema katika barua kwa Galatia. Wanasisitiza kwamba Wakristo lazima wafanye tohara na sheria za Kiyahudi. Paulo anawaita "mbwa," "watenda maovu," na "wahuni."

Paulo anajibu kwa msisitizo wa Majudaiza wa kuzingatia mila za sheria kwa kuashiria maisha yake kama mfano. Ikiwa utunzaji wa sheria unaleta wokovu, Paulo "angekuwa na ujasiri katika mwili." Alitahiriwa kulingana na Sheria; alikuwa wa kabila lililopendwa na Benjamini, "Muebrania ya Waebrania"; alikuwa Farisayo ambaye alitii Sheria kwa uangalifu; alikuwa na bidii kwa imani ya Kiyahudi, hata kufikia hatua ya kuwatesa Wakristo; kuhusu Sheria, Paulo hakuwa na lawama. Walakini, mambo haya yote yanahesabu "lakini ni chafu" katika kutafuta "tuzo la wito wa juu wa Mungu katika Kristo Yesu." Paulo aliokolewa, Wafilipi waliokolewa, na tumeokolewa, sio kwa kufuata sheria, bali kwa "ufahamu wa Kristo Yesu Bwana wangu".[254]

Kuhitimisha Huruma (Wafilipi 4)

Katika sura ya mwisho, Paulo anamhimiza Euodias na Sintike kuonyesha umoja ambao Paulo alifundisha katika sura ya 2. Ikiwa wanawake hawa wana akili ya Kristo, watasuluhisha migogoro yao. Anahimiza kanisa kufurahi katika hali zote na kudumisha amani ya Mungu mioyoni na akilini mwao. Anahitimisha kwa kushukuru kwa msaada wa kanisa katika huduma yake.

---

[252] Wafilipi 2:5-11
[253] Wafilipi 2:4
[254] Wafilipi 3:4-8

Wakolosai

Mpangilio wa Kihistoria

Wakolosai iliandikwa wakati wa kifungo cha Paulo kule Roma. Timotheo pia aliitwa kama mwandishi,[255] labda akihudumu kama katibu wa Paulo.

Hakuna ushahidi kwamba Paulo alikuwa ametembelea kanisa huko Kolosai. Uunganisho unaowezekana kati ya Paul na kanisa ni Epafra. Epafra, mzaliwa wa Kolosai, labda alibadilishwa wakati wa huduma ya Paulo huko Efeso, umbali wa kilomita 160. Epafra alirudi kupanda kanisa huko Kolosai, na pia katika miji ya karibu ya Laodikia na Hierapolis. Paulo aliandika barua kwa Laodikia na Kolosai, akiagiza vikundi kubadilishana barua.[256]

Kusudi

Wakati wa kifungo cha Paulo, Epafra aliripoti juu ya uzushi uliotishia kanisa la Kolosai. Paulo aliandika Wakolosai kushughulikia mafundisho haya hatari. Kwa kuongezea, Paulo aliandika kuhamasisha Wakristo wa Kolosai kushinikiza kwa ukomavu katika Kristo. Kitabu hiki kinajumuisha maonyo yote mawili dhidi ya mafundisho ya uongo na ushauri kwa ukuaji wa kiroho.

Yaliyomo

Wakolosai inashiriki mada nyingi na Waefeso:umoja wa kanisa, ukweli wa vita vya kiroho, na hitaji la kuishi katika njia inayostahili wito wetu kama Wakristo. Kufanana huku hakushangazi. Paulo anaandika barua karibu wakati huohuo na barua zishughulikia mahitaji sawa.

Wakati maelezo ya uzushi uliofunzwa katika Kolosai yanaweza kutofautiana na mafundisho ya uongo yanayotishia kanisa la leo, ujumbe wa Paulo ni muhimu kwa kanisa la leo:

- Kristo ni muhimu juu ya uumbaji.
- Kristo ndiye kichwa cha kanisa.
- Tunapaswa kuishi katika njia inayostahili wito wetu kama watoto wa Mungu.

Ukuu wa Kristo (Wakolosai 1)

Mada kuu ya Wakolosai ni ukuu wa Kristo aliyefufuka. Katika taarifa nzuri, Paulo anaonyesha ukuu wa Kristo juu ya maumbile, mamlaka yake juu ya kanisa, na jukumu lake katika ukombozi. Kristo alikuwa wakala wa uumbaji ("vitu vyote viliumbwa na yeye") na lengo la uumbaji (vitu vyote viliumbwa ... kwa ajili yake "). Kristo ni "kichwa cha mwili, kanisa." Na, kupitia Kristo na damu ya msalaba wake sisi ambao "wakati mwingine tulikuwa tumetengwa

---

[255] Wakolosai 1:1
[256] Wakolosai 4:16

na maadui katika akili zetu kwa matendo mabaya 'tumepatanishwa. Kristo ndiye kitovu cha uumbaji, kichwa cha kanisa, na Bwana wa ukombozi.[257]

"Uzushi wa Kolosai" (Wakolosai 2)

Baada ya maelezo haya mazuri juu ya asili ya Kristo, Paulo anahamia kwa onyo hasi dhidi ya mafundisho ya uongo ambayo yanatishia kanisa la Kolosai. Asili halisi ya uzushi wa Wakolosai haijulikani wazi. Walakini, majibu ya Paulo yanaonyesha tabia fulani ya uzushi. Kanisa la Kolosai lilikabiliwa na mchanganyiko wa Uyahudi wa kienyeji, fikra za Kiyahudi, na mafundisho ya kipagani. Uasi wa Wakolosai ulijumuisha mchanganyiko wa maoni haya ya uwongo:

- Wayahudi wa halisi waliwasihi Wakristo wa Wakolosai kufuata sherehe za Kiyahudi, sheria za chakula, na kutahiri.[258]
- Wanajimu wa Kiyahudi waliwaambia Wakristo wa Kolosai kufunga ili kuungana na ibada ya malaika ya malaika ya kumsifu ya Mungu.[259]
- Wapagani waliwahimiza Wakristo wa Kolosai kufanya mazoea ya kulindwa kutokana na roho mbaya. Paulo hakatai nguvu ya pepo wabaya, lakini anaweka wazi kuwa jibu halipatikani kwenye tamaduni za kipagani, lakini katika ushindi ambao Kristo ameshinda tayari juu ya nguvu za giza.[260]

► Ni kwa jinsi gani uzushi wa Kolosai unahusiana nasi leo?

Usawazishaji unahusu mchanganyiko wa dini zaidi ya moja. Katika Kolosai, usawazishaji huu uliunganisha Uyahudi, usomi, upagani, na Ukristo. Leo, makanisa katika tamaduni za kipagani wakati mwingine wanakabiliwa na jaribu la kulinganisha mafundisho ya Kikristo na mazoea ya tamaduni inayozunguka (ibada ya mababu, siku takatifu za kipagani, ibada za kuzima mizimu na roho, nk). Zote katika karne ya kwanza na karne ya ishirini na moja, jibu la mafundisho hayo yote ni sawa: Yesu ni Bwana. Ameshinda nguvu za giza, na tuna ushindi kupitia Kristo tu. Hakuna mila na mazoea mengine ambayo yana nafasi katika matendo ya Kikristo.

Kama ilivyosemwa hapo awali, Paulo haitoi maelezo kamili ya uzushi wa Wakolosai. Hajali sana juu ya asili halisi ya mafundisho ya uongo kuliko injili ya kweli ya Kristo, Bwana wa uumbaji, na kanisa.

---

[257] Wakolosai 1:15-23
[258] Wakolosai 2:16 na 3:11
[259] Wakolosai 2:18. "Kuabudu malaika" labda haimaanishi kuwa walikuwa wakiabudu malaika (ambayo ingeenda kinyume na mafundisho yote ya Kiyahudi). Badala yake, kifungu hiki labda kinarejelea wazo la kisiri la Kiyahudi kwamba kupitia mazoea ya kujipenyeza, kama vile sikukuu zilizoongezwa, waabudu waliweza kuungana na malaika kwa siri kuzunguka kiti cha enzi cha mbinguni cha Mungu. Waalimu wa uwongo huko Kolosai walikuwa wakiwaalika Wakristo hawa kufuata mazoea haya.
[260] Wakolosai 2:15

Ukuaji katika Ukomavu wa Kikristo (Wakolosai 3-4)

Kama katika Waefeso, Paulo anahama kutoka kwenye mafundisho kwenda kwenye matendo. Kwa kuwa Kristo ameketi mkono wa kulia wa Mungu, sisi ambao tumefufuka pamoja na Kristo tunapaswa kuweka akili zetu kwa vitu vya mbinguni. Badala ya kuzingatia ysiyofaa kwenye mafundisho ya uongo, tunapaswa kukumbuka kuwa tumekufa kwa vitu kama hivyo na sasa tunaishi na Kristo ndani ya Mungu.[261]

Maisha "yaliyofichwa na Kristo ndani ya Mungu" yanaonekanaje? Paulo anafafanua maisha haya mapya kwa vitendo. Maisha haya ni pamoja na mambo mawili:

1. **Lazima "tuachane" na mazoea ya zamani.** Tunapaswa kuua yale ya kidunia:uchafu wa kingono, uchoyo, hasira, mazungumzo ya uchafu, ukosefu wa uaminifu, n.k mazoea haya yanastahili ghadhabu ya Mungu.[262]

2. **Tunapaswa "kumvaa" mtu mpya aliye katika mfano wa Kristo.** Hii ni pamoja na huruma, fadhili, unyenyekevu, uvumilivu, msamaha, na "zaidi ya yote" upendo. Tunapoendeleza sifa hizi, amani ya Mungu itatawala mioyoni mwetu na neno la Kristo litakaa ndani yetu.[263] Maisha haya mapya hubadilisha uhusiano wa kifamilia (3:18–4:1) na hufanya injili kuvutia kwa wasioamini (4:5-6).

Filemoni

Mpangilio wa Kihistoria

Barua fupi ya Paulo inaelekezwa kwa Filemoni, Mkristo tajiri kutoka Kolosai. Inaonekana kwamba Filemoni alibadilishwa wakati wa huduma ya Paulo huko Efeso. Nyumba yake ikawa mahali pa mkutano kwa kanisa la Kolosai.

Kama ilivyokuwa kawaida katika karne ya kwanza, Filemoni alikuwa mmiliki wa watumwa. Onesimo, mtumwa wa Filemoni, alikimbia kwenda Roma. Roma ulikuwa mji ulio na watu wengi sana kwenye Dola, mahali salama zaidi kwa mtu anayekimbilia kujificha. (Wakimbizi leo wanaweza kusafiri kwenda New York City, Mexico City, Lagos, au jiji lingine kubwa kutoweka.)

Hata hivyo, Onesimo hakuweza kujificha kutoka kwa Mungu! Katika mji huu mkubwa, Mungu alimleta Paulo na mtumwa aliyekimbia. Onesimo akabadilishwa na kuanza kumsaidia Paulo.

Wakati fulani, Mkristo huyu mpya alilazimishwa kukabiliana na mambo yake ya zamani. Inawezekana kwamba alikuwa ameiba pesa kutoka kwa bwana wake kabla ya kukimbia.[264] Onesimo alikabiliwa na uwezekano wa adhabu kali; mtumwa aliyekimbia anaweza kutiwa

---

[261] Mchoro wa Wakolosai 3:1-3
[262] Wakolosai 3:5-10
[263] Wakolosai 3:12-17
[264] Filemoni 1:18

chapa kwenye paji lake la uso kama mkimbizi au hata kuuawa. Kujua haya, Paulo aliandika barua ya rufaa ambayo Onesimo angeweza kuichukua wakati akirudi kukabiliana na Filemoni.

Kusudi

Kusudi la barua ya Paulo ni rahisi:rufaa ya upatanisho. Onesimo amepatanishwa na Mungu; Paulo anamuuliza Filemoni kupatanishwa na mtumwa wake aliyekimbia.

Yaliyomo

Paulo anaanza kwa kumshukuru Filemoni kwa ukarimu wake wa zamani kwa Wakristo wenzake. Upendo wa Filemoni kwa waamini wenzake utakuwa msingi wa rufaa ya Paulo kwa niaba ya Onesimo, ambaye sasa ni mwamini mwenzao.

Paulo anafanya rufaa yake sio kwa mamlaka yake ya kitume (kama vile Wagalatia), lakini kwa msingi wa upendo. Karibu katikati ya barua kabla ya kusema sababu yake ya kuandika; "Ninakuombea kwa mwanangu Onesimo."[265] Filemone ni mwana wa Paulo katika imani; sasa amemzaa mtoto mwingine wa kiume, mtumwa wa Filemoni aliyetoroka.

> "Sisi sote ni watu wa Bwana. Isiyokuwa na faida inakuwa faida. Ni picha ya milele ya Kristo akishughulika na wanadamu. Sote tulikuwa watumwa tuliokimbia dhambi."
> - Martin Luther

Jina Onesimo linamaanisha "muhimu" au "faida"; ilikuwa jina la kawaida kwa watumwa. Paulo anaandika, "Hapo zamani alikuwa hana maana kwako, lakini sasa ni muhimu kwako na kwangu."[266] Onesimo sasa ataishi jina lake; kupitia nguvu ya Kristo sasa anafaa.

Paulo anafikiria kwamba Filemoni anaweza kumuachilia Onesimo, lakini haamuru.[267] Anaomba Filemoni ampokee Onesimo kwa roho ile ile ambayo Filemoni angempokea Paulo.[268]

Paulo anahitimisha kwa kumwuliza Filemoni aombe ili Paulo aachiliwe. Anaandika kuwa anatarajia kumtembelea Filemoni baada ya kuachiliwa kutoka gerezani. Unafikiria kwamba hii ni ukumbusho mpole kwamba hivi karibuni Paulo ataona jinsi Filemoni anamtendea Onesimo?

Watu wengi wamelalamika kwa sababu Paulo hakuhukumu utumwa. Walakini, amri za Paulo kwa mabwana huunda mazingira ambayo utumwa hauwezi kudumu.[269] Haiwezekani kumfanya mtumwa mtu ambaye unamuona kweli kama ndugu au dada katika Kristo.

---

[265] Filemoni 1:10
[266] Filemoni 1:11, *English Standard Version*
[267] Filemoni 1:13
[268] Filemoni 1:17
[269] Wagalatia 3:28; Waefeso 6:9; Wakolosai 4:1; Filemoni 1:16

Sehemu ya kihistoria

Maandiko hayasemi yaliyotokea baada ya Onesimo kurudi kwa Filemone. Historia inatoa ishara mbili ambazo zinaonyesha kwamba Filemoni alimuachilia Onesmo.

- Uandishi wa zamani huko Laodikia (ulio karibu na Kolosai) umewekwa wakfu na mtumwa wa bwana aliyemwachilia huru. Jina la bwana huyo ni Marcus Sestius Filemoni.
- Miaka michache baada ya barua hii, mtu mmoja aliyeitwa Onesimo alikua Askofu wa kanisa huko Efeso.

Inawezekana kwamba Filemoni alimwachilia Onesimo kurudi kwa Paulo, ambaye baadaye alimfundisha Onesimo kama mchungaji. Ikiwa ni hivyo, huduma ya Paulo huko Efeso inaweza kuwa iliendelea kupitia mahubiri ya Onesimo, mtumwa wa zamani wa Filemoni, ambaye alibadilishwa kwanza chini ya mahubiri ya Paulo huko Efeso. Madhumuni ya Mungu ni zaidi ya yale tunayoona!

Nyaraka za Gereza katika Kanisa Leo

Barua za Gereza zinatukumbusha kwamba **mafundisho yetu lazima yatekelezwe katika maisha ya kila siku**. Katika nyaraka hizi, Paulo anawapa wasomaji wake kuishi kwa kustahili wito wao kama waumini. Haitoshi kudai mafundisho sahihi; imani zetu lazima ziishi katika maisha ya kila siku.

Waefeso na Wakolosai hufundisha **ukweli wa vita vya kiroho**. "Kwa maana hashindani na mwili na damu, lakini dhidi ya serikali kuu, na nguvu, na watawala wa giza la ulimwengu huu, na uovu wa kiroho katika mahali pa juu."[270] Vita vya kiroho ni kweli. Lakini, barua hizi pia zinafundisha kwamba vita hii *tayari imeshindwa katika Kristo*. Tunapigana kwa kujiamini kwa sababu tayari ameshinda vita. Umakini wetu wa msingi lazima uwe juu ya Kristo ambaye alishinda ushindi, sio kwa adui yetu ambaye anapambana vita vya kushindwa.

Filemoni anatukumbusha kwamba **injili ya upatanisho lazima iishi katika ulimwengu wa kweli**. Paulo hakuridhika na ujumbe ambao haufanyi kazi katika maisha halisi. Alisisitiza kwamba injili ile ile iliyompatanisha Mungu na "mtenda dhambi aliyekimbia" itampatanisha Filemoni na mtumwa aliyekimbia. Katika ulimwengu wa mizozo na uhusiano uliovunjika, lazima tuonyeshe nguvu ya injili kuleta upatanisho.

Hitimisho

Wakristo katika Dola ya Kirumi walijifunza maana ya kuishi injili katika ulimwengu ulioanguka. Paulo aliandika kwamba Wafilipi wanapaswa kuishi kama "wana wa Mungu, bila kukemewa, katikati ya taifa lililopotoka na lililopotosha, ambalo kati yao mnaangaza kama

---

[270] Waefeso 6:12

taa ulimwenguni."[271] Paulo alijua kuwa nuru ya kanisa inang'aa na mwangaza unaoongezeka kadri ulimwengu wetu unavyozidi kuwa mweusi.

Katika siku za giza za Milki ya Warumi, Wakristo wengine walijulikana kwa jina "Wacheza Kamari kwa Kristo" kwa sababu "walichezea kamari" maisha yao ili kuokoa wengine. Paulo anatumia neno hili wakati anasema kwamba Prisila na Akuila "wameweka shingo zao kwa maisha yangu."[272] Walihatarisha maisha yao kwa ajili ya Paulo.

Katika karne ya kwanza, Wakristo wa Kirumi walihatarisha ghadhabu ya jamii kuwaokoa watoto wachanga wasiohitajika ambao waliachwa kwenye chungu ya taka ya jiji. Katika karne ya tatu, Askofu wa Carthage aliita mkutano wake wakati wa tauni, akawataka watunze waliokufa na kuzika wafu, wakichezea kamari maisha yao ili kuokoa mji.

Kanisa la kwanza lilijua kuwa "kumondoa mtu wa zamani" na "kuuvaa mtu mpya" ina maana zaidi ya kwenda kanisani. Inamaanisha kuishi maisha mapya ambayo ni ya Mungu na makusudi yake. Inaweza kumaanisha kuchezea kamari maisha yetu ili kuruhusu injili "kuangaza kama taa ulimwenguni."

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Chagua **mojawapo** ya kazi zifuatazo:

- Andaa mahubiri au somo la Bibilia kutoka kwa Waefeso juu ya familia. Unaweza kuandika hii kama nakala ya kurasa wa 5-6 au kurekodi mahubiri au somo la Bibilia.
- Andaa mahubiri au somo la Bibilia kutoka kwa Waefeso kwenye kanisa. Unaweza kuandika hii kama nakala ya kurasa wa 5-6 au kurekodi mahubiri au somo la Bibilia.
- Andaa mahubiri au somo la Bibilia kutoka kwa Wafilipi juu ya furaha katika maisha ya Mkristo. Unaweza kuandika hii kama nakala ya kurasa wa 5-6 au kurekodi mahubiri au somo la Bibilia.
- Andaa mahubiri au somo la Bibilia kutoka kwa Wakolosai juu ya maisha yetu mpya katika Kristo. Unaweza kuandika hii kama nakala ya kurasa wa 5-6 au kurekodi mahubiri au somo la Bibilia.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

---

[271] Wafilipi 2:15
[272] Warumi 16:4

Somo la 7 Maswali ya Majaribio

(1) Nyaraka za Magereza ziliandikwa lini na kutoka wapi?

(2) Ni kwanini Waefeso hawana salamu za kibinafsi?

(3) Orodhesha mgawanyiko mkubwa wa Waefeso.

(4) Kutoka kwa Waefeso 1, andika jukumu la wokovu wetu wa kila mwanachama wa Utatu.

(5) Kulingana na Waefeso 3, "siri ya injili" ni nini?

(6) Orodhesha hatari mbili zinazowakabili kanisa la Ufilipino.

(7) Katika Wafilipi 2, inamaanisha nini kuwa Kristo "alijinyenyekeza"?

(8) Ni shawishi gani tatu zilizotengeneza uzushi wa Wakolosai?

(9) Fafanua *usawazishaji*.

(10) Orodhesha njia tatu ambazo Nyaraka za Magereza zinaongea na kanisa leo.

(11) Andika Waefeso 4:11-16 na Wakolosai 3:1-4 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 8
Wathesalonike

Malengo ya Somo

(1) Kujua tarehe inayowezekana na mpangilio wa kihistoria wa Wathesalonike 1 & 2.

(2) Kueleza mada ya msingi na madhumuni ya Wathesalonike 1 & 2.

(3) Kupata moyo kwa uaminifu wakati wa upinzani kutoka kwa wasioamini.

(4) Kuonyesha uelewa zaidi wa fundisho la kurudi kwa Kristo.

(5) Kuishi leo katika nuru ya kurudi kwa Kristo.

(6) Kueleza ujumbe wa vitabu hivi kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo Hili

► Soma 1 & 2 Wathesalonike.

► Kariri 1 Wathesalonike 4:23-24.

Utangulizi

Kanisa huko Thesalonike lilizaliwa katikati ya mateso. Waumini hawa walijua maana ya kuteseka kwa jina la Kristo. Wakawa Wakristo kwa sababu waliamini ukweli wa mahubiri ya Paulo, "ya kwamba huyu Yesu, ninayemhubiri kwako, ndiye Kristo."[273] Hawa walikuwa Wakristo wenye ujasiri walio tayari kuteseka kwa sababu ya imani yao.

Kwa sababu ya upinzani, Paulo aliweza kukaa muda mfupi tu huko Thesalonike. Kwa sababu hii, Paulo hakuweza kuwafundisha kikamilifu katika mafundisho ya Kikristo. Baada ya kuondoka kwa Paulo kutoka Thesalonike, maswali yalizuka kuhusu kurudi kwa Kristo. Kwa kuzingatia mateso, waumini hawa wachanga walikuwa na maswali juu ya tumaini lao la baadaye.

Paulo anaandika barua hizi mbili kuwahimiza waaminifu. Anawahakikishia kwamba Yesu atarudi na kwamba wanapaswa kuishi leo katika nuru ya kurudi huko.

---

[273] Matendo 17:3

Asili kwa Wathesalonike 1 na 2

Asili ya Kihistoria

Kanisa la Thesalonike ilipandwa wakati wa safari ya pili ya umisionari ya Paulo. Baada ya kuondoka Filipi, Paulo alisafiri kupitia Amfipoli na Apollonia kwenda Thesalonike, karibu kilomita 160 kutoka Filipi.

Paulo alifundisha katika sinagogi huko Thesalonike kwa Sabato tatu. Baadhi ya Wayahudi na wengi wa "Wagiriki wanaojitolea" waligeuzwa.[274] Kujibu, kikundi cha Wayahudi wasioamini kilianzisha ghasia, na kushambulia nyumba ya Yason ambayo Paulo na Sila walikuwa wakikaa.

Kwa sababu ya hatari hiyo, Paulo na Sila walitoka nje ya jiji wakati wa usiku na kusafiri kwenda Berea, karibu kilomita 80 kutoka Thesalonike. Wayahudi huko Thesalonike waliposikia kwamba Paulo alikuwa Berea, walimfuata na wakachochea shida huko. Inavyoonekana upinzani ulilenga sana kwa Paulo, kwa sababu aliweza kuwaacha Sila na Timotheo huko Berea wakati yeye alikwenda Athene.

Kutoka Athene, Paulo alisafiri magharibi kwenda Korintho, ambako alihudumu kwa miezi kumi na nane. Sila na Timotheo walikutana na Paulo huko Korintho na wakamwambia habari za kanisa hilo changa huko Thesalonike.

Paulo aliandika 1 Wathesalonike ili kujibu ripoti za Sila na Timotheo. Labda alimtuma Timotheo kuchukua barua kwenda Thesalonike. Miezi michache baadaye, kujibu habari zaidi, aliandika 2 Wathesalonike. Hizi barua mbili zilianzia Paulo alipokaa Korintho mnamo 50-51 B.K. Ni kati ya barua zake za kwanza, zilizotanguliwa na Wagalatia tu.

---

[274] Katika Matendo, kifungu "Wagiriki wanaojitolea" kinamaanisha watu wa mataifa mengine waliokuja kwenye sinagogi kumwabudu Yehova, ingawa walikuwa hawajageukia kabisa Uyahudi.

Paulo na Kanisa la Thesalonike	
(ca. 50 B.K.)	**Paulo, Sila, na Timotheo wanahubiri huko Thesalonike (Matendo 17:1-4)**
	Baada ya wiki chache, wanakimbilia Berea (Matendo 17:5-10)
	Paulo anawaacha Sila na Timotheo huko Berea wakati anasafiri kwenda Athene (Matendo 17:14-15)
	Sila na Timotheo wanajiunga na Paulo huko Athene (Matendo 18:16)
	Paulo anamtuma Timotheo kutembelea Thesalonike (1 Wathesalonike 3:1)
	Paulo anaondoka Athene na anasafiri kwenda Korintho (Matendo 18:1)
	Sila na Timotheo wanajiunga na Paulo huko Korintho, wakileta habari kutoka Thesalonike (Matendo 18:5; 1 Wathesalonike 3:6)
(ca. 50-51 B.K.)	Paulo anaandika 1 Wathesalonike akijibu ripoti ya Timotheo
	Paulo anaandika 2 Wathesalonike ili kujibu maswali zaidi (2 Wathesalonike 2:15)

1 Wathesalonike: Kristo Atarudi

Kusudi

Wakati Timotheo alipofika Korintho, ripoti yake kuhusu kanisa la Thesalonike ilikuwa nzuri; waumini hawa wachanga walikuwa wakibaki waaminifu kwa injili. Paulo anaandika ili kuwatia moyo katika imani yao na pia kushughulikia swali ambalo limezuka kati ya kanisa. Washiriki wengine wa kanisa hilo wamekufa, ambapo ilisababisha maswali juu ya kurudi kwa Bwana. Wakristo wengine wanaogopa kwamba wale waliokufa wamekosa ahadi ya kurudi kwa Kristo. Kwa Wakristo wanaovumilia mateso, inasikitisha kufikiria uaminifu wao unaweza kuwa wa bure. Paulo anaandika kuwahimiza Wathesalonike waendelee kuwa waaminifu mbele ya upinzani na kuwahakikishia Kristo atarudi kwa wale wanaokufa katika imani na kwa wale ambao wanabaki hai wakati wa kuja kwake.

Yaliyomo

► Wazo la ujio wa Pili huleta hofu au tumaini? Fundisho la kuja mara ya pili linaathirije maisha yako ya kila siku?

Iliandikwa mara baada ya huduma ya Paulo huko Thesalonike, barua hii ni ya kibinafsi. Wakati Paulo hajataja watu, anajumuisha maelezo ya huduma yake huko Thesalonike.

Anaandika kwa waumini ambao walibadilishwa chini ya huduma yake; barua yake inaonyesha huruma yake ya kina kwa watoto wake katika imani.

Kutiwa moyo Mbele ya Upinzani

Wakati akihubiri huko Thesalonike, Paulo alionya kanisa kutarajia kuteswa.[275] Sasa, Paulo anaandika ili kuwatia moyo wakati wa mateso haya. Ujumbe wake ni pamoja na:

- **Uthibitisho wa sala za Paulo** (1:2; 3:17–4:5). Anataka wafahamu kuwa hajawasahau. Anaendelea kuwaombea wanapokabili upinzani.
- **Ukumbusho wa mfano wa Paulo wa mateso** (1:4-2:12). Paulo anaashiria matunda ya nia yake mwenyewe ya uvumilivu:ubadilishaji wa Wathesalonike. Huduma yake huko Thesalonike ilikuja kwa gharama ya kibinafsi:mateso kutoka kwa maadui zake na umuhimu wa kufanya kazi za nguvu kujipatia msaada.[276] Walakini, thawabu zinastahili gharama. Waongofu wapya ni utukufu wake na furaha.[277] Hii inapaswa kuwahimiza Wakristo wa Thesalonike kwamba mateso yao pia yataleta thawabu ya Mungu.
- **Kushukuru kwa uaminifu wao** (1:6-10; 3:6-10). Paulo anatiwa moyo na ripoti aliyopokea na, kwa malipo, anawatia moyo Wathesalonike. Kubadilishwa kwao na uaminifu wao katika mateso imekuwa ushuhuda "kwa wote wanaoamini huko Makedonia na Akaya."[278]

Kurudi kwa Yesu Kristo

Paulo alilazimishwa kuondoka Thesalonike kabla ya kumaliza mafundisho yake. Kwa sababu hii, waongofu wapya hawakufundishwa kabisa juu ya kifo cha waumini. Paulo anaandika kutoa mafundisho zaidi kuhusu kurudi kwa Kristo na siku za mwisho (4:13-5:11).

Ahadi ya kurudi kwa Kristo ni faraja kwa Wathesalonike, lakini sasa wanakabiliwa na shida ya kutatanisha. Baadhi ya washiriki wao wamekufa kabla ya kuona utimizo wa ahadi hii. Paulo anawahakikishia kuwa hata wale ambao "wamelala" wataona kurudi kwa Bwana.

Badala ya kuomboleza bila tumaini, Wakristo lazima wakumbuke kuwa wakati Bwana atashuka kutoka mbinguni na kilio, "wafu katika Kristo watafufuka kwanza." Wale "walio hai na waliobaki watanyakuliwa pamoja nao" na kwa pamoja "tutakuwa na Bwana milele."[279]

---

[275] 1 Wathesalonike 3:3-4
[276] Matendo 17; 1 Wathesalonike 2:2, 9, 16
[277] 1 Wathesalonike 2:20
[278] 1 Wathesalonike 1:7
[279] 1 Wathesalonike 4:16-17

Ingawa Wathesalonike wanataka maelezo kuhusu "nyakati na majira" ya kurudi kwa Kristo, Paulo anawahakikishia kwamba "haziitaji kuwa nawaandikia" juu ya suala hili. Badala yake, wanapaswa kukabili wakati ujao kwa ujasiri kwa sababu ya imani yao katika Kristo.

Wakati siku ya Bwana "itakapokuja kama mwizi usiku," uharibifu utafika kwa watoto wa usiku. Lakini kwa "watoto wa nuru," siku ya Bwana itakuwa siku ya "wokovu wa Bwana wetu Yesu Kristo."[280] Kwa waumini, kurudi kwa Yesu ni ujumbe wa kutia moyo, sio woga.

Kuishi Leo katika Nuru ya Kurudi kwa Kristo

Mafundisho ya Paulo daima huelekezwa kwa matumizi ya vitendo. Hii inaongoza mafundisho ya Paulo juu ya eskatolojia.[281] Paulo havutiwi na uvumi mtupu juu ya tarehe ya kurudi kwa Kristo.

Baada ya kuonyesha kwamba Kristo atarudi kwa wote walio hai na wafu, Paulo anasema umuhimu wa kuishi leo kwa utayari wa kuja kwa Kristo (4:1-12 na 5:1-24). Paulo anawaita wasomaji wake waishi kama "watoto wa nuru," sio kama watoto wa giza. Anatoa maagizo maalum kututayarisha *leo* kwa kurudi kwa Kristo *kesho*:

- Endelea kutembea kwa uangalifu kwa njia inayompendeza Mungu (4:1-2).
- Ishi maisha safi ya kingono (4:3-8).
- Endelea kuongeze upendo wa kindugu (4:9-10).
- Jali biashara yako mwenyewe (4:11).
- Fanya kazi kujisimamia, epuka aibu machoni pa wasioamini (4:11-12).
- Kuwa macho na kuwa na kiasi (5:6-8).
- Tianeni moyo na jenganeni kuhusu kurudi kwa Bwana (5:9-11).
- Waheshimu wale walio na majukumu ya uongozi kanisani (5:12-13)
- Dumisha amani kati ya waumini (5:13).
- Sahihisha wale ambao hawaishi vizuri:wavivu, wenye moyo dhaifu na dhaifu (5:14).
- Fanya mema, kwa wote waumini na kwa watu katika ulimwengu unaozunguka (5:15).
- Ishi maisha ya kufurahi (5:16).
- Ishi maisha ya sala ya kudumu (5:17).
- Ishi maisha ya kushukuru (5:18).

---

[280] 1 Wathesalonike 5:1-5, 9
[281] *Estakolojia* inahusu mafundisho au masomo ya siku za mwisho.

- Usizime kazi ya Roho Mtakatifu (5:19).
- Usikatae "yanayosemwa katika jina la Bwana."[282] Badala yake, jaribu mafundisho yote kisha shikilia sana yaliyo mema. (5:20-21).
- Kaa mbali na aina zote za uovu (5:22).

Paulo hufanya zaidi ya kutoa maagizo; anaombea waongofu hawa, ambao anahisi uhusiano wa karibu sana. Maombi mawili katika 1 Wathesalonike yanahusiana na wasiwasi wake kwamba wanaishi kwa uangalifu katika mwanga wa ujio wa Kristo. Katika 3:11-13, Paulo anaomba kwamba waumini hawa watakua katika upendo na utakatifu katika kuandaa ujio wa Yesu.

Halafu katika 5:23-24, Paulo anaomba kwamba Mungu ambaye amejipatanisha na waumini hawa ("Mungu wa amani") "atakutakasa kabisa" (au kabisa). Hii inahakikisha kuwa mwili wao wote ("roho na nafsi na mwili") utakuwa tayari kwa "kuja kwa Bwana wetu Yesu Kristo." Katika faraja ya mwisho, Paulo anawahakikishia wasomaji wake kwamba utakaso huu hufanyika kupitia kazi ya Mungu, sio kupitia nguvu zetu wenyewe. Yule anayetuita kwa utakatifu ndiye anayetufanya watakatifu.

2 Wathesalonike: Kueleweka vibaya juu ya Kurudi kwa Kristo

Yaliyomo na Kusudi

Muda kidogo baada ya kutuma 1 Wathesalonike, Paulo alijifunza maswali mengine juu ya ujio wa pili. Katika 2 Wathesalonike, Paulo anajibu maswali haya na anawahimiza tena Wathesalonike kwa uaminifu katika kuandaa kurudi kwa Kristo. 2 Wathesalonike inafafanua zaidi mafundisho ya Paulo katika 1 Wathesalonike. Paulo anashughulikia mchanganyo kuhusu kurudi kwa Bwana na tabia mbaya miongoni mwa waumini.

1 Wathesalonike	2 Wathesalonike
Kristo Atarudi	Kristo Hajarudi Bado

Kuelewa Siku ya Bwana (2 Wathesalonike 1-2)

Katika 1 Wathesalonike, Paulo alifundisha kwamba hatuhitaji kukata tamaa juu ya kifo cha waumini; Kristo atarudi kwa wote walio hai na wafu. Baada ya salamu fupi na maneno ya shukrani kwa imani yao inayokua na upendo, 2 Wathesalonike inatoa maagizo zaidi kuhusu kurudi kwa Kristo. Paulo anaandika kwamba kuja mara ya Pili kutasababisha wakati wa hukumu na "uharibifu wa milele." Walakini, waumini hawapaswi kuogopa; siku ya hukumu itakuwa pia siku ambayo Kristo "atatukuzwa katika watakatifu wake."[283]

---

[282] 1 Wathesalonike 5:20, *J.B. Phillips* anafafanua.
[283] 2 Wathesalonike 1:9-10

Katika 1 Wathesalonike, Paulo anajibu wazo potofu kwamba waumini waliokufa wamekosa kurudi kwa Bwana. Katika 2 Wathesalonike, anajibu wazo potofu kwamba Bwana amekwisha rudi. Katika 1 Wathesalonike, Paulo anafundisha kwamba Kristo atarudi; katika 2 Wathesalonike, Paulo anafundisha kwamba Kristo bado hajarudi.

"Yohana Wesley aliulizwa atafanya nini ikiwa anajua Mola wake atakuja siku inayofuata. Alisema, 'Usiku wa leo ningeenda kitandani na kulala. Asubuhi, niliamka na kuendelea na kazi yangu, kwa kuwa ningetaka anikute nikifanya kile alichokuwa ameteua.'"

Mtu mmoja alidai kwa uongo kwamba Siku ya Bwana tayari imefika. Paulo hajui chanzo cha ripoti hii:mtu anayedai zawadi ya unabii ("roho"), neno lililohubiriwa, au barua ya kughushi inayodai Paulo kama mwandishi.[284] Bila kujali chanzo, Paulo anawahakikishia wasomaji wake kuwa Siku haijafika. Matukio mawili lazima yafanyike kabla ya Siku ya Bwana:"kuanguka" na kufunuliwa kwa "mtu wa dhambi."[285] Matukio haya hayajafanyika. Paulo anawahakikishia kuwa kurudi kwa Kristo bado ni siku za usoni, na anaonyesha mshangao kwamba wamesahau mafundisho yake ya awali juu ya mada hii.[286]

Kuishi katika Matayarisho kwa Siku ya Bwana (2 Wathesalonike 3)

Kama ilivyo katika 1 Wathesalonike, wasiwasi mkubwa wa Paulo katika 2 Wathesalonike ni jinsi Wakristo wanaishi leo katika nuru ya kurudi kwa Kristo siku zijazo. Katika 1 Wathesalonike, Paulo alifundisha, 'Kwa kuwa Kristo anakuja, ishi kama hivi….' Katika 2 Wathesalonike, Paulo anafundisha, 'Kwa kuwa Kristo bado hajaja, endelea kuishi kama hivi….'

Tunapongojea kurudi kwa Kristo, tunapaswa:

- Simama thabiti katika yale ambayo tumefundishwa (2:15).
- Epuka uvivu (3:6-12).
- Epuka kujiingiza katika mambo ya wengine (3:11-12).[287]
- Endelea kufanya mema kwa wengine (3:13).
- Waadhibu wale ambao kwa ukaidi wanakataa kutii maagizo ya Paulo (3:14-15).

Wathesalonike ya 1 na 2 katika Kanisa Leo

Kuna shauku kubwa leo katika somo la eskatolojia na kurudi kwa Yesu. "Walimu wa Unabii" wanajaribu kutabiri wakati wa kurudi kwa Bwana. Vitabu kwenye "kanuni za Bibilia" hujaribu kufunua ukweli wa siri katika maandiko. Waandishi Wakristo huchapisha riwaya maarufu kulingana na kile wanadhani kitatokea baada ya kurudi kwa Yesu.

---

[284] 2 Wathesalonike 2:2
[285] 2 Wathesalonike 2:3-4
[286] 2 Wathesalonike 2:5
[287] 2 Wathesalinike 3:6-12 inahusu matatizo wawili yanayohusiana. Wale ambao hawakujishughulisha sana kazini na kuingilia mambo ya waaminio wengine. Paulo anawaambia wafanye kazi zao na kukaa mbali na mambo yaw engine. Wakitii maagizo ya mwanzo, hawatakuwa na muda wa kuingilia mambo yaw engine.

Wathesalonike 1 na 2 zinaonyesha mkazo tofauti zaidi. Barua hizi zinaonyesha kwamba tunapaswa kujali zaidi juu ya kuishi kwa uaminifu mpaka kurudi kwa Kristo kuliko kufunua habari za siri za kurudi kwake. Paulo hatumii wakati wowote kujadili "nyakati na msimu." Badala yake, anasema, 'Kristo atarudi. Hakikisha unaishi kwa njia unayotaka kupatikana anaporudi. 'Hii inapaswa kuwa mfano wa kuhubiri kwetu kuhusu kurudi kwa Bwana.

Hitimisho

Mnamo 1998, ibada huko Taiwan ilitabiri kwamba Yesu atarudi mnamo Machi 31. Wakristo wengine waliuza nyumba zao na kuacha kazi zao. Walikutana pamoja mlimani kusubiri ujio wa Kristo. Magazeti nchini Taiwan yalichapisha ripoti kuhusu kikundi hiki na kutangaza mafundisho yao. Wakati Yesu hakurudi wakati uliotarajiwa, makanisa yalidharauliwa na majirani zao wasioamini.

Hii haikuwa mara ya kwanza kwamba utabiri wa uongo wa kurudi kwa Yesu umeleta aibu kwa kanisa. Huko Amerika, kitabu kilichotabiri kurudi kwa Yesu mnamo 1988 kiliuza nakala karibu milioni 5. Baadhi ya vituo vya redio vya kidini na televisheni vinatangaza maagizo maalum kwa kuandaa Unyakuo.

Hivi karibuni, Harold Camping alitabiri unyakuo mnamo 2011. Utabiri huo ulithibitishwa kuwa wa uongo. Tena, makafiri waliwadhihaki Wakristo kwa kuamini utabiri huu.

Watu hufanya utabiri wa Unyakuo mara kwa mara - na kila mara utabiri umethibitishwa kuwa si kweli. Yesu mwenyewe alionya dhidi ya kujaribu kuamua tarehe ya kurudi kwake.[288] Badala ya kujaribu kutabiri tarehe ya kurudi kwa Yesu, tunapaswa kuwa busy kufanya kazi ya Mwalimu wetu. Kama waumini wa Thesalonike, tunapaswa kujitoa kuishi katika njia ambayo inatuacha tukiwa tayari kwa kurudi kwa Yesu wakati wowote.

[288] Mathayo 24:36

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Chagua **mojawapo** ya kazi zifuatazo:

- Baada ya kusoma Wathesalonike 1 & 2, andika insha ya ukurasa mmoja juu ya "Kuishi Leo katika Nuru ya Kurudi kwa Kristo." Hii inapaswa kuwa insha ya vitendo inayoonyesha jinsi kurudi kwa Kristo kunaathiri maisha yetu leo.
- Andaa mahubiri au somo la Bibilia juu ya kuja mara ya pili kwa msingi wa Wathesalonike 1 & 2. Hii inaweza kuwa hati ya maandishi ya kurasa 5-6 au mahubiri yaliyorekodiwa au somo la Bibilia.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

Somo la 8 Maswali ya Majaribio

(1) Fafanua hali ambayo kanisa lilipandwa Thesalonike.

(2) Orodhesha njia tatu ambazo Paulo anahimiza kanisa la Thesalonike wakati wa upinzani.

(3) Paulo huwaambia nini Wathesalonike juu ya nyakati na msimu wa kurudi kwa Kristo?

(4) Paulo anawapa moyo Wakristo hawa kuhusu utakaso. Anawaambia nini?

(5) Ikiwa ujumbe wa msingi wa 1 Wathesalonike ni "Kristo Atarudi," ujumbe wa msingi wa 2 Wathesalonike ni nini?

(6) Ikiwa tutafuata mfano wa Paulo, ni nini utakuwa msisitizo wetu wa msingi wakati tunahubiri juu ya ujio wa pili?

(7) Andika 1 Wathesalonike 4:23 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 9
Timotheo na Tito

Malengo ya Somo

(1) Kujua tarehe iwezekanayo na mpangilio wa kihistoria wa nyaraka za Kichungaji.

(2) Kuleza mada ya msingi na madhumuni ya Nyaraka za Mchungaji.

(3) Kuendeleza sifa za kibiblia kwa viongozi wa kanisa.

(4) Kupata heshima zaidi kwa majukumu ya mchungaji katika maeneo kama vile mafundisho ya maelekezo, shirika la kanisa, na uongozi wa kiroho.

(5) Kuchanganishwa na maisha yote ya uaminifu katika wito wa Mungu.

(6) Kueleza kanuni za vitendo zinazofaa katika huduma ya Kikristo kutoka kwenye Nyaraka za Mchungaji.

(7) Kueleza ujumbe wa vitabu hivi kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo Hili

► Orodhesha masuala kadhaa ya wasiwasi kwa mchungaji m,change. Halafu, tafuta ni masuala yako yapi yamezungumziwa katika 1 Timetheo na Tito. Soma Timotheo 1 & 2 na Tito.

► Kukariri 2 Timotheo 4:7-8 na Tito 2:11-14.

Utangulizi

Tito na Timotheo 1 & 2 hujulikana kama Nyaraka za Kichungaji, au Barua za Kichungaji. 1 Timotheo na Tito labda ziliandikwa kati ya 64 na 65 B.K. 2 Timotheo ni barua ya mwisho ya Paulo, iliyoandikwa muda mfupi kabla ya kuuawa kwake mnamo 66 au 67 B.K.

Barua hizi ziliandikwa kwa vijana ambao Paulo alikuwa amewafundisha. Walikuwa sasa ni wachungaji ambao walikuwa wakiongoza makanisa. Paulo anaandika kushughulikia shida ambazo zimejitokeza katika makanisa yao.

Kinyume na barua kwa makanisa, hizi ni barua za kibinafsi. Ni barua kutoka kwa mwalimu anayeheshimiwa hadi kwa wanafunzi ambao wanakabiliwa na changamoto katika uteuzi wao wa kwanza. Kwa sababu ya msingi huu, vitabu hivi ni rasilimali ya kuthaminiwa kwa wachungaji wapya ambao wanatafuta ushauri wa kibiblia katika kuongoza kanisa.

1 Timotheo

Kusudi

Katika safari yake baada ya kuachiliwa kutoka gerezani, Paulo alimuacha Timotheo kwa mchungaji wa kanisa la Efeso wakati Paulo aliendelea kwenda Makedonia.[289] Kanisa hili changa lilianzishwa miaka mitano hadi nane hapo awali na Paulo. Paulo anaandika barua hii kutoa maagizo kuhusu waalimu wa uongo, kumhimiza kijana Timotheo katika nafasi yake kama mchungaji, na kutoa maagizo maalum kuhusu masuala ya sera za kanisa na uteuzi wa maafisa wa kanisa.

Yaliyomo

Waalimu wa uongo Kanisani

Suala la kwanza la Paulo katika barua hii ni kumsaidia Timotheo kushughulika na waalimu wa uongo wanaosumbua kanisa la Efeso. Badala ya kushughulikia maelezo ya mafundisho haya, Paulo anaonya juu ya athari za mafundisho. Mafundisho ya uongo yalisababisha maswali ya hoja na majadiliano.[290] Waalimu hawa wanataka kuonekana kama walimu, lakini hawaelewi mambo wanayofundisha.[291] Badala ya "kuongea bure" (hoja tupu na uvumi), Mungu anataka kanisa lake lijengane ("kujenga kimungu") kupenda yale yanayotoka kwenye moyo safi, dhamiri njema, na imani ya dhati.[292]

Inaonekana kuwa sehemu ya ujumbe wa waalimu wa uongo unaohusiana na utumiaji mbaya wa sheria. Paulo anathibitisha thamani ya sheria "ikiwa mtu anaitumia kisheria" na anaonyesha dhambi zinazotokana na kutotii kanuni zilizofundishwa katika sheria.[293] Wakati Wagalatia wanaonyesha kuwa Wakristo wamehesabiwa haki kwa neema, sio sheria; 1 Timotheo anaonyesha kwamba sheria inachukua jukumu muhimu katika kuonya dhidi ya mwenendo ambao haumridhishi Mungu.

Paulo anatoa majibu matatu kwa waalimu hawa wa uongo:

- **Kutiwa moyo kwa Timotheo.** Paulo anatoa ushuhuda wake kama mtu ambaye alikuwa adui wa Kristo lakini alipata rehema. Kwa sababu ya hii, Timotheo anaweza kupigana "vita nzuri" akiwa na ujasiri katika nguvu ya Kristo kubadilisha maisha.[294]
- **Mkazo juu ya Mafundisho ya Kweli.** Paulo anajibu mafundisho ya uongo kutumia mafundisho ya kweli. Katika 1 Timotheo 4, Paulo anaelezea mafundisho sahihi kama kichocheo cha sumu ya mafundisho ya uongo.

---

[289] 1 Timetheo 1:3
[290] 1 Timotheo 1:4, 6
[291] 1 Timotheo 1:7
[292] 1 Timotheo 1:5
[293] 1 Timotheo 1:8-10
[294] 1 Timotheo 1:12-20

- **Onyo dhidi ya Motisha Mbaya.** Mwishoni katika barua, Paulo anaangalia motisha ya walimu wa uongo. Katika 1 Timotheo 6, Paulo anaonya kwamba mafundisho yao hutoka kwa kiburi, akili za ufisadi, na tamaa. Jibu la hii ni kuridhika na kile tulichoonacho. Kupenda pesa kumesababisha wengine wakose kutoka kwenye imani. Badala yake, Wakristo wa kweli wanapaswa kufuata "haki, uungu, imani, upendo, uvumilivu, na unyenyekevu."[295]

Maagizo kwa Kanisa

► Ni sifa gani za viongozi katika mkutano wako? Tengeneza orodha na kulinganisha orodha yako na 1 Timotheo 3 na Tito 1.

Sehemu kubwa ya Timotheo ya 1 ina ushauri wa Paulo kwa Timotheo. Paulo anatoa muongozo kwa kijana mchanga katika maswala kama vile:

Maombi ya pamoja na ibada ya umma (1 Timotheo 2)

Maswala ya ibada na tabia katika ibada ya umma yalikuwa muhimu kwa mchungaji mchanga kama Timotheo.

Sifa za viongozi wa kanisa (1 Timotheo 3)

Kulikuwa na ofisi mbili katika kanisa la kwanza. Maaskofu (au 'waangalizi') walifundisha na kuhubiri; walikuwa na jukumu la kutunza kondoo na kulinda washiriki kutokana na madhara ya kiroho.[296] Madikoni pia walikuwa na majukumu ya kiroho, lakini waliwajibika haswa kwa maeneo ya huduma ya kimwili.[297] Sifa za Paulo kwa ofisi zote mbili zinalenga zaidi tabia kuliko majukumu. Suala la msingi kwa Paulo ni kwamba viongozi wa kanisa wana tabia inayowastahili kuongoza kanisa la Mungu.

Mahitaji ya vikundi maalum ndani ya kanisa (1 Timotheo 5:1-6:2)

Suala lingine kwa mchungaji mchanga ni jinsi ya kushughulikia mahitaji ya vikundi vya watu kanisani. Paulo anatoa maagizo ya kusaidia wajane, wazee wa kanisa, na hata watumwa.

Hitimisho

Paulo anamalizia barua yake kwa Timotheo akiwa na jukumu la uaminifu katika "vita nzuri ya imani" na ukumbusho kwamba haipaswi kuvurugwa na "ubwabwikaji wa bure" na "ufahamu"[298] wa uongo. Timotheo amekabidhiwa injili. Hilo lazima liwe jambo la msingi kwake - na lazima iwe jambo la msingi kwa kila mchungaji anayefuata nyayo za Timotheo.

---

[295] 1 Timotheo 6:11-12
[296] Matendo 20:28-31
[297] Neno la Kiyahudi kwa dikoni, *diakonos*, linamaanisha "mtumishi"
[298] 1 Timotheo 6:12-21

Tito

Mpangilio wa Kihistoria

Tito alikuwa Mkristo wa Mataifa, labda aliyebadilishwa chini ya huduma ya Paulo.[299] Alikuwa na Paulo katika Baraza la Yerusalemu na alimwakilisha Paulo huko Korintho wakati wa mapambano ya Paulo na kanisa hilo lililokuwa na shida. Wakati wa barua hii, Tito alikuwa akihudumia kwenye kisiwa cha mlima cha Krete. Kufuatia ziara ya Paulo huko Krete, Tito aliachwa kusimamia makanisa katika miji yenye watu wengi kando kando ya pwani.

Mwisho wa barua, Paulo anamuomba Tito ajiunge naye huko Nikopoli.[300] Kuanzia 2 Timotheo 4:10, inaonekana kwamba baadaye Tito alitumwa kutoka Nikopoli kwenda katika mji wa karibu wa Dalmatia. Kufikia wakati huu, Paulo alikuwa amekamatwa na kupelekwa Roma ambapo alipatwa na mauaji.

Kusudi

Kama Timotheo ya 1, Tito aliandikwa kumwongoza mchungaji mchanga katika kujenga kanisa la mtaa. Paulo anahutubia waalimu wa uongo, uongozi wa kanisa, na tabia ya Kikristo. Mada kuu ya barua ni umuhimu wa mtindo wa maisha ya Kikristo kama ishara ya kuokoa imani.

Yaliyomo

Hatari ya Walimu wa Uongo

Mafundisho ya uongo yalikuwa hatari ya mara kwa mara katika kanisa la kwanza. Paulo anajibu kwa njia tatu:

1. Anaomba uongozi mzuri katika kanisa (Tito 1:5-9).
2. Anawasihi kwamba mtindo wa maisha ya waalimu hawa wa uongo unathibitisha makosa ya ujumbe wao (Tito 1:10-16 na 3:9-11).
3. Anatoa picha ya kuishi sawa (Tito 2:1-3:9). Kama kawaida, njia ya Paul ni kusisitiza ukweli, sio tu kushambulia makosa.

Umuhimu wa Kazi Nzuri

Walimu wa uongo walijulikana kwa mtindo mbaya wa mafundisho yao. Wale ambao walifuata waalimu wa uongo huko Krete walikuwa wenye machukizo, wasiotii, na waliokataliwa.[301] Vivyo hivyo, mafundisho ya kweli yanapaswa kujulikana kwa mtindo wa maisha ambao huhimiza. Baada ya onyo dhidi ya mafundisho ya uongo, Paulo hutumia

---

[299] Wagalatia 2:1-4 na Tito 1:4
[300] Tito 3:12
[301] Tito 1:16

barua yake kwa picha ya kuishi kweli kwa Kikristo. Paulo anasisitiza kuwa mafundisho sahihi yatasababisha tabia sahihi.

Paulo anamhimiza Tito "afundishe yale yanayopatana na mafundisho mazuri."[302] Ikiwa washiriki wa kanisa la Krete wataishi kama wanavyopaswa, maisha yao yatafanana na mafundisho ya Paulo na Tito. Paulo anatoa maagizo maalum kwa wanaume wazee, wanawake wazee, vijana wa kike, vijana wa kiume, na watumishi. Paulo anamkumbusha Tito kwamba kiongozi lazima atoe mfano wa kazi nzuri na mafundisho mazuri.

Mtindo wa Maisha makini ni ushuhuda wa thamani kwa ukweli wa injili. Paulo anatoa motisha mbili kwa kazi nzuri:

- *Motisha mbaya:* "ili neno la Mungu lisifanyiwe dharau."[303]
- *Motisha mzuri:* "kupamba mafundisho ya Mungu Mwokozi wetu katika vitu vyote."[304]

"'Neema ya Mungu... imeonekana kwa watu wote.' Kama vile jua huangaza kwa kila mtu, vivyo hivyo Jua la kiroho linaonekana kwa wote. Katika visa vyote viwili, ni wale tu ambao wamefunga macho yao makusudi ambao hawaonyzwi kwa faida ya neema."
- Imechukuliwa kutoka kwa Adam Clarke, *Commentary on the New Testament*

Maisha yetu yanapaswa kuonyesha mfano wa Yesu "ambaye alijitoa mwenyewe kwa ajili yetu ili kutukomboa kutoka kwenye uovu wote na kujitakasa watu wa milki yake mwenyewe ambao wana bidii kwa kazi nzuri."[305] Makafiri huvutiwa na injili na maisha ya watu wacha Mungu.

Mafundisho ya Paulo katika Tito ni ushirika muhimu kwa mafundisho yake katika Wagalatia. Katika Wagalatia, Paulo anaonya dhidi ya wale ambao wanaamini kuwa matendo mema yatapata haki. Katika Tito, Paulo anaonya dhidi ya wale ambao hufundisha kwamba kuhesabiwa haki haitoi kazi nzuri.

Tunapokuwa tumehesabiwa kabisa haki kwa neema kupitia imani, tutaishi maisha yaliyobadilishwa. Paulo anaweka wazi katika Tito kama vile katika Wagalatia kuwa tumeokolewa "sio kwa matendo ya haki ambayo tumefanya, lakini kulingana na rehema zake."[306] Ingawa hatujaokolewa kwa kazi zetu nzuri, wokovu hubadilisha kila nyanja ya maisha yetu. Kabla hatujahesabiwa haki, tulikuwa "wapumbavu, wasiotii, tukidanganywa, tukitumikia tamaa na starehe mbali mbali ..."[307] Sasa kwa kuwa tumefanywa mpya, lazima 'tuwe waangalifu ili kudumisha kazi nzuri."[308]

---

[302] Tito 2:1, *English Standard Version*
[303] Tito 2:5
[304] Tito 2:10
[305] Tito 2:14, *English Standard Version*
[306] Tito 3:5
[307] Tito 3:3
[308] Tito 3:8

Paulo anahitimisha na maagizo ya kibinafsi. Anamtuma Artema au Tikiko kuchukua nafasi ya Tito katika Krete. Wakati mbadilisho huu utakapofika, Tito atawaleta Zenas na Apolo na kuungana na Paulo huko Nikopoli.

2 Timotheo

Kusudi

2 Timotheo, barua ya mwisho ya Paulo, iliandikwa mnamo 65-67 B.K. alipokuwa akingojea hukumu yake ya kifo. Wafuasi wenzake wamemuacha, na wengine wako mbali kwenye kazi; kwa hivyo yuko peke yake. Anaandika Timotheo kuomba msaada. Paulo anahisi baridi; hivyo anamuomba Timotheo alete vazi. Anahitaji wasaidizi; hivyo anamouomba Timotheo amlete Yohana Marko. Anataka kuendeleza kazi yake hadi mwisho; hivyo anaulizia vitabu vyake, "haswa ngozi."[309]

Vifungo Viwili vya Paulo	
Kifungo cha Kwanza	***Kifungo cha Pili***
Alishtumiwa na Wayahudi	Alikamatwa na Roma
Paulo ana uhuru wa ukaribishaji wageni	Paulo yuko peke yake
Katika nyumba iliyokodishwa	Katika kiini cha gereza baridi
Kinaisha kwa kufunguliwa kwa Paulo	Kinaisha kwa kunyongwa kwa Paulo

Yaliyomo

Uaminifu

Mwishowe, Paulo anaangalia maisha ambayo ameishi katika utii wa uaminifu wa wito wa Mungu. Anawatazama mbele wale, kama Timotheo, ambaye ataendelea na huduma katika siku zijazo. Uaminifu ni jambo muhimu kwa Paulo wakati huu katika maisha yake. Anatoa changamoto kwa Timotheo kuendelea kuwa mwaminifu katika huduma.

Kama mifano ya kutokuwa muaminifu, Paulo anawataja watu wengine katika mkoa wa Asia ambao wamemwacha, haswa Phygellus na Hermogene.[310] Paul anateseka kukatishwa tamaa na wafanyikazi wenzake ambao wameanguka njiani. Baadaye, anamtaja Demas, mfanyikazi mwenzake wa zamani ambaye alimuacha.[311] Uaminifu kwa Mungu hauhakikishi

[309] 2 Timotheo 4:9-13
[310] 2 Timotheo 1:15
[311] 2 Timotheo 4:10

maisha yasiyokatisha tamaa. Labda zaidi ya mateso ya kimwili ya uharibifu wa meli, kupigwa, na kufungwa, zaidi ya shinikizo za kiakili za kushughulika na makanisa yenye shida kama Galatia na Korintho, Paulo aliteseka na maumivu ya kuachwa wakati huu mgumu.

Kwa kushukuru, Paulo anaweza kufurahia katika mifano ya uaminifu. Anamkumbuka Onesiforo, mfano wa huduma huko Efeso na Roma.[312] Anawataja wenzako kama vile Krescens, Tito, na Tikiko ambao wanahudumu kwa uaminifu.[313] Katika maonyesho mazuri ya neema ya Mungu, Paulo anamuomba Marko kwamba aongozane na Tito kwenda Roma. Yohana Marko ndiye aliyeacha njia katika safari ya kwanza ya umisionari ya Paulo na ndiye aliyeleta mgawanyiko kati ya Paulo na Barnaba.[314] Miaka kumi na tano baadaye, Marko ameonyesha uaminifu wake; Paulo anaomba msaada wa Marko "kwani ana faida kwangu kwa huduma."[315]

Hizi ni zaidi ya kumbukumbu za kibinafsi; Paulo anataka kuhamasisha uaminifu katika Timotheo. Na safu ya mifano, Paulo anaonyesha inamaanisha nini kuwa waaminifu.

- Askari ni mwaminifu kwa yule anayemwandikisha (2 Timotheo 2:3-4).
- Mwanariadha hushindana kulingana na sheria (2 Timotheo 2:5).
- Mkulima anaonyesha kuwa uaminifu utaleta thawabu zijazo (2 Timotheo 2:6).

Walimu wa Uongo

Tishio la mafundisho ya uongo linaendelea kuwa wasiwasi wa kweli kwa Paulo. Anatoa changamoto kwa Timotheo kuendelea kuwa mwaminifu na kukataa kuvurugwa na “maswali ya ujinga na yasiyosomeka.” Hizi zinatoka kwa “watu wabaya na wadanganyifu” ambao “wanadanganya, na kudanganywa.”[316] Badala yake, Timotheo anapaswa kuendelea "katika mambo ambayo umejifunza na umehakikishiwa…."[317] Anapaswa "kuhubiri neno"; anapaswa "kukaripia, kukemea na kushauri"; anapaswa "kutazama katika kila kitu, kuvumilia shida, kufanya kazi ya uinjilisti"; kwa kifupi, lazima "athibitishe ukamili wa huduma yako."[318] Hapa, kama katika 1 Timotheo na Tito, jibu la mafundisho ya uongo ni uaminifu katika ukweli.

Kuaga

2 Timotheo ni kuaga kwa Paulo katika maisha na huduma ya kidunia. Walakini, Paulo anakabili wakati ujao na ujasiri; anatazamia thawabu ya uaminifu.

Miaka iliyopita, Paulo alishuhudia, "Lakini sioni maisha yangu kuwa ya thamani yoyote wala ya thamani kwangu, ikiwa tu naweza kumaliza kozi yangu na huduma ambayo nilipokea

---

[312] 2 Timotheo 1:16-18
[313] 2 Timotheo 4:10-12
[314] Matendo 15:36-39
[315] 2 Timotheo 4:11
[316] 2 Timotheo 2:23, 3:13-14
[317] 2 Timotheo 3:14
[318] 2 Timotheo 4:2, 5

kutoka kwa Bwana Yesu, kushuhudia Injili ya neema ya Mungu."[319] Sasa, akikaribia kifo, anashuhudia, "Nimepambana vita vizuri, nimemaliza kozi yangu, nimeshika imani: Tangu sasa nimewekewa taji ya haki, ambayo Bwana, mwamuzi mwadilifu, atanipa siku hiyo; na sio mimi tu, bali kwa wote pia wanaopenda kuonekana kwake."[320]

Nyaraka za Kichungaji katika Kanisani Leo

Nyaraka za Kichungaji zinafundisha **umuhimu wa mafundisho sahihi**. Jibu lenye ufanisi zaidi kwa mafundisho ya uongo ni ukweli. Katika barua hizi, Paulo anatoa umakini zaidi kwa mafundisho sahihi kuliko mafundisho ya uongo. Vivyo hivyo, muitikio wetu mzuri zaidi kwa mafundisho ya uongo leo ni injili "ambayo iliwasilishwa kwa watakatifu."[321]

Katika wakati ambao kutofaulu kwa maadili na mafundisho ya uongo yamewaharibu viongozi wengine wa kanisa, Nyuaraka za Kichungaji ni muhimu kwa kufundisha **sifa za viongozi wa kanisa**. Hakuna kanisa linaloweza kupuuza viwango hivi. Makanisa yenye busara yatachagua viongozi ambao wamejitolea kwa sifa ambazo Paulo anaainisha katika 1 Timotheo na Tito.

Tito anafundisha **umuhimu wa kazi nzuri kama maonyesho ya injili**. Maisha ya wanaodai kuwa Wakristo wakati mwingine yameharibu ushuhuda wa kanisa. Waumini lazima wafanye injili ipendeze kwa wasioamini. Fundisho sahihi lazima litokeze tabia sahihi.

Maneno ya kufunga ya Paulo yanatoa **wito wa uaminifu wa maisha yote**. Wanafunzi, mnapoendelea katika huduma, unakabiliwa na maisha ya changamoto. Kama Paulo, unaweza kutelekezwa na wafanyikazi wenzako. Kama Timotheo na Tito, unaweza kukutana na waalimu wa uongo. Na, kama waumini katika vizazi vyote, utakabiliwa na majaribu na upinzani. Maneno ya kufunga ya Paulo yanakukumbusha, tuzo inastahili gharama. Usikate tamaa; taji inakusubiri.

---

[319] Matendo 20:24, *English Standard Version*
[320] 2 Timotheo 4:7-8
[321] Yuda 1:3

Hitimisho

William Borden alizaliwa katika familia tajiri mnamo 1887. Borden alienda Chuo Kikuu cha Yale kujiandaa na biashara, lakini Mungu alimwita kuwa mmisionari kwa Waislamu wa China ya Kaskazini. Njiani alipokuwa akienda China, wakati akisoma Kiarabu huko Misri, Borden alipata ugonjwa wa uti wa mgongo na akafa akiwa na umri wa miaka 25. Hakuwahi kuona China.

Baada ya kifo chake, Biblia ya William ilitolewa kwa wazazi wake. Katika bibilia walipata barua kutoka tarehe ambayo alisema ndiyo kwa wito wa Mungu kwenda Uchina. Borden alikuwa ameandika maneno, "Hakuna Hifadhi." Alikuwa tayari kujitoa kikamilifu katika wito wa Mungu. Wakati familia yake ilipinga wito wake na kushinikiza William ajiunge na biashara ya familia, aliandika "Hakuna Kurejea." Borden alijitolea kuendelea na mbio bila kurudi nyuma. Siku chache kabla ya kifo chake, Borden aliongeza barua ya mwisho, "Hakuna Majuto." Borden angeweza kukabiliana na siku zijazo akiwa na hakika kwamba alikuwa akiishi kwa utii kwa wito wa Mungu.

William Borden alielewa ushuhuda wa mwisho wa Paulo. Kwa mtu anayejitoa bila hifadhi na anayemfuata Mungu bila mafungo, kuna taji ya haki. Siku hiyo, tutasema na Paulo na William Borden, "Sina majuto." Hiyo ni lengo linalofaa kwa kila mwamini.

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Fanya **zoezi** zifuatazo:

- Andaa orodha ya sifa za viongozi wa kanisa katika mpangilio wako. Unapaswa kutumia viwango vya bibilia vya 1 Timotheo na Tito kwa mpangilio wa kitamaduni ambao unahudumu.
- Baada ya kusoma 2 Timotheo, andika ukurasa mmoja "barua ya kuaga." Ikiwa unakabiliwa na kifo, ungeacha ushuhuda gani? Zoezi hili linaweza kukusaidia kutathmini maisha na huduma yako ya sasa na kuunda huduma yako ya baadaye unapojua zaidi urithi wako kwa wale wanaokufuata.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

Somo la 9 Maswali ya Majaribio

(1) Ni tarehe gani inayowezekana ya Barua za Mchungaji?

(2) Tambua njia moja ambamo yaliyomo kwenye 2 Timotheo na Tito inamuonyesha Paulo kama mwandishi.

(3) Kusudi la Paulo kwa kuandika Timotheo ya 1 lilikuwa nini?

(4) Ni jinsi gani ushuhuda wa Paulo ni wa kimtia moyo Timotheo wakati anakabili waalimu wa uongo?

(5) Orodhesha na kufafanua ofisi hizo mbili katika kanisa la kwanza.

(6) Uhusiano wa Tito na Paul ulikuwaje?

(7) Kusudi la Paulo la kuandika barua kwa Tito lilikuwa nini?

(8) Ni motisha gani mbili kwa kazi nzuri ambayo Paulo anatoa katika Tito?

(9) Yohana Marko anafaa vipi ujumbe wa uaminifu wa Paulo katikaTimotheo ya 2?

(10) Orodhesha njia nne ambazo Barua za Kichungaji zinaongea na kanisa leo.

(11) Andika 2 Timotheo 4:7-8 na Tito 2:11-14 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 10
Waebrania na Yakobo

Malengo ya Somo

(1) Kujua tarehe inayowezekana ya Waebrania na Yakobo.

(2) Kueleza mada na madhumuni ya msingi ya Waebrania na Yakobo.

(3) Kuzingatia maonyo ya kibiblia dhidi ya uasi.

(4) Kuthamini upendeleo wetu na majukumu yetu chini ya agano jipya.

(5) Kuelewa uhusiano kati ya imani na kazi katika maisha ya Kikristo.

(6) Kutumia kanuni za vitendo kwa maisha ya Kikristo kutoka kwa Waebrania na Yakobo.

(7) Kuoanisha ujumbe wa vitabu hivi kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo hili

► Soma Waebrania na Yakobo.

► Kariri Waebrania 4:14-16 na Yakobo 2:17-18.

Utangulizi

Vitabu vya Agano Jipya kutoka kwa Waebrania kupitia Yuda vinaitwa Nyaraka za Jumla.[322] Tofauti na barua nyingi za Paulo, barua hizi hazielekezwi kwa wasikilizaji fulani au kwa mtu ambaye tunamjua kidogo.

Barua hizi zinaanzia waraka mrefu "kwenda kwa Waebrania" hadi barua fupi kutoka kwa mtume Yohana hadi Gayo. Nyaraka za Jumla huangazia wasiwasi anuwai, lakini kawaida kupitia vitabu vyote ni msisitizo juu ya kuishi Kikristo kwa vitendo. Vitabu hivi vinatufundisha jinsi ya kuishi kama Wakristo katika ulimwengu ambao sio wa Kikristo. Wakristo wa karne ya kwanza walikabiliwa na changamoto zinazofanana na changamoto tunazokabili leo:mafundisho ya uongo, majaribu, na upinzani kutoka kwa wasioamini. Kila moja ya maswala haya inashughulikiwa katika barua hizi. Ingawa barua hizi ni ndogo kwa ukubwa, ni muhimu kwa waumini ambao wanakabiliwa na changamoto kwa imani yetu.

---

[322] Barua hizi wakati mwingine zinaitwa “Nyaraka za katoliki” neno hili “katoliki” ni neno lingine la “jumla” haimaanishi Kanisa la Romani Katoliki. Hii inatumika sawa katika Imani ya Mitume:“Tunaamini katika katika takatifu la katoliki, ushirika wa watakatifu…”

Barua kwa Waebrania: Njia bora

Mwandishi

Kitabu cha Waebrania hakiainishi mwandishi wake. Paulo mara nyingi hufikiriwa kama mwandishi.

Hoja zinazohusu uandishi wa Paulo ni pamoja na:

1. Mkazo wa Waebrania juu ya mtu na kazi ya Kristo ni kawaida katika Paulo.
2. Mwandishi anahusishwa na Timotheo.[323]
3. Ujumbe katika sura ya mwisho ni sawa na Paulo.[324]

Hoja dhidi ya uandishi wa Paulo ni pamoja na tofauti kadhaa za mitindo kati ya Waebrania na barua zingine:

1. Waebrania kamwe hawatumii neno "Yesu Kristo," kifungu kilichotumiwa zaidi ya mara hamsini katika barua za Paulo.
2. Katika Waebrania 2:3, mwandishi anasema kwamba alisikia injili kutoka kwa mitume. Katika Wagalatia 1:12, Paulo anasisitiza kwamba alisikia injili moja kwa moja kutoka kwa ufunuo wa Yesu Kristo.
3. Tofauti na barua zingine za Pauline, Waebrania haanzi na salamu na hamalizii na orodha ya salamu za kibinafsi.

Historia yote ya kanisa, waandishi wengi wengine walipendekezwa. Waandishi waliopendekezwa zaidi ni washirika wa Paulo, kama Barnaba, Luka, au Apolo. Hii inaonekana kwa kufanana na mtindo wa Paulo. Mwishowe, mwandishi hajulikani.

Kusudi

Kitabu cha Waebrania kinaunganisha mambo ya barua (salamu za kibinafsi mwishoni) na sifa za mahubiri (ufafanuzi wa maandishi ya Agano la Kale). Mwandishi anarejelea barua yake kama "neno la kutia moyo,"[325] kifungu kinachotumiwa katika Matendo 13:15 kuelezea mahubiri. Maelezo mazuri ya Waebrania ni "Barua ya Mahubiri" mahubiri katika mfumo wa barua.

Wapokeaji wa kwanza wa waraka huu ni Wakristo wa Kiyahudi ambao hujaribiwa kugeuka kututoka kwenye imani katika Kristo kwenda kwenye mazoea yao ya zamani. Asili yao ya Kiyahudi inaonekana katika ufahamu wao na dhabihu na ibada za Agano la Kale.

---

[323] Waebrania 13:23
[324] Waebrania 13:18-25
[325] Waebrania 13:22

Wakristo hawa wamevumilia mateso kwa uaminifu, lakini wako katika hatari ya "kuchoka na kuzimia."[326] Mwandishi wa Waebrania anaandika kuonya waumini hawa dhidi ya uasi na kuwahimiza uaminifu. Mara kwa mara, anawakumbusha kwamba mtu na kazi ya Yesu ni bora kuliko mfumo wa Agano la Kale la makuhani na dhabihu.

Tarehe

Barua kwa Waebrania labda iliandikwa kabla ya 70 B.K. Barua inazungumza juu ya mfumo wa dhabihu ya Wayahudi kama ukweli wa sasa.[327] Hii inamaanisha kwamba barua iliandikwa kabla ya uharibifu wa hekalu na Warumi mnamo 70 B.K.

Agano la Kale katika Waebrania

► Kuna uhusiano gani kati ya Agano la Kale na Agano Jipya?

Kabla ya kuangalia yaliyomo kwenye Waebrania, ni muhimu kujibu kutokuelewana kwa kawaida juu ya kitabu hicho. Wasomaji wengi wametafsiri Waebrania kama shambulio la Agano la Kale. Kwa sababu Waebrania hufundisha kwamba agano jipya ni agano "bora", wengine hudhani kwamba agano la zamani lilishindwa katika kusudi lake.

Walakini, Waebrania wanaonyesha heshima kubwa kwa Agano la Kale.

- "Mashujaa" katika Waebrania 11 ni wahusika wa Agano la Kale.
- Masomo ambayo Waebrania hufundisha yanategemea maandiko kutoka Agano la Kale.[328] Kwa mfano, Waebrania 1 ina aya kumi na nne. Kati ya hizo, aya tisa ni nukuu ya moja kwa moja kutoka Agano la Kale, pamoja na Zaburi 2; 2 Samueli 7:14; Kumbukumbu la Torati 32:43; Zaburi 104:4; Zaburi 45:6, 7; Isaya 61:1,3; Zaburi 102:25-27; na Zaburi 110:1.

Waebrania haifundishi kwamba Mungu alilazimishwa kubadili mpango wake kwa kutofaulu kwa agano la zamani. Badala yake, wokovu kupitia imani katika Kristo "uliamuliwa kabla ya kuwekwa msingi wa ulimwengu."[329] Hata katika Agano la Kale, wokovu ulitolewa na neema ya Mungu kupitia imani, sio kwa tamaduni za nje. Hii inaonekana katika Waebrania 11, ambapo ni "kwa imani" kila mmoja wa mashujaa wa Agano la Kale alimpendeza Mungu.

Kuna mwendelezo wazi kati ya Agano la Kale na Agano Jipya. Kristo ni utimilifu wa ahadi na sheria za Agano la Kale. Shida katika Agano la Kale ilikuwa kutofaulu kwa Israeli, sio kushindwa kwa kusudi la Mungu. Israeli ilishindwa kutunza agano kutoka moyoni.[330]

---

[326] Waebrania 10:32-34; 12:3
[327] Waebrania 8:3-5; 9:7-8; 10:1-3
[328] Utafaidika kwa kusoma Waebrania katika somo la Biblia ambalo linaonyesha Maandiko ya Agano la Kale ambayo yananukuliwa katika Waebrania
[329] 1 Petro 1:20
[330] Waebrania 8:8

Aligeuza mfumo wa kujitolea kutokana na imani kuwa mila tupu. Manabii wote wa Agano la Kale na Yesu walilaani ufisadi wa Israeli kwa kusudi la Mungu.

Kuanzia msingi wa ulimwengu, agano la zamani liliashiria kuja kwa Kristo. Agano la kale halikukusudiwa kuwa kamili lenyewe; ilionyesha utimizo ujao. Utimilifu huu unaonekana katika mtu na kazi ya Yesu Kristo. Agano jipya ni "bora" kwa sababu linatimiza ahadi ya agano kamili la kale.

Yaliyomo

Kitabu cha Waebrania hufuata mada mbili zinazofanana. Mada moja (*Njia Bora*) inalinganisha upendeleo wa maisha katika Kristo na fursa ndogo zaidi zinazopatikana chini ya agano la kale.

Mada ya pili (*Jihadharini*) inaonekana katika mfululizo wa "maonyo" matano kwa wale ambao wamejaribiwa kuacha imani na kurudi kwenye maisha yao ya zamani. Katika kila sehemu ya onyo, Waebrania hutoa onyo na kisha humpa moyo msomaji.

Njia Bora

Katika mfululizo wa kulinganisha, Waebrania inaonyesha kwamba:

- Kristo ni mkuu kuliko manabii wa Agano la Kale (1:1-3).
- Kristo ni mkuu kuliko malaika kwa sababu yeye ni Mwana wa Mungu (1:4-14).
- Kristo ni mkuu kuliko malaika kwa sababu ni Mwana wa Adamu ambaye ulimwengu umefanywa chini (2:4-18).
- Kristo ni mkuu kuliko Musa, mtumishi mwaminifu wa Mungu na kiongozi wa Israeli (3:1-6).
- Kristo ni mkuu kwa Haruni na ukuhani mkuu (4:14-7:28).
- Kristo ametoa agano kuu (8:1-13).
- Kristo ametoa sadaka kuu zaidi (9:1-18).

Waebrania inaonyesha mfululizo tofauti kati ya ahadi *nzuri* za Agano la Kale na utimilifu *bora* ambao ni wetu kupitia Kristo. Kwa Wakristo wa Kiyahudi kurudi kwenye agano la zamani itakuwa upumbavu! Baada ya kuonja utimilifu na kushiriki "Roho Mtakatifu," Wakristo wa Kiebrania "watamsulubisha Mwana wa Mungu upya" ikiwa watarudi katika mfumo wao wa zamani.[331]

---

[331] Waebrania 6:4-6

Jihadharini

► Uasi ni nini? Inawezekana kwa mtu aliyebadilika kweli kuiacha imani?

Pamoja na ushuhuda wa njia bora uliotolewa kupitia Kristo, Waebrania inatoa maonyo kwa wale ambao wamejaribiwa kuacha imani. Upendeleo ulioongezeka hutoa jukumu la kuongezeka. Kwa kuzingatia jukumu hili, Waebrania inatoa maonyo makubwa matano kwa waumini ambao wameonja mambo mazuri ya agano jipya na wamejaribu kurudi zamani.

Kila onyo linaambatana na kutia moyo kwa uaminifu. Wakati Waebrania hufundisha kwamba uasi unawezekana, haionyeshi kamwe kwamba udanganyifu hauepukiki! Mpango wa Mungu kwa kila mwamini ni maisha ya uaminifu. Waebrania inaonyesha kuwa maisha ya ushindi yanapatikana kwa kila Mkristo.

Onyo 1 - Waebrania 2:1-18[332]

- Tumeonywa dhidi ya kuhama kutoka ujumbe ambao tumesikia. (2:1)
- Onyo ni kubwa kwa sababu ya haki kubwa ambayo tumepokea. (2:2-3)
- Tunatiwa moyo na mfano wa Yesu, ambaye alijaribiwa na ambaye huwapa nguvu kwa wote wanaojaribiwa. (2:18)

Onyo la 2 - Waebrania 3:12–4:16

- Tumeonywa tusiwe "wagumu kwa udanganyifu wa dhambi." (3:12-13)
- Onyo ni kubwa kwa sababu inawezekana "kuondoka kutoka kwa Mungu aliye hai." Tunashiriki katika Kristo *"ikiwa tunashikilia ... thabiti hadi mwisho."* (3:12-14)
- Tunatiwa moyo na ahadi kwamba Yesu ndiye kuhani wetu mkuu ambaye kupitia kwake tunaweza "kupata neema ya kusaidia wakati wa hitaji." (4:14-16)

Onyo la 3 - Waebrania 5:11-6:12

- Tumeonywa dhidi ya kurudi kwenye "kazi zilizokufa." (5:11-6:6)
- Onyo hilo ni kubwa kwa sababu ya kutowezekana kabisa kubadilisha uasi. (6:4-6)
- Tunatiwa moyo kujua kwamba wote walio waaminifu "watirithi ahadi." (6:9-12)

Onyo 4 - Waebrania 10:26-39

- Tumeonywa kwamba "ikiwa tutaendelea kutenda dhambi kwa makusudi baada ya kuipokea maarifa ya ukweli" kuna hukumu tu. (10:26-27)

---

[332] Muhtasari huu umetolewa kutoka kwa Walter Elwell na Robert Yarbrough, *Encountering the New Testament*, (Ada: Baker Academic, 2005).

- Onyo ni kubwa kwa sababu ya haki za agano jipya. Ikiwa wale ambao walipuuza sheria ya Musa walihukumiwa vikali, "adhabu mbaya zaidi" gani tunastahili kama "tumekanyaga chini ya mguu wa Mwana wa Mungu." Onyo hili haipaswi kupuuzwa, kwa sababu "ni jambo la kuogopa kuanguka mikononi mwa Mungu aliye hai." (10:28-31)
- Tunatiwa moyo kwa sababu "tunaamini katika kuokoa roho." Inawezekana kurudi nyuma, *lakini inawezekana kuvumilia.* Tuna imani na nguvu ya Mungu ya kushikilia mwamini. Uwezo wa uaminifu unaonekana katika "Jumba la Imani la Umaarufu" la Waebrania 11. (10:32-39)

Onyo 5- Waebrania 12:25-29

- Tumeonywa kuwa hatupaswi kukataa ujumbe ambao tumepokea. (12:25)
- Onyo hilo ni kubwa kwa sababu ya haki za agano jipya. (12:25-27)
- Tunatiwa moyo kwa sababu "tunaweza kumtumikia Mungu kwa kukubalika" kwa sababu ya neema yake. (12:28-29)

Mada Maalum: Uasi

Uasi ni nini?

Uasi hufafanuliwa kama "kukataa kwa hiyari na kuachana na imani ambayo mtu amekiri."[333] Ufafanuzi huu unasisitiza mambo matatu ya uasi:

1. **Ni kwa makusudi.** Kutilia shaka juu ya mafundisho, kutokuwa na hakika juu ya wokovu wa mtu, au hata kuanguka katika dhambi hauusishi uasi. Uasi ni kukataa kwa makusudi kwa imani ya Kikristo.
2. **Ni "kukataa na kuacha kwa imani."** Ni zaidi ya dhambi; ni kukataa ukweli wa imani ya Kikristo. Kwa Waebrania, hii ilikuwa kukataa kazi ya upatanisho ya Yesu na kurudi kwenye ibada za kabla ya Ukristo.[334] Wanaharakati waliongeza mahitaji katika kazi ya upatanisho ya Kristo; waasi walikataa kazi ya upatanisho ya Kristo kabisa.
3. **Ni kukataa imani ambayo "mtu amekiri."** Uasi ni tofauti kuliko kutokuamini kwa mtu ambaye hajawahi kumjua Kristo. Ni kukataa imani na mtu ambaye "ameonja neno nzuri la Mungu na nguvu za ulimwengu ujao."[335]

---

[333] L.G. Whitlock, "Uasi" katika *Evangelical Dictionary of Theology.* (Imehaririwa na Walter Elwell. (Ada: Baker Books, 1984.
[334] Waebrania 6:6
[335] Waebrania 6:5

Kuna tofauti gani kati ya uasi na kurudi nyuma?

Uasi katika Waebrania ni kukataa imani kwa ufahamu jumla kuliko kurudi nyuma. Petro alimkana Yesu, lakini akatubu dhambi yake. Ujasiri wa Petro ulishindwa; hakukataa imani ya Kikristo. Kurudi kwake nyuma ilikuwa matokeo ya woga, sio kumkataa Kristo.

Mtu anayerudi nyuma ambaye huanguka katika dhambi bado anaweza kukubali ukweli wa imani ya Kikristo. Kinyume chake, uasi ni pamoja na kukataa ukweli wa imani ya Kikristo.

Baadhi ya maonyo katika Waebrania yanahusiana na kurudi nyuma na kutokujali. Walakini, kukataa kabisa kwa imani ya Kikristo inaonekana kuwa wazo la nyuma ya Waebrania 6:4-6. Wakati mwasiji anakataa kuokoa kifo cha Yesu, anakata njia ya kurudi tena. Aliyerudi nyuma na kutubu, hata hivyo, anaweza kurejeshwa kupitia kifo cha Yesu cha kukomboa.

Inawezekana kwa Mkristo wa kweli kufanya uasi?

Wainjilisti wengine wanasema kuwa haiwezekani kwa Mkristo wa kweli kufanya uasi. Walakini, maonyo ya Waebrania yana maana tu ikiwa mwandishi anashughulikia hatari ya kweli. Waebrania 6:4-6 inamaanisha kwa dhati kwamba uasi wa kudumu na jumla unawezekana.

Waebrania Kanisani Leo

Waebrania inaonya dhidi ya **hatari halisi ya uasi**. Mada ya kawaida katika Nyaraka Kuu ni vitisho kwa kanisa. Mara nyingi onyo ni juu ya uzushi ambao hupotosha mafundisho ya Kikristo. Katika Waebrania, onyo ni dhidi ya kuacha kabisa imani ya Kikristo. Hatari hii ni halisi leo kama ilivyokuwa katika karne ya kwanza.

Ndio, Waebrania hufundisha, inawezekana kuacha imani. Lakini muhimu zaidi, Waebrania hufundisha **uwezekano wa uaminifu**. Tunayo faida ya maombezi ya Kristo kwa niaba yetu. Kwa kushikilia sana taaluma ya imani yetu, kwa kuchocheana sisi wenyewe kwa upendo na kazi nzuri, na kwa kutiana moyo kupitia kusanyiko aminifu la ibada, tunaweza kuwa waaminifu.[336] Kilele cha Waebrania ni sura ya 11 na ushuhuda wake wa wale ambao walikuwa waaminifu kupitia imani na ambao sasa hutoa wingu la mashuhuda kwa wote ambao "wanakimbia kwa uvumilivu mbio iliyowekwa mbele yetu."[337]

---

[336] Waebrania 10:23-25
[337] Waebrania 12:1

Yakobo: Imani Inayofanya Kazi

Mwandishi na Tarehe

Mwandishi wa barua hii alikuwa ", Yakobo mtumishi wa Mungu na wa Bwana Yesu Kristo."[338] Yakobo, kaka wa Yesu, alikuwa mkosoaji wakati wa uhai wa Yesu lakini alishwaishika na ufufuo.[339] Alikufa kama shahidi wa imani katika 62 B.K.

Barua hii labda iliandikwa mapema hadi katikati ya 40. Kwa kuwa Yakobo alikuwa kiongozi katika Halmashauri ya Yerusalemu ambayo ilijadili suala la imani na kazi, kuna uwezekano kwamba Yakobo angeliitaja Baraza ikiwa barua hiyo iliandikwa baada ya 49 B.K.[340]

Wasomaji na Kusudi

Yakobo aliandika kwa "kabila kumi na mbili zilizotawanyika."[341] Neno hili (diaspora) kwanza lilimaanisha kutawanyika kwa Wayahudi kufuatia kuanguka kwa Yerusalemu mnamo 586 K.K. Yakobo alitumia neno hilo kumaanisha Wakristo wa Kiyahudi ambao waliishi nje ya Yerusalemu. Marejeo ya mara kwa mara ya Yakobo kwenye Agano la Kale yanaonyesha kuwa wasomaji wake ni Wakristo wa Kiyahudi walioteswa. Walikabili majaribu ya ugomvi na maisha ya kidunia. Yakobo aliandika kukumbusha waumini kwamba imani yao lazima ionekane katika kazi zao. Waumini lazima waweke imani katika matendo.

Yaliyomo

Yakobo na Agano la Kale

Kama nabii Amosi, Yakobo anaonyesha kwamba imani yetu inayodaiwa lazima iathiri maisha yetu ya kila siku. Wote Amosi na Yakobo wanasisitiza kwamba dini ya kweli itaonekana katika matibabu yetu ya wengine. Katika mistari 108, Yakobo anatoa amri zaidi ya hamsini. Hii ni barua ya vitendo.

► Soma Yakobo 5:1-5 na Amosi 4:1-2 na 5:21-24. Ujumbe huo unalinganishwaje?

Kama *Mithali*, hutumia maneno mafupi ambayo yanaelezea ukweli muhimu. Mada nyingi katika Yakobo zinafanana na Kitabu cha Mithali:ulimi, utajiri, hasira, na hekima.

Kama Sheria ya *Agano la Kale*, Yakobo anaonyesha jinsi mtu mtakatifu anavyoonyesha tabia ya Mungu mtakatifu. "Msimbo wa Utakatifu" wa Mambo ya Walawi 19 unaonyesha jinsi watu watakatifu wataishi katika utii kwa Mungu mtakatifu. Vivyo hivyo, Yakobo anaonyesha jinsi waumini wa Agano jipya wanavyopaswa kuishi katika utii wa Mungu. Zote mbili zinaonyesha kuwa imani tunayodai lazima ionekane katika maisha tunayoishi.

---

[338] Yakobo 1:1
[339] Mathayo 13:55; Yohana 7:3-5; 1 Wakorintho 15:7
[340] Matendo 15
[341] Yakobo 1:1

Nambari ya Utakatifu na	
Walawi 19	**Yakobo**
19:13 "mshahara wa yule aliyeajiriwa hautakaa naye usiku kucha"	**5:4** "ujira wa wafanyikazi waliovuna mashamba yako, ambayo yako yamezuiliwa na udanganyifu, hulia"
19:15 "Usimheshimu mtu masikini, wala kumheshimu mtu wa hodari"	**2:9** "Lakini ikiwa mnawaheshimu watu, mmetenda dhambi"
19:18a "Usilipize kisasi, wala usibebe chuki yoyote"	**5:9** "Msichukiane, ndugu"
19:18b "umpende jirani yako kama unavyojipenda mwenyewe"	**2:8** "Mpende jirani yako kama unavyojipenda mwenyewe"

Imani na Kazi

Martin Luther alimwita Yakobo kama "waraka wa majani" kwa sababu ya mkazo katika kazi. Aliamini kwamba barua hiyo ilipingana na mafundisho ya Paulo juu ya kuhesabiwa haki na imani pekee. Juu ya uso, inaonekana kuwa na mgongano kati ya Yakobo 2:24 ("kwa matendo mtu amehesabiwa haki, na sio kwa imani tu") na Warumi 3:28 ("Kwa hivyo tunahitimisha kuwa mtu amehesabiwa haki kwa imani bila matendo ya sheria"). Walakini, taarifa hizi zinaelekezwa kwa watazamaji wawili tofauti sana wanaokabili majaribu tofauti. Kwa kuzingatia muktadha huu, mgongano kati ya mistari umetatuliwa.

Paulo anahutubia watu wanaojaribu kupata wokovu kwa matendo (utii wa Sheria). Paulo anajibu kwamba wokovu unakuja kupitia neema ya Mungu iliyopokelewa na imani.

Yakobo huwahutubia watu ambao hawatazami imani kama ukweli wa injili. Maisha yao hayajabadilishwa, kwa sababu imani yao sio imani ya kweli. Yakobo anasisitiza kwamba imani ya kweli inabadilisha maisha. Yakobo haoji ukweli wa imani, lakini anaonyesha kwamba imani ya kweli inaonekana kwa vitendo. Yakobo anaonyesha kwamba imani ya Abrahamu na Rahabu inaonekana katika matendo yao.[342]

Ujumbe wa Yakobo haupingana na ujumbe wa Paulo; ni urafiki muhimu kwa ujumbe wa Paulo wa kuhesabiwa haki na neema kupitia imani. Paulo anaonyesha kuwa tunahesabiwa haki na neema kupitia imani. Paulo anaonyesha kuwa tunahesabiwa haki (iliyowekwa sawa) na Mungu kwa imani tu. Yakobo anaonyesha kuwa haki hii (kuhesabiwa haki mbele ya watu wengine) inaonekana na matendo yetu. hafundishi jinsi tumeokolewa; anafundisha jinsi maisha yetu yatabadilika kwa sababu tumeokolewa.

[342] Yakobo 2:14-26

Imani katika Matendo

Imani yetu inaonekana katika matendo yetu. Yakobo anaonyesha jinsi Imani yetu itaathiri mienendo yetu ya Kikristo katika maeneo kama:

- Uimara katika mateso na majaribu (1:2-18).
- Kusikia na *kutenda* Neno (1:19-27)
- Upendeleo (2:1-13)
- Ulimi (3:1-13)
- Ulimwengu (3:14–4:4)
- Kiburi (4:5-11)
- Majaribu kwa tajiri (4:13-5:6)
- Uvumilivu katika mateso (5:7-11)
- Kushughulika na wale ambao wameanguka katika dhambi (5:19-20)

> "Tatizo la matatizo ni kuufanya Ukristo utendeke kazini."
> - Imehusishwa na John Wesley

Na maagizo haya, Yakobo anaonyesha kuwa imani ya kweli itabadilisha jinsi tunavyoishi. Imani ni zaidi ya kukubali ukweli; imani hubadilisha mwili wetu wote.

Waraka wa Yakobo katika Kanisani Leo

Ingawa barua ya Yakobo ilielekezwa kwa Wakristo wa Kiyahudi walioteswa katika karne ya kwanza, mkazo wake juu ya Ukristo wa vitendo unazungumza sana kwa ulimwengu wa kisasa. Mafundisho ya kweli juu ya ulimi, utajiri, hasira, na uhusiano kanisani kamwe hayajapitwa na wakati. Yakobo ni kitabu muhimu kwa kila kizazi.

Antinomianism inamaanisha fundisho la uongo kwamba Wakristo wameachiliwa kutoka kwa utii wa sheria za maadili au maadili. Fundisho hili linaonyesha kwamba waumini ambao wamehesabiwa haki na neema kupitia imani wako huru kutoka kwa vizuizi vyote. Katika kila kizazi, kanisa hujaribiwa kwa uvutaji wa antinomianism. Yakobo anasimama kama ukumbusho wa nguvu kwamba maisha ya Mkristo yatakuwa tofauti kabisa na maisha ya asiyeamini. Kupitia kazi zetu, ulimwengu unaona mabadiliko ambayo hutokana na kuokoa imani katika Kristo.

Hitimisho

Wote Waebrania na Waraka wa Yakobo humuonyesha Abrahamu kama mfano wa imani katika vitendo. Waebrania 11 orodha ya Abrahamu kama moja ya mashujaa wa imani; Yakobo 2 anaonyesha kwamba ni kupitia matendo yake ndio tunaona imani ya Abrahamu.

Imani ya Abrahamu inaonekana katika utii wake kwa wito wa Mungu; "Kwa imani Abrahamu alitii alipoitwa aende mahali ambapo angepokea kama urithi. Na akatoka nje, bila kujua anaenda wapi."[343] Imani ni zaidi ya kusema, "Ninaamini ahadi za Mungu"; imani inasema, "Nitakwenda mahali unaniongoza."

---

[343] Waebrania 11:8, *English Standard Version*

Imani ya Abrahamu inaonekana tena katika utii wake kwa wito wa Mungu wa kumtoa Isaka kama dhabihu.[344] Tena, imani ilikuwa zaidi ya kusema, "Ninaamini Mungu." Imani inasema, "Nitatii amri yako, hata wakati sielewi." Hii ni imani ya kweli.

Yakobo alionya wasomaji wasidai imani ikiwa maisha yao hayakubadilishwa na imani hii. Yakobo alimuonyesha Abrahamu kama mfano wa kile kinachotokea kama matokeo ya imani ya kweli. Imani ya Abrahamu ilionekana katika utii wake kwa amri ya Mungu ya kumtoa Isaka juu ya madhabahu. Yakobo anamalizia, "Unaona kwamba imani ilikuwa hai pamoja na kazi zake, na imani ilikamilishwa na kazi zake."[345]

Mfano wa Abrahamu unaonyesha uhusiano sahihi kati ya imani na kazi. Ikiwa tunaamini kweli (imani), itabadilisha jinsi tunavyoishi (kazi). Taaluma ya imani bila mabadiliko ya jinsi tunavyoishi imekufa; jaribio la kubadilisha jinsi tunavyoishi mbali na imani ya kweli haina maana. Warumi, Wagalatia, Waebrania, na Yakobo wanakubali:imani ya kweli itasababisha maisha yaliyobadilishwa.

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Andaa mahubiri au somo la Biblia kwenye **moja** ya mada zifuatazo. Unaweza kuandika hii kama nakala ya kurasa 5-6 au kurekodi mahubiri au somo la Biblia kwa kanisa au kikundi kidogo.

- "Mfano wa Imani." Tumia msaada wako kwa Waebrania 11 na mabaya mabaya kwa historia ya historia. Mifano mifano nchi nchi nchi yako
- "Uasi." Kama Waebrania, mahubiri yanapaswa kujumuisha onyo dhidi ya uasi na kutia moyo kwa uaminifu.
- Mahubiri au somo la Bibilia kutoka kwa Yakobo juu ya suala moja la maisha ya Kikristo: ulimi, migogoro, utajiri, sala, n.k.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

---

[344] Waebrania 11:17-19; Mwanzo 22
[345] Yakobo 2:22, *English Standard Version*

Somo la 10 Maswali ya Majaribio

(1) Ni kwanini vitabu kutoka Waebrania kupitia Yuda vinaitwa "Nyaraka Kuu"?

(2) Orodhesha hoja mbili zinazompendelea Paulo kama mwandishi wa Waebrania.

(3) Orodhesha hoja mbili dhidi ya Paulo kama mwandishi wa Waebrania.

(4) Orodhesha njia mbili ambazo Kitabu cha Waebrania kinaonyesha heshima kubwa kwa Agano la Kale.

(5) Ni kwa jinsi gani agano jipya ni bora zaidi kuliko agano la kale?

(6) Kuna tofauti gani kati ya kurudi nyuma na uasi?

(7) Ni lini Yakobo ndugu ya Yesu aliamini Yesu kama Masihi?

(8) Kulingana na salamu, ni nani hadhira ya uwezekano wa Waraka wa Yakobo?

(9) Katika aya moja, onyesha uhusiano kati ya Yakobo 2:24 (mtu anahesabiwa haki kwa matendo, na sio kwa imani peke yake) na Warumi 3:28 (mtu amehesabiwa haki kwa imani bila matendo ya sheria).

(10) Fafanua *ushirikinaji*.

(11) Andika Waebrania 4:14 na Yakobo 2:17-18 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 11
Petro, Yohana, na Yuda

Malengo ya Somo

(1) Kujua tarehe inayowezekana na mpangilio wa kihistoria wa Waraka Mkuu.

(2) Kuleza mada na madhumuni ya Waraka Mkuu.

(3) Kuelewa fundisho la biblia ya uhakikisho.

(4) Ujue hatari ya mafundisho ya uongo.

(5) Kueleza ujumbe wa vitabu hivi kwa mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo hili

► Soma 1 & 2 Petro, 1,2,3 Yohana, na Yuda.

► Kariri 1 Petro 1:6-7, 1 Yohana 1:6-7, na Yuda 1:24-25.

Utangulizi

Katika kila kizazi, kanisa linakabiliwa na changamoto. Kufikia nusu ya mwisho ya karne ya kwanza, mateso kutoka kwa waalimu wa nje na wa uongo kutoka ndani yalikuwa hatari kubwa kwa kanisa. Vitisho hivi vimeendelea katika historia yote ya kanisa. Barua za Petro, Yohana na Yuda zinaonya dhidi ya hatari hizi. Muhimu zaidi, wanatutia moyo kuwa waaminifu mbele ya hatari hizi. Hizi barua ndogo zina ujumbe mkubwa: Mungu aliyetuita ana uwezo wa kutoa ushindi juu ya kitu chochote kitakachotutenganisha na yeye.

Barua za Petro: Uaminifu katika Nyakati ngumu

Mwandishi

Simoni Petro alikuwa mmoja wa viongozi mashuhuri katika kanisa la kwanza. Baada ya kutambulishwa kwa Yesu na kaka yake Andrea, Petro akawa sehemu ya "mduara wa ndani" wa Yesu. Jina lake la asili lilikuwa Simoni ("Amesikia"), lakini Yesu alibadilisha jina lake kuwa Petro ("Mwamba").

Ulimi wa haraka na ujasiri wa Petro ulimsababishia shida mara kwa mara wakati wa huduma ya Yesu duniani, akafikia kiwango kidogo wakati Petro alimkana Yesu wakati wa kesi yake. Baada ya ufufuo, Petro alirudishwa na kuwa sauti ya msingi ya kanisa la kwanza. Watu elfu tatu walibadilishwa chini ya huduma ya Petro katika Pentekoste. Alisafiri kama mmisionari na alisulubiwa huko Roma wakati wa mateso ya Nero. Kulingana na tamaduni za kanisa,

Petro aliomba asulubiwe chini kwa sababu alihisi hafai kufa kifo kile kile kama Mwokozi ambaye aliwahi kumkana.[346]

► Mapungufu ya Petro wakati wa huduma ya kidunia ya Yesu yangemsaidia vipi kuandika barua hizi kuwatia moyo Wakristo waaminifu katika nyakati ngumu? Alijifunza nini kutokana na uzoefu wake mwenyewe ambao unaathiri mafundisho yake kwa barua hizi?

Wasomaji na Mahali pa Kuandika

Petro hutuma salamu kutoka "Babeli," kumbukumbu ya Roma.[347] Babeli iliwakilisha vikosi vinavyopingana na watu wa Mungu; adui wa kanisa hilo sasa alikuwa Milki ya Warumi.

Sawa na mfano wa Babeli, Petro aliandika barua yake ya kwanza kwa "wahamiaji wa kutawanywa" katika Asia Ndogo.[348] Kama vile Israeli ilivyotawanyika wakati wa uhamishaji, kanisa hilo lilitawanyika na mateso kutoka Roma. Tofauti na Israeli, Wakristo walikuwa wakiteseka kwa uaminifu wao badala ya kutokutii; walikuwa washiriki wa mateso ya Kristo.[349]

Wasomaji wa barua hizi kimsingi ni Mataifa. Hawa ni waongofu ambao hawaishi tena kwa "tamaa za zamani katika ujinga wako."[350] 2 Petro Haiainishi hadhira, lakini ni barua ya pili ya Petro kwa kundi lile lile la wasomaji.[351]

Tarehe

Inawezekana kwamba Petro aliandika barua hizi muda mfupi kabla ya kifo chake katika miaka ya 60 ya B.K. Barua hizo kawaida huwekwa kati ya miaka 62 na 67 B.K.

Kusudi

Petro ya 1 na 2 anawahimiza Wakristo wanaoteseka kwa uaminifu. Kama vile Kristo alivyoteseka na kisha kuinuliwa, Wakristo kwanza wanateseka katika ulimwengu huu na kisha wanafurahia utukufu wa milele. Lazima wawe waaminifu mbele ya mateso yote mawili (1 Petro) na mafundisho ya uongo (2 Petro). Petro anawahakikishia wasomaji wake kwamba Mungu atawalipa wale wanaovumilia.

Mada ya 1 Petro

Matumaini ya Mkristo

Kama "wateule kwa kadiri ya kumjua Mungu Baba," waumini huahidiwa "urithi usioweza kuharibika, na unajisi, na ambao haufifii, umehifadhiwa mbinguni kwa ajili yako."[352] Ingawa

---

[346] Eusebius, *Historia ya Kanisa*, 2:25.5-8
[347] 1 Petro 5:13
[348] 1 Petro 1:1, *English Standard Version*
[349] 1 Petro 4:12-13
[350] 1 Petro 1:14
[351] 2 Petro 3:1
[352] 1 Petro 1:2, 4

kuna mateso katika ulimwengu huu, "tunatunzwa kwa nguvu ya Mungu kupitia imani hadi wokovu ulio tayari kufunuliwa katika wakati wa mwisho."[353] Bila kujali jaribio la imani yetu, tuna tumaini la utukufu wa milele. Tumaini hili huleta "furaha isiyosomeka" kwa waumini wanaoteseka.[354]

Wito kwa Utakatifu

Sababu tunamatumaini ya utukufu wa milele, tunatakiwa tuhamasishwe kujibu wito wa Mungu katika utukatifu. Akinukuu Mambo ya Walawi 19:2, Petro akawapa changamoto wasomaji kuwa watakatifu kama vile Mungu alivyo mtakatifu. Hii inaonekana katika upendo kwa ndugu zetu,[355] kiu ya ukweli wa kiroho,[356] na maisha safi.[357]

Msisitizo wa kushangaza katika barua iliyoelekezwa kwa waumini walioteswa ni mafundisho ya Petro juu ya utii kwa mamlaka. Kujua kwamba mateso yanaweza kuwajaribu Wakristo kukataa mamlaka yote ya kidunia, Petro anaandika kwamba watu watakatifu lazima "wajitiishe kwa kila agizo la wanadamu *kwa ajili ya Bwana."* Utii huu ni kwa ajili ya Kristo, ambaye alijisalimisha kwa watawala wa kidunia. Waumini lazima wapewe mamlaka ya kisiasa na vile vile mamlaka ya kifamilia.[358] Ikiwa tunateseka, lazima tuteseke kama Wakristo, sio kwa sababu ya makosa.[359]

Mateso kwenye Njia ya Utukufu

Manabii wa Agano la Kale walitabiri kwamba Kristo atateseka kabla ya kupokea "utukufu ambao utafuata."[360] "Kristo ameteseka kwa ajili yetu katika mwili,"[361] na sisi pia tunapaswa kutarajia kuteseka. Kama vile Kristo alivyopandishwa kwa utukufu, sisi pia tutapokea utukufu ambao umeahidiwa kwa watoto wa Mungu. Petro mwenyewe ameshuhudia mateso ya Kristo na akapokea ahadi ya "utukufu utakaofunuliwa."[362] Ahadi hiyo inatia moyo kila muumini anayeteseka.

> "...tuue, tutese, tuhukumu, tusage kwenye vumbi; udhalimu wako ni uthibitisho kwamba hatuna hatia. Kwa hivyo Mungu anaruhusu sisi tuteseke.... Mara nyingi tunapopunguzwa chini na wewe, ndivyo tunavyokua zaidi; damu ya Wakristo ni mbegu ya kanisa."
> - Tertullian in 197 B.K.

---

[353] 1 Petro 1:5
[354] 1 Petro 1:8
[355] 1 Petro 1:22
[356] 1 Petro 2:2
[357] 1 Petro 2:11
[358] 1 Petro 2:13–3:7
[359] 1 Petro 3:17, 4:12-19
[360] 1 Petro 1:11
[361] 1 Petro 4:1
[362] 1 Petro 5:1

Mada za 2 Petro

Ukuaji katika Uungu

Katika barua yake ya pili, Petro anawapa changamoto Wakristo kuendelea kukua katika umungu. Kama "washiriki wa uungu wa Mungu," "kutoa bidii yote, kuongeza nguvu ya imani yako; na wema wa maarifa; na tabia ya maarifa; na uvumilivu kiasi; na kwa uvumilivu utauwa; na utauwa wema wa kindugu; na kwa upendo wa kindugu."[363]

Maonyo Dhidi ya Mafundisho ya Uongo

Mateso (onyo la msingi la 1 Petro) linatoka nje ya kanisa; mafundisho ya uwongo (onyo la msingi la 2 Petro) mara nyingi hutokea ndani ya kanisa. Petro anafichua mafundisho ya "manabii wa uongo" ambao wanajipenyeza kanisani. Hatari ya mafundisho yao yanaonekana katika tabia yao isiyo ya kimungu, imeelezewa kiufupi katika 2 Petro 2:10-16. Maelezo yanahitimisha kwa methali, "Mbwa amegeuzwa kwenye matapishi yake tena; na nguruwe aliyeoshwa amerudi kugaa gaa matopeni."[364]

Uaminifu katika Nuru ya Kurudi kwa Bwana

Wakosoaji walikuwa wakijaribu kuwakatisha tamaa Wakristo kwa kuhoji kurudi kwa Bwana. Walisisitiza kwamba "vitu vyote vinaendelea kama vile vilivyokuwa tangu mwanzo wa uumbaji."[365] Petro anajibu kwamba kuchelewesha kurudi kwa Kristo ni kwa sababu ya huruma ya Mungu. Mungu hatamani mtu yeyote apotee, lakini "kwamba wote wafike toba."[366] Kuchelewa kwake kunatoa nafasi ya toba. Walakini, kucheleweshwa huku kusitufanye kutilia shaka hakika ya kurudi kwa Kristo. "Siku ya Bwana itakuja kama mwizi usiku."[367] Kwa kuzingatia kurudi kwake kwa hakika, lazima tuishi kama watu watakatifu; lazima "tupatikane naye kwa amani, bila doa, na lawama"; na, lazima tuendelee "kukua katika neema, na katika ufahamu wa Bwana na Mwokozi wetu Yesu Kristo."[368]

---

[363] 2 Petro 1:4-7
[364] 2 Petro 2:22
[365] 2 Petro 3:4
[366] 2 Petro 3:9
[367] 2 Petro 3:10
[368] 2 Petro 3:11, 14, 18

Ulinganisho wa Petro 1 na 2*	
1 Petro	**2 Petro**
Hatari ya nje: Mateso	Hatari ya Ndani: Walimu wa Uongo
Mateso ya Kristo	Utukufu wa Bwana
Faraja na kutia moyo	Onyo
Tunayo tumaini mbele ya majaribu	Tunayo maarifa mbele ya makosa
* Imetolewa kutoka kwa Merril F. Unger. Unger's Bible Handbook (Chicago, IL: Moody Press, 1966)	

Barua za Yohana: Ushirika na Mungu

Mwandishi na Tarehe

Mababa wa kanisa la mwanzo kama vile Irenaeus na Clement wa Alexandria wote humhusu mtume Yohana kama mwandishi wa vitabu hivi. Kama Petro, Yohana alikuwa mvuvi na akawa mmoja wa "mduara wa ndani" wa Yesu. Alikuwepo wakati wa kesi ya Yesu na alikuwa na Mariamu kwenye kusulubiwa. Na Petro, Yohana alikuwa mmoja wa mashuhuda wa kwanza wa kaburi tupu. Katika injili yake, Yohana anajiita yeye kama "mwanafunzi mwingine" na mwanafunzi "ambaye Yesu alimpenda."

Kulingana na Eusebius, Yohana na Wakristo wengine walitoroka kutoka Yerusalemu muda mfupi kabla ya mji huo kuharibiwa na Roma mnamo 70 B.K. Wakristo walikimbilia mji wa Pella huko Perea (upande wa mashariki wa Mto Yordani). Yohana baadaye alihudumu huko Efeso. Barua tatu kutoka kwa Yohana labda ziliandikwa kutoka Efeso wakati wa mwisho wa karne ya kwanza.

Wasomaji

1 Yohana haiainishi hadhira yoyote maalum. Yohana anawataja wasomaji wake kama "watoto wangu wadogo" na "ndugu." Hii inaonyesha kwamba anawasiliana na waumini wenzake ambao alikuwa na uhusiano wa karibu nao.

2 Yohana inaelekezwa kwa "yule mwanamke aliyechaguliwa na watoto wake, ambaye ninampenda katika kweli."[369] Kuna tafsiri mbili zinazowezekana za kifungu hiki:

- Huenda huyu alikuwa mwanamke asiye na jina ambaye aliruhusu kanisa kukusanyika katika nyumba yake.

[369] 2 Yohana 1:1

- "Mwanamuke aliyechaguliwa" anaweza kuashiria kanisa la mahali linalojulikana na Yohana; "Watoto wake"Wanweza kuashiria washiriki wa kanisa hilo.

3 Yohana ilielekezwa kwa Gayo, mbadilishwaji wa Yohana.

Kusudi na Yaliyomo katika Yohana ya 1

Barua ya kwanza kati ya barua tatu ni ndefu zaidi. Badala ya salamu ya jadi, Yohana anaanza na taarifa inayounga mkono mamlaka ya barua yake. Yeye haandiki juu ya usikivu, lakini juu ya vitu "ambavyo tumesikia, ambayo tumeona kwa macho yetu, ambayo tumeangalia, na mikono yetu imeshikilia."[370] 1 Yohana ni sawa na Injili ya Yohana katika msisitizo wake juu ya ukweli halisi wa maisha ya Kristo.

Masharti ya Ushirika na Mungu

Yohana anasema kusudi lake la kuandika mwanzoni mwa barua; "mambo haya tunawaandikia nyinyi, ili furaha yenu ikamilike."[371] Furaha hii ni kupitia ushirika na Baba na Mwana wake Yesu Kristo.[372] Kuandika juu ya ushirika wetu na Mungu, Yohana anatumia neno "kujua." "Kumjua" Mungu ni zaidi ya maarifa ya akili; ni uhusiano wa uzoefu. Yohana anasema masharti ya kudumisha ushirika na Mungu:

- Lazima tutembee kwenye nuru (1:6-7).
- Hatupaswi kutembea katika dhambi (2:1-2).

Dhambi na Ushirika na Mungu

Mafundisho ya Yohana kuhusu dhambi ni pamoja na kweli mbili muhimu:[373]

- **Mungu hutoa nguvu kwa maisha ya ushindi**; "Nawaandikia mambo haya, ili msitende dhambi." Ikiwa tutadumisha ushirika na Mungu, hatutadumisha ushirika na dhambi (1:6-2:5; 3:6-9). Kama watoto wa Mungu, hatutaendelea kufanya dhambi za makusudi. Hatuwezi kutembea na dhambi na kutembea na Mungu wakati huo huo.
- **Mungu hutoa neema kwa wale wanaoanguka**; "Ikiwa mtu yeyote atatenda dhambi, tunaye wakili wa Baba, Yesu Kristo mwadilifu." Ingawa Mungu anatamani maisha ya ushindi thabiti, pia anaahidi neema kwa yule atubuye baada ya kuanguka (1:9; 2:1-2).

---

[370] 1 Yohana 1:1
[371] 1 Yohana 1:4
[372] 1 Yohana 1:3
[373] 1 Yohana 2:1

Upendo na Ushirika na Mungu

Upendo kwa Mungu

Ushindi wa kuendelea juu ya dhambi sio tu kwa nidhamu ya kibinafsi au kujidhibiti; inategemea upendo kwa Mungu. Kanuni inayotawala ya maisha ya Kikristo ni upendo kwa Mungu.[374] Ni kwa kupitia upendo kwa Mungu tunashika amri zake. Ikiwa tunampenda Mungu, "hatutapenda ulimwengu, wala vitu vya ulimwengu."[375]

Upendo kwa Wakristo wengine

Mtu ambaye hampendi ndugu yake "si wa Mungu." Ikiwa tunampenda Mungu, tutapenda watoto wa Mungu.[376] Ushuhuda kwamba tumepita kutoka kifo kwenda uzima ni upendo wetu kwa ndugu zetu Wakristo. Upendo huu ni zaidi ya maneno tupu; inaonekana katika matendo yetu.[377]

Uhakikisho wa watoto wa Mungu

Yohana aliandika ili wasomaji wake "wajue kuwa wanao uzima wa milele, na wapate kuamini jina la Mwana wa Mungu."[378] Kuhakikisha uhakikisho kunahitaji utii kuendelea. Tunajua kuwa sisi ni watoto wa Mungu ikiwa tunaonyesha sifa hizi:

1. **Utii kwa ukweli (1:6-7)** Sehemu hii ya uhakikisho inalingana na maneno ya Yesu yaliyonukuliwa katika Yohana 8:31; "Ikiwa mtaendelea katika neno langu, basi ni wanafunzi wangu kweli." Uhakikisho wetu kama wanafunzi wa Yesu unatokana na kuendelea kuzingatia na kutii neno lake.

2. **Hakuna dhambi ya makusudi (3:8-10)** Kwa kuwa hatuwezi kuwa na ushirika na Mungu ikiwa tutaendelea kumuasi Mungu kwa makusudi, kwa wazi hatuna hakikisho ikiwa tutaendelea katika uasi huo.

3. **Upendo kwa Wakristo wengine (3:14-19*)*** Yesu aliwaambia wanafunzi wake, "Kwa njia hii watu wote watajua kuwa ni wanafunzi wangu, ikiwa mnapendana."[379] Yohana alirudia mkazo huu katika waraka wake; "Tunajua ya kuwa tumepita kutoka kwa kifo hadi uzima, kwa sababu tunawapenda ndugu."[380]

---

[374] Kwa zaidi, ona A. Philip Brown, II. *Loving God: The Primary Principle of the Christian Life*. (Cincinnati: Revivalist Press, 2005).
[375] 1 Yohana 2:5, 15
[376] 1 Yohana 3:10-11, 4:20-21
[377] 1 Yohana 3:14-18
[378] 1 Yohana 5:13
[379] Yohana 13:35
[380] 1 Yohana 3:14

Kusudi na Yaliyomo katika 2 Yohana

Ujumbe wa 2 Yohana ni sawa na 1 Yohana. Ushirika na Mungu ni pamoja na kuishi katika upendo wa Mungu na kutembea katika ukweli wa Mungu. Upendo ulioamriwa katika 2 Yohana sio amri mpya; ulifundishwa tangu mwanzo.[381]

Upendo ulioamriwa katika 2 Yohana ni upendo utambuzi ambao unabeba ukweli. Utambuzi ni muhimu kwa sababu kuna wadanganyifu wengi ambao hawamkiri Kristo. Yohana anamwonya "mwanamke aliyechaguliwa" ashikilie ukweli kwamba "Yesu Kristo amekuja katika mwili."[382] Ushirika na Mungu unahitaji tukatae mafundisho ya uongo.[383]

Kusudi na Yaliyomo ya Yohana ya 3

3 Yohana ni barua ya kibinafsi kuhusu ukarimu wa Ukristo. "Ukarimu wa Kikristo" ni zaidi ya urafiki unaouonyesha kwa mtu mwingine; ni ishara ya umoja wa kanisa. 2 Yohana alionya dhidi ya kuwakaribisha wale ambao hufundisha mafundisho ya uongo. 3 Yohana inaonya dhidi ya kuwakataa wale ambao hufundisha mafundisho ya kweli.

Gayo anawakaribisha waeneza-injili wanaosafiri katika ukarimu wa Kikristo na anawachukuwa kama "waabudu wenzake katika kweli."[384] Kinyume chake, Diotrephe anakataa kuwabali hawa ndugu. Diotrephe anatafuta nafasi yake mwenyewe, anakataa mamlaka ya kitume ya Yohana, na huwafukuza Wakristo wa kweli ambao wanampinga.[385]

3 Yohana anatofautisha tabia ya Diotrefe na upendo wa Kikristo ulioonyeshwa na Demetrius. Barua hii fupi inaonyesha matumizi ya vitendo ya upendo wa Kikristo ulioamriwa katika 1 Yohana na umoja wa kanisa katika kutafuta ukweli ambao umeamriwa katika 2 Yohana.

Yuda: Onyo dhidi ya Walimu wa Uongo

Mwandishi na Tarehe

Yuda alikuwa kaka wa Yesu. Kama kaka yake Yakobo, Yuda hakumwamini Yesu hadi baada ya ufufuo.[386] Katika barua yake, Yuda hujitambulisha kama "Mtumishi wa Yesu Kristo, na nduguye Yakobo."[387]

Uthibitisho wa pekee kuhusu tarehe ya Waraka wa Yuda ni mfanano wake na 2 Petro. Ukweli kwamba barua hizo zinashughulikia shida zinazofanana inaonyesha kuwa inawezekana Yuda iliandikwa karibu wakati mmoja na 2 Petro, mapema hadi katikati ya miaka ya 60.

---

[381] 2 Yohana 1:5-6
[382] 2 Yohana 1:7-8
[383] 2 Yohana 1:10-11
[384] 3 Yohana 1:5-8
[385] 3 Yohana 1:9-10
[386] Mathayo 13:55; Alama 6:3; Yohana 7:3-5; 1 Wakorintho 15:7
[387] Yuda 1:1

Wasomaji

Yuda inaelekezwa kwa "wale ambao wametakaswa na Mungu Baba, na wamehifadhiwa katika Yesu Kristo, na kuitwa."[388] Marejeleo juu ya mada za Kiyahudi zinaonyesha kwamba kitabu hicho kilielekezwa kwa Wakristo wa Kiyahudi.

Kusudi na Yaliyomo

Yuda anaonyesha kwamba alikuwa na tumaini la kuandika barua ya mafundisho juu ya mada ya wokovu wetu.[389] Walakini, kwa sababu waalimu wa uongo walikuwa wakijipenyeza kanisani, Roho Mtakatifu alimuongoza Yuda kuonya waamini wenzake dhidi ya mafundisho ya uongo.

Ujumbe wa Yuda ni pamoja na:

- Onyo dhidi ya waalimu wa uongo na ujumbe wao.
- Maelezo ya hukumu itakayokuja kwa waalimu hawa.
- Wito wa uvumilivu.
- Doxolojia ya kumalizia kwa yule "anayeweza kukuzuia kuanguka, na kukuwasilisha bila kosa mbele ya utukufu wake kwa furaha kubwa."[390]

Nyaraka Kuu katika Kanisa Leo

Nyaraka Kuu, haswa 1 Petro, hututia moyo kuwa **waaminifu katika mateso**. Petro aliwasihi wasomaji wake “jinyenyekezeni” leo, ili "aweze kukuinua kwa wakati unaofaa."[391] Mateso ni ya kawaida kwa maisha ya Mkristo, lakini mateso yataisha kwa utukufu. Ahadi hii iliwatia moyo Wakristo wa karne ya kwanza na inapaswa kuwatia moyo Wakristo wa karne ya ishirini.

Kila moja ya vitabu hivi inahimiza **Kuishi Kikristo kwa vitendo**. Ikiwa ni wito wa Petro kujitiisha kwa mamlaka, ujumbe wa 1 Yohana wa upendo kwa ndugu zetu, mawaidha ya 2 Yohana kwa ukweli, wito wa 3 Yohana wa ukarimu wa Ukristo, au onyo la Yuda dhidi ya mwalimu wa uongo, Nyaraka Kuu hufundisha kwamba ukweli ni zaidi ya ufahamu wa akili. Tumeitwa kuishi kweli ya kibiblia katika maisha yetu ya kila siku.

---

[388] Yuda 1:1
[389] Yuda 1:3
[390] Yuda 1:24
[391] 1 Petro 5:6

Hitimisho

Katika karne ya 1, Wakristo wengi (pamoja na mitume wengi) walikufa kwa imani yao. Katika karne ya 2, Polycarp aliuawa kwa kukataa kufukiza Mfalme. Katika karne ya 4, Catherine wa Alexandria alikatwa kichwa baada ya kumshuhudia Mtawala.

Katika karne ya 14, mwili wa John Wycliffe ulichomwa kwa sababu alitafsiri Bibilia kwa Kiingereza. Katika karne ya 15, John Huss alichomwa kwa moto kwa kukataa mafundisho ya Ukatoliki wa Kirumi. Katika karne ya 16, Wakristo ishirini na sita walisulubiwa huko Nagasaki, Japani, wakati wa mateso ambayo yalisababisha kanisa hilo kuanguka.

Katika karne ya 20, maelfu ya Wakristo walikufa wakiwa mashuhuri nchini China, Umoja wa Kisovieti, na nchi zingine za kitabia. Katika karne ya 21, Wakristo katika nchi za Kiislamu wanakabiliwa na vitisho vya kila siku vya kuteswa na kifo.

Katika kila kizazi, Wakristo wamekufa kwa imani yao. Lakini kwa kanisa, hii sio sababu ya kukatisha tamaa. Petro anawakumbusha waumini wanaoteswa kwamba "Mungu wa neema yote, aliyetuita kwa utukufu wake wa milele na Kristo Yesu, baada ya kuteswa kwa muda mfupi, akufanye mkamilifu, akutengeneze, akufanye imara, akutulize."[392] Kanisa linashinda! Hii ndiyo ahadi ya Nyaraka Kuu.

[392] 1 Petro 5:10

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Andaa mahubiri au somo la Bibilia kwenye **moja** ya mada zifuatazo. Unaweza kuandika hii kama nakala ya kurasa 5-6 au kurekodi mahubiri au somo la Bibilia.

- "Mateso katika Maisha ya Mkristo." Tumia kanuni ambazo zinafundishwa katika 1 Petro halafu uonyeshe na mifano kutoka kwenye historia ya kanisa, haswa kutoka kwenye historia ya kanisa katika nchi yako.
- "Ushirika wa Mungu." Jumuisha vigezo vya ushirika na Mungu vilivyotolewa kutoka 1 Yohana.

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali yaliyopewa kumbukumbu.

Somo la 11 Maswali ya Majaribio

(1) Ni nini inaweza kuwa maana ya "Babeli" katika salamu ya Petro?

(2) Ni hatari gani ya msingi inayokabili kanisa katika 1 Petro?

(3) Ni hatari gani ya msingi inayokabili kanisa katika 2 Petro?

(4) Ni tafsiri gani mbili zinazowezekana za kifungu "mwanamke aliyechaguliwa na watoto wake" katika 2 Yohana?

(5) Ni kweli gani mbili muhimu katika mafundisho ya 1 Yohana juu ya dhambi?

(6) Kulingana na 1 Yohana, ni sifa gani tatu zitaonekana katika mtoto yeyote wa Mungu?

(7) Kusudi la msingi la 3 Yohana lilikuwa nini?

(8) Kuna uhusiano gani kati ya Yuda na Yesu?

(9) Andika 1 Petro 1:6-7, 1 Yohana 1:6-7, na Yuda 1:24-25 kutoka kwenye kumbukumbu.

Somo la 12
Ufunuo

Malengo ya Somo

(1) Kujua mwandishi, tarehe, na mpangilio wa kihistoria wa Ufunuo.

(2) Kutambua mada muhimu katika Ufunuo.

(3) Kulinganisha nadharia muhimu zinazotumika kutafsiri Ufunuo.

(4) Kueleza ujumbe wa Ufunuo na mahitaji ya ulimwengu wa leo.

Maandalizi ya Somo hili

► Soma Ufunuo. Kabla ya kusoma, chagua ni ipi kati ya mazoezi mawili ya kuandika ungependa kufanya mwisho wa somo hili.

► Kariri Ufunuo 3:20-21.

Utangulizi

Wakristo wa karne ya kwanza walikabiliwa na madai mawili ya ukweli yaliyoshindana. Kwa upande mmoja, walijua kwamba "Yesu Kristo ni Bwana."[393] Mkristo amejitolea kwa mamlaka na ukuu wa Yesu Kristo. Kwa upande mwingine, Roma ilihitaji kila mtu aliye chini ya mamlaka ya ufalme kushuhudia kwamba Kaisari ni *Dominus et deus noster* (bwana na mungu wetu).

Roma ilivumilia dini nyingi, kwa muda mrefu kama mfalme angeweza kutambuliwa kama mamlaka kuu. Wanahistoria wengi wanasema kwamba Roma haikuwatesa Wakristo kwa *kuwa Wakristo*. Wakristo wanaweza kumuabudu Yesu maadamu wangeapa kiapo cha utii kwa mfalme. Walakini, Mkristo wa kweli hangeweza kamwe kumtambua mtawala kama mamlaka ya mwisho.

Kulingana na shuhuda wa mauaji ya Polycarp, hakimu aliahidi kumwachilia mtakatifu mzee ikiwa angemtambua Kaisari kama Mungu. Alimuuliza Polycarp, "Kuna madhara gani kusema, 'Kaisari ni bwana,' na kutoa ubani?"[394] Polycarp alijua kuwa kwa Mkristo kuna Bwana mmoja tu. Mkristo hawezi kutoa utii wa dhati kwa mwanadamu yeyote.

Hii ilikuwa mzizi wa mzozo kati ya Roma na kanisa la kwanza. Kwa sababu ya mzozo huu, Kitabu cha Ufunuo kiliwaambia Wakristo wa awali, "Yesu ni Bwana." Hata katika ulimwengu

---

[393] Philippians 2:11
[394] *The Martyrdom of Polycarp*, imetafsiriwa na J.B. Lightfoot

ambao hautambui mamlaka yake, Yesu ni Bwana. Ufunuo unatoa picha kubwa ya maneno ya Paulo:

> Kwa hivyo Mungu pia alimwinua, akampa jina ambalo ni juu ya kila jina: Ili kwa jina la Yesu kila goti litapigwa, vitu vya mbinguni na vitu vya duniani, na vitu vilivyo chini ya nchi; Na kwamba kila lugha inapaswa kukiri kuwa Yesu Kristo ni Bwana, kwa utukufu wa Mungu Baba.[395]

Yesu ni Bwana.

Historia ya Ufunuo

Mwandishi, Tarehe, na Mahali

Mwandishi wa Ufunuo hujitambulisha kama Yohana, "ambaye pia ni ndugu yako, na mwenzako katika dhiki."[396] Mapokeo ya kanisa la mapema yalimtambulisha Yohana, "mwanafunzi mpendwa" kama mwandishi wa Injili ya Yohana, Nyaraka tatu, na Ufunuo.

Tarehe ya barua hii ni swali gumu zaidi. Kuna uwezekano miwili, zote zinafaa maisha ya Yohana na mateso ya kanisa la kwanza. Tarehe inayowezekana ni wakati wa enzi ya Nero, wakati wa mateso makali. Tarehe inayowezekana zaidi ni wakati wa mateso na Kaizari Domitian (81-96 B. K.). Katika karne ya pili, Irenaeus aliandika Ufunuo hadi mwishoni mwa utawala wa Domitian.[397] Wainjilisti wengi wanakubali hii kama tarehe ya Ufunuo.

Ufunuo uliandikwa kutoka Patmo, kisiwa kidogo katika Bahari ya Aegean, ambapo Yohana alifukuzwa kwa sababu ya imani yake. Walakini, ingawa kaizari anaweza kuwa ndiye aliyeidhinisha uhamishwaji wa Yohana, Yohana anasema wazi kwamba hata katika hali hii, "Yesu ni Bwana." Yuko Patmo, "kwa neno la Mungu, na kwa ushuhuda wa Yesu Kristo."[398] Hata huko Patmo, Mungu yuko katika usimamizi.

Kusudi

Ufunuo hujibu swali, "Bwana ni nani?" Jibu limewekwa katika utangulizi, "Yesu Kristo shahidi mwaminifu, mzaliwa wa kwanza wa wafu, na mtawala wa wafalme duniani."[399] Kwa Wakristo wanaoteswa, Yohana anaandika, "Yesu Kristo ndiye mtawala wa wafalme wa dunia." Bila kujali hali za nje, Mungu yuko katika usimamizi.

Yohana anawasilisha ukweli huu kwa njia tatu:

1. Ujumbe kwa makanisa saba (Ufunuo 2-3). **Yesu ni Bwana juu ya kanisa lake.**

---

[395] Wafilipi 2:9-11
[396] Ufunuo 1:9
[397] Irenaeus, *Against Heresies* 5.30.3.
[398] Ufunuo 1:9
[399] Ufunuo 1:5, *English Standard Version*

2. Maono ya Mungu kwenye kiti chake cha enzi na cha Kristo kama mwana-kondoo wa ushindi (Ufunuo 4-5). **Yesu ni Bwana mbinguni**.
3. Maoni ya historia kutoka kwa mtazamo wa mbinguni (Ufunuo 6-22). **Yesu ni Bwana juu ya falme zote za dunia.**

Kusoma Kitabu cha Ufunuo

Fasihi ya Apocalyptic

Kama kitabu apocalyptic, Ufunuo ni cha kipekee kati ya vitabu vya Agano Jipya. Mfano wa Agano la Kale ni kitabu cha Danieli. Uandishi wa apocalyptic "huonyesha" au "hufunua" ukweli ambao umejificha. Uandishi wa Apocalyptic unaonyesha madhumuni ya Mungu katika historia ya wanadamu.

Fasihi ya Apocalyptic hutumia ishara kubwa kuwasiliana. Ufunuo umejazwa na mbweha, wanyama, na majanga ya asili kama vile matetemeko ya ardhi na dhoruba za mvua ya mawe. Ugumu mmoja wa kusoma fasihi ya apocalyptic ni kwamba alama hubadilisha maana yao kwa wakati na kwa mipangilio tofauti ya kitamaduni. Kwa mfano, joka linatumika magharibi kama ishara ya uovu na hatari; katika tamaduni nyingi za mashariki, joka ni ishara ya nguvu na mafanikio. Tofauti za jinsi alama zinatafsiriwa zinaweza kufanya Ufunuo kuwa mgumu kwa msomaji.

Njia moja ya msingi kutafsiri kwa usahihi alama katika Ufunuo ni kutambua kwamba alama zake nyingi zinatoka kwenye Agano la Kale, haswa Kutoka, Zaburi, Danieli, Ezekieli, Isaya, na Zekaria. Zaidi ya nusu ya aya katika Ufunuo ni pamoja na maelezo mengine juu ya mandhari au picha ya Agano la Kale. Msomaji makini wa Ufunuo atatazama kwanza Agano la Kale wakati wa kusoma ishara.

Fasihi ya Apocalyptic inadhihirisha ukweli wa kihistoria au wa kinabii na maono. Ufunuo ni pamoja na maono zaidi ya sitini. Hizi mara nyingi huingiliana, kwa hivyo ni ngumu kuunda mlolongo halisi wa mpangilio. Maono mengi yanaweza kutoa maoni yanayozunguka tukio hilo moja ili kupanua maelezo au kuwasilisha mitazamo mbadala juu ya tukio.

Labda jambo la muhimu zaidi kwa msomaji kukumbuka katika kusoma fasihi ya apocalyptic ni kuzingatia mada kuu bila kuzidiwa na maelezo. Katika Ufunuo, mada kubwa ni uongozi wa Yesu, enzi kuu ya Mungu, na ushindi mkubwa wa kanisa. Mada hizi zinaunganisha nyuzi nyingi tofauti ambazo hupitia kitabu.

Nadharia za Ufasiri

Kwa sababu Ufunuo ni mtindo usio wa kawaida wa fasihi za kibibilia, imeibua njia nyingi tofauti za kutafsiri. Kuna njia nne za msingi za kitabu hiki. Katika kila moja ya hizi, kuna misisitizo tofauti tofauti. Kwa utangulizi wa Ufunuo, uchunguzi wa njia hizi nne utatosha. Bibliografia mwishoni mwa sura inatoa rasilimali kwa masomo zaidi.

Mtazamo wa Mtangulizi

Watangulizi wanaamini kwamba Ufunuo ni juu ya matukio katika karne ya kwanza. Katika maoni haya, matukio katika Ufunuo yalitokea wakati wa uhai wa Yohana au mara tu baadaye. Hii inaona Ufunuo kama picha ya mzozo kati ya kanisa na Dola ya Kirumi. Mzozo huu uliisha na ushindi wa Ufalme wa Kristo wakati kanisa lilienea ulimwenguni. Kulingana na maoni haya, unabii katika Ufunuo ulitimizwa katika karne ya kwanza.

Mtazamo wa Mwanahistoria

Wanahistoria husoma Ufunuo kama picha ya kihistoria ya historia ya kanisa kutoka wakati wa kanisa la kwanza hadi kuanzishwa kwa mbingu mpya na dunia mpya wakati wa kurudi kwa Kristo. Kwa maoni haya, Ufunuo 1-3 inazungumza na makanisa ya siku za Yohana. Ufunuo 4-19 inatoa picha ya nyakati za kanisa katika historia. Ufunuo 20-22 inaonyesha kuja kwa Kristo kwa siku zijazo. Kulingana na maoni haya, unabii tu katika Ufunuo 20-22 unabaki kutimia.

Mtazamo wa Mbunifu

Wabunifu wanakubaliana na wanahistoria kwamba Ufunuo hutoa picha ya mzozo kati ya mema (Kristo na kanisa) na uovu (Shetani na wafuasi wake). Walakini, wabinifu wanasema kuwa hii ni picha ya mfano bila mpangilio wowote wa kihistoria. Kwa maoni haya, Ufunuo 4-19 haiendani na kipindi chochote maalum cha kihistoria. Ni ishara ya mzozo unaoendelea kati ya Kristo na uovu, pambano ambalo litakwisha na kuja kwa Kristo kuanzisha mbingu mpya na dunia mpya katika Ufunuo 20-22. Kulingana na maoni haya, Ufunuo hautabiri tukio fulani katika siku zijazo, isipokuwa kwa kuja kwa Kristo.

Mtazamo wa Mtabiri

Kama wanahistoria, watabiri husoma Ufunuo kama picha ya matukio fulani ya kihistoria. Tafsiri hii inaona Ufunuo 1-3 kama kanisa la siku za Yohana. Tofauti na wanahistoria, watabiri wanaona zaidi Ufunuo 4-22 kama siku zijazo. Katika mfumo wa watabiri, kuna tafsiri nne kubwa za siku zijazo zilizoonyeshwa katika Ufunuo.

Kabla ya milenia (ulioanzia angalau karne ya 2) unatarajia kuteswa kwa kanisa hadi mwisho wa wakati. Mateso haya yataisha katika wakati wa "dhiki kuu" kabla tu ya Kristo kurudi. Wakati Kristo atarudi, kutakuwa na ufufuo wa waumini, na kufuatiwa na milenia ambayo Kristo atatawala duniani.[400] Milenia itafuatwa na hukumu ya wasioamini kwenye "kiti cha enzi kikubwa cheupe."[401] Kisha Mungu ataanzisha mbingu mpya na dunia mpya, nyumba ya milele ya wote ambao majina yao yameandikwa katika kitabu cha uzima cha Mwanakondoo.

---

[400] "Milleniamu" inaonyesha kipindi cha miaka 1000.
[401] Ufunuo 20:11-15

Kitengo kabla ya milenia ni tofauti ndogo ya mafundisho ya classical ya milenia. Kwa maoni haya, kanisa linaondolewa duniani kwenye unyakuo kabla ya kipindi cha "dhiki kuu." Mtikisiko wa Ufunuo 4-19 unaonekana kama taswira ya dhiki ya Israeli duniani katika kipindi cha miaka saba ambayo kanisa liko mbinguni na Yesu. Kristo basi anarudi na kuanzisha utawala wake wa milenia hapa duniani. Kama kabla ya milenia, kipindi hiki kinafuatwa na hukumu na uumbaji wa mbingu mpya na dunia mpya.

Baada ya milenia (maarufu katika karne ya 18 na 19) inafundisha kwamba injili itaenea ulimwenguni kote na kuibadilisha jamii kuwa miaka ya haki na amani. Kwa maoni haya, milenia ni ushindi wa injili ulimwenguni kote kupitia kanisa. Kristo anarudi baada ya milenia, atamshinda Shetani kabisa, na kuanzisha mbingu mpya na dunia mpya.

Milenia (iliyoanzia angalau karne ya 2) inakubaliana na baada ya milenia kwamba Kristo atarudi baada ya miaka elfu ya Ufunuo 20:1-6. Milenia hutofautiana na wa baada ya milenia sio kama kipindi chochote cha kihistoria, lakini kama ishara ya kizazi chote cha kanisa. Ahadi ya milenia inatimia kwa njia ya kiroho kupitia huduma ya kanisa. Ufunuo unaonyesha baraka na mapambano ya kanisa kwa njia za mfano. Hii inaisha kwa kurudi kwa Kristo, ikifuatiwa na hukumu, na kuanzishwa kwa mbingu mpya na dunia mpya kwa waumini.

> "Kwa kimsingi, umoja.
> Katika visivyo vya muhimu, uhuru.
> Katika vitu vyote, upendo."
> - Rupertus Meldenius, 1627

Wasomaji wa Ufunuo wanaweza kuwa wagumu sana katika tafsiri yao. Lazima tusichanganye tafsiri yetu ya Ufunuo na mamlaka ya Maandiko yenyewe. Watu wawili wanaoshikilia ukweli kabisa wa maandiko wanaweza kuwa na tafsiri tofauti za kitabu hiki. Unaposoma Ufunuo (na unapaswa) kufikia hitimisho ambalo linaongoza tafsiri yako. Walakini, kuwa mwangalifu kwamba usikatae waumini wenzako ambao wanaweza kufikia hitimisho tofauti. Hizi ni tofauti za tafsiri za kibibilia, sio tofauti kuhusu mamlaka ya bibilia.

Mada katika Ufunuo

Yesu ni Bwana

Fasihi ya Apocalyptic inaonyesha yale ambayo yamefichwa. Ufunuo humuonyesha Yesu katika utukufu wake kamili. Wakati wa huduma yake ya kidunia, utukufu wake haukuonekana kabisa. Paulo aliahidi kwamba siku itakuja ambapo "kila goti litapigwa, vitu vya mbinguni, na vitu vya ardhini, na vitu chini ya dunia."[402] Ufunuo hufunua picha ya utukufu wa siku hiyo.

Alama nyingi katika Ufunuo hutolewa kutoka Agano la Kale. Walakini, ishara hizi hufundisha theolojia tofauti ya Kikristo. Kitabu hiki kinaunganishwa na theolojia ya Kikristo inayounganisha kila nyanja ya shughuli za Mungu katika historia ya mwanadamu. Kutoka kwenye maono ya Yohana ya Mwana wa Adamu hadi picha yake ya Mwanakondoo

[402] Wafilipi 2:10

anayeshinda, mada kuu ya Ufunuo ni ukuu wa Yesu Kristo.[403] Yesu ni Mfalme wa wafalme na Bwana wa mabwana.[404]

Mungu yuko katika Usimamizi

Kwa kanisa linaloteseka, ujumbe wa enzi kuu ya Mungu ulikuwa ujumbe mzuri wa tumaini. Yohana alimtambulisha Mungu kama "ambayo yupo, na iliyokuwapo, na inayokuja"[405] Maono ya Mungu kwenye kiti chake cha enzi katika Ufunuo 4-5 yanakumbusha juu ya Isaya 6. Yohana, kama Isaya, anamuona Mungu kama mtakatifu, mkuu, na huru. Kwa kanisa lililopingwa na Roma, ilikuwa ikisisimua kusoma katika Ufunuo kwamba siku inakuja wakati "kila kiumbe kilicho mbinguni na duniani, na chini ya dunia, na kama vile vilivyo baharini, na vyote vilivyo ndani yao" wataungana katika kumsifu Mungu na Mwanakondoo.[406]

Ushindi kwa Watu wa Mungu

Kama ilivyo fasihi nyingi za apocalyptic, Ufunuo huonyesha madhumuni ya Mungu katika historia ya wanadamu. Wakati kuna alama nyingi ambazo msomaji wa kisasa anaweza kupambana kuelewa, ujumbe wote wa Ufunuo uko wazi: Watu wa Mungu wamehakikishwa ushindi kwa sababu Yesu ndiye Bwana. Ufunuo mara nyingi hubadilisha mtazamo wake kutoka duniani kwenda mbinguni, na kutukumbusha kwamba tunaona upande mmoja tu wa historia.[407] Haionekani, Mungu anatimiza makusudi yake katika ulimwengu. Kama watu wa Mungu, tunahakikishiwa ushindi wa mwisho. Ujumbe kwa kanisa la Laodicea unamalizia kwa kutia moyo hivi, "Kwa yule anayeshinda nitampa kuketi nami katika kiti changu cha enzi."[408]

Ufunuo Kanisani Leo

Kuna hatari mbili za kuepukana katika kusoma Ufunuo. Wasomaji wengine hugundua Ufunuo unachanganya sana kwamba hukiepuka kitabu kabisa. Kwa kuwa hawawezi kuwa na uhakika wa tafsiri sahihi, hawasomi kabisa.

Hatari ya tofauti ni kwamba wasomaji wengine wana hakika ya tafsiri yao kwamba wanamkataa yeyote ambaye hutofautiana na tafsiri yao. Wanazingatia zaidi maelezo madogo na wanapoteza mada kuu ya kitabu. Ni bahati mbaya kwamba ujumbe mkubwa wa Ufunuo wakati mwingine umepotea katika mabishano juu ya maelezo ya tafsiri. Ujumbe wa Ufunuo ni muhimu kwa kanisa la leo.

---

[403] Ufunuo 1:9-20 and 5:6-14
[404] Ufunuo 19:16
[405] Ufunuo 1:4
[406] Ufunuo 5:13
[407] Ufunuo 6:1-7:8 wako duniani; 7:9-8:6 wako mbinguni. 8:7-11:14 wako duniani; 11:15-19 wako mbinguni.
[408] Ufunuo 3:21

Katika wakati ambapo maelfu ya Wakristo wanauawa kila mwaka, ujumbe kwamba **Yesu ni Bwana** huwatia moyo Wakristo wanaoteseka mpaka uvumilivu. Bila kujali njia moja ya kutafsiri, Ufunuo inahimiza kanisa na ahadi ya ushindi wa mwisho.

Ufunuo unatukumbusha **jinsi waumini wanapaswa kuishi leo** kwa kuzingatia nyakati za mwisho. Utafiti wa siku za mwisho (eskatolojia) sio tu juu ya utabiri wa matukio ya siku zijazo; wasiwasi wa msingi wa eskatolojia ni maisha leo katika nuru ya kusudi kuu la Mungu. Kama waumini, Ufunuo unatutia moyo kuamini madhumuni ya Mungu. Kama wahudumu, tunahubiri Ufunuo kuhimiza makutaniko yetu kwa uaminifu. Badala ya kusoma Ufunuo kama kitabu cha ujumbe kuhusu wakati ujao, tunasoma Ufunuo kama Neno la Mungu kwa watu wa Mungu leo.

Hitimisho

John na Betty Stam walikuwa wamisionari China wakati vikosi vya Kikomunisti vilishambulia mji wao mnamo 1934. Wanandoa hawa wachanga walitekwa, wakashikiliwa kwa fidia, na wakaandamana chini ya uangalizi kwenye mji wa Miaosheo. Mpita njia aliuliza, "Mnaenda wapi?" John Stam akajibu, "Hatujui *wanaenda* wapi, lakini *sisi* tunaenda mbinguni."

Siku iliyofuata, John na Betty Stam walikatwa kichwa na mnyongaji wa Kikomunisti. Barua ya mwisho ya John iliandikwa kwa wakubwa wa misheni yake na kusafirishwa nje katika nguo za binti yao mchanga. Barua ilifungwa na maneno haya, "... kwa sisi, Mungu atukuzwe ikiwa ni kwa uzima au kwa kifo." John na Betty Stam walijua wenyewe ukweli wa Ufunuo: Yesu ni Bwana na atashinda ushindi wa mwisho. Ikiwa kupitia uhai au kupitia kifo, Mungu yuko katika usimamizi na njia zake ni bora zaidi.

Mazoezi ya Somo

Onyesha uelewa wako wa somo hili na kazi zifuatazo:

(1) Chagua **moja** ya kazi zifuatazo:

- Andaa mahubiri au somo la Bibilia ambamo utatumia ujumbe huo katika moja ya Makanisa Saba kwa mahitaji ya kanisa lako. Hii inaweza kuwa hati ya maandishi ya kurasa wa 5-6 au mahubiri ya kumbukumbu au somo la Bibilia.
- (Hii inaweza kumalizwa wakati wa maandalizi ya Somo la 12.) Unaposoma Ufunuo, angalia ni sura zipi zinaonyesha maoni ya kile kinachotokea duniani na ni sura zipi zinaonyesha mtazamo wa mbinguni. Andika insha fupi ambayo utaelezea kwa ufupi jinsi Ufunuo unavyotuonyesha kuhusu maoni ya mbinguni juu ya matukio ya kidunia. Mtazamo kutoka mbinguni unatofautianaje na maoni yetu madogo hapa duniani?

(2) Mwanzoni mwa somo linalofuata, chukua mtihani kulingana na somo hili. Soma maswali kwa makini kujiandaa.

Somo la 12 Maswali ya Majaribio

(1) Maneno "Kaisari ni *Dominus et deus noster*" yalimaanisha nini katika karne ya kwanza?

(2) Kisiwa cha Patmo kipo wapi?

(3) Ni tarehe ipi inayowezekana zaidi kwa Ufunuo?

(4) Orodhesha njia tatu ambazo Yohana anawasilisha ujumbe kwamba Yesu ni Bwana.

(5) Orodhesha sifa mbili za fasihi ya apocalyptic.

(6) Fafanua kwa kifupi kila moja ya maoni manne ya Ufunuo.

(7) Orodhesha maoni manne ya siku za usoni kati ya watabiri.

(8) Orodhesha mada tatu kuu katika Ufunuo.

(9) Andika Ufunuo 3:20-21 kutoka kwenye kumbukumbu.

Kuchimba kwa kina

Ili kujifunza zaidi kuhusu mada zilizojadiliwa katika maandishi haya, tafadhali angalia nyenzo zifuatazo.

Ulimwengu wa Agano Jipya

Vyanzo vilivyochapishwa

Beitzel, Barry. *The Moody Atlas of the Bible*. Chicago: Moody Press, 2009.

Elwell, Walter A. and Robert W. Yarbrough. *Encountering the New Testament*. Ada: Baker Academic, 2013.

Ferguson, Everett. *Backgrounds of Early Christianity*. Grand Rapids: Eerdmans, 2003.

Jensen, Irving. *Jensen's Survey of the New Testament*. Chicago: Moody Press, 1981.

McDowell, Josh. *The New Evidence That Demands a Verdict*. Nashville: Thomas Nelson, 1999.

Tenney, Merrill C. *New Testament Survey*. Grand Rapids: Eerdmans, 1994.

Vyanzo vya Mtandaoni

McDowell, Josh. Bible: Fact, Fiction, or Fallacy. Online video series. At https://www.josh.org/resources/apologetics/videos/

Smith, Dr. Randall. "They Thought You Knew." At https://www.youtube.com/watch?v=phUhvp812Mo

"Why Bible Background Matters." At https://www.youtube.com/watch?v=-wiIK8A2EFk

Wight, Fred H. Manners and Customs of the Bible. Moody Bible Institute, 1953. At http://www.baptistbiblebelievers.com/OTStudies/MannersandCustomsInBibleLands1953/tabid/232/Default.aspx

New Testament Gateway. At http://www.ntgateway.com/tools-and-resources/maps/

The Works of Josephus. At http://www.ccel.org/j/josephus/works/JOSEPHUS.HTM

Kuegemea kwa Agano Jipya

Vyanzo vilivyochapishwa

Bruce, F.F. *The New Testament Documents: Are They Reliable?* InterVarsity, 1988.

McDowell, Josh. *The New Evidence That Demands a Verdict.* Thomas Nelson, 1999.

Vyanzo vya Mtandaoni

McDowell, Josh. Bible: Fact, Fiction, or Fallacy. Online Video Series. https://www.josh.org/resources/apologetics/videos/

Orr-Ewing, Amy. Reliability of the Manuscripts. Online Video from RZIM HQ. http://www.youtube.com/watch?v=dLI7W4bnVpA

Injili za Muhtasari

Ili kupata maelezo zaidi juu ya Injili za Synoptic, tafadhali tazama rasilimali zifuatazo.

Vyanzo vilivyochapishwa

Bock, Darrell L. *Baker Exegetical Commentary on the New Testament: Luke*. Ada: Baker, 1996.

France, R.T. *New International Commentary on the New Testament: Matthew.* Grand Rapids: Eerdmans, 2007.

Garland, David E. *The NIV Application Commentary: Mark.* Grand Rapids: Zondervan, 1996.

Robertson, A.T. *A Harmony of the Gospels.* New York City: Harper, 1932. Inapatikana mtandaoni katika http://www.gutenberg.org/files/36264/36264-h/36264-h.htm

Vyanzo vya Mtandaoni

"The Gospel of Mark." Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

"Matthew and the Great Commission." Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

Smith, Dr. Randall. "Introduction to the Gospels." Katika http://www.youtube.com

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Injili ya Yohana

Vyanzo vilivyochapishwa

Bruce, F.F. *The Gospel of John.* Grand Rapids: Eerdmans, 1994.

Morris, Leon. *New International Commentary on the New Testament: John.* Grand Rapids: Eerdmans, 1995.

Robertson, A.T. *A Harmony of the Gospels.* New York City: Harper, 1932. Available online at http://www.gutenberg.org/files/36264/36264-h/36264-h.htm

Vyanzo vya Mtandaoni

Wesley, *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Matendo

Vyanzo vilivyochapishwa

Bence, Philip A. *Acts: A Commentary in the Wesleyan Tradition.* Fishers: Wesleyan Publishing House, 1998.

Marshall, I. Howard. *Tyndale New Testament Commentaries*: *Acts.* Grand Rapids: Eerdmans, 1980.

McCain, Danny. *Notes on Acts of the Apostles.* Nigeria: Africa Christian Textbooks, 2001.

Rasmussen, Carl. *Zondervan Atlas of the Bible*. Grand Rapids: Zondervan, 2010.

Stott, John R.W. *The Message of Acts*. Downers Grove: Intervarsity Press, 1990.

Vyanzo vya Mitandaoni

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Warumi

Vyanzo vilivyochapishwa

Bray, Gerald, ed. *Ancient Christian Commentary on Scripture: Romans.* Downers Grove: Intervarsity Press, 1998.

Clarke, Adam. *Commentary on the New Testament.* Nashville: Abingdon Press, n.d.

Greathouse, William M and George Lyons. *New Beacon Bible Commentary: Romans* (2 volumes). Kansas City: Beacon Hill Press, 2008.

Vyanzo vya Mtandaoni

"Does Romans 7 Teach that Christians Will Continue Sinning?" Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

"Does Romans 9-11 Teach Calvinist Predestination?" Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

"Warumi" Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Wakorintho na Wagalatia

Vyanzo vilivyochapishwa

Clarke, Adam. *Commentary on the New Testament*. Nashville: Abingdon Press, n.d.

Gill, David. "1 Corinthians" in *Zondervan Illustrated Bible Backgrounds Commentary*. Grand Rapids: Zondervan, 2002.

Morris, Leon. *Galatians: Paul's Charter of Christian Freedom.* Downers Gove: Intervarsity Press, 2003.

Stott, John. *The Message of Galatians.* Downers Grove: Intervarsity Press, 1984.

Wilson, Earle L. *Galatians, Philippians, Colossians: A Commentary for Bible Students.* Fishers: Wesleyan Publishing House, 2007.

Vyanzo vya Mtandaoni

"Paul's Leadership Challenges at Corinth." Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Nyaraka za Gereza

Vyanzo vilivyochapishwa

Beet, Joseph Agar. *A commentary on St. Paul's Epistles to the Ephesians, Philippians, Colossians, and to Philemon.* Salem: Schmul Publishing, 1982.

Earle, Ralph (ed.). *Beacon Bible Commentary, Vol. IX: Galatians through Philemon.* Kansas City: Beacon Hill Press, 1965.

Holmes, Mark A. *Ephesians: A Bible Commentary in the Wesleyan Tradition.* Fishers: Wesleyan Publishing House, 1997.

Stott, John R.W. *The Message of Ephesians.* Downers Grove: InterVarsity Press, 1979.

Wilson, Earle L. *Galatians, Philippians, Colossians: A Commentary for Bible Students*. Fishers: Wesleyan Publishing House, 2007.

Vyanzo vya Mtandaoni

"Church and Mission in Ephesians." Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Wathesalonike

Vyanzo vilivyochapishwa

Airhart. Arnold E. *Beacon Bible Commentary: I and II Thessalonians.* Kansas City: Beacon Hill Press, 1965.

Clarke, Adam. *Commentary on the New Testament.* Nashville: Abingdon Press, n.d.

Klopfenstein, W.O. *Wesleyan Bible Commentary: I and II Thessalonians.* Grand Rapids: Eerdmans, 1965.

Morris, Leon. *Tyndale New Testament Commentaries: 1 and 2 Thessalonians*. Grand Rapids: Eerdmans, 2007.

Vyanzo vya Mtandaoni

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Nyaraka za Kichungaji

Vyanzo vilivyochapishwa

Gould, J. Glenn. *Beacon Bible Commentary: I and II Timothy, Titus.* Kansas City: Beacon Hill Press, 1965.

Nicholson, Roy S. *Wesleyan Bible Commentary: The Pastoral Epistles.* Grand Rapids: Eerdmans, 1965.

Oden, Thomas C. *Ministry through Word and Sacrament.* Crossroad, 1989.

Stott, John R.W. *The Message of 2 Timothy*. Downers Grove: Intervarsity Press, 1973.

Vyanzo vya Mtandaoni

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Waebrania na Yakobo

Vyanzo vilivyochapishwa

Cockerill, Gareth L. *Hebrews: A Bible Commentary in the Wesleyan Tradition*. Fishers: Wesleyan Publishing House, 1999.

Earle, Ralph ed. *Beacon Bible Commentary, Vol. X: Hebrews through Revelation,* Kansas City: Beacon Hill Press, 1965.

Osborne, Grant. *James: Cornerstone Biblical Commentary.* Carol Stream: Tyndale House Publishers, 2011.

Turner, George Allen. *The New and Living Way.* Minneapolis: Bethany Fellowship, 1975.

Walters, John. *Hebrews: Asbury Bible Commentary*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1992.

Vyanzo vya Mtandaoni

Cockerill, Gareth. "Hebrews and Contemporary Preaching." Katika http://client.stretchinternet.com/client/tiuadmin.portal#

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Nyaraka za Jumla

Vyanzo vilivyochapishwa

Bray, Gerald. *Ancient Christian Commentary on Scripture: James-Jude.* Downers Grove: Intervarsity Press, 2000.

Brown, A. Philip, II. *Loving God: The Primary Principle of the Christian Life*. Cincinnati: Revivalist Press, 2005.

Maier, Paul L. (Translator). *Eusebius: The Church History.* Grand Rapids: Kregel Publishing, 2007. (An easy to read translation of this ancient source.)

Marshall, I. Howard. *The Epistles of John (New International Commentary on the New Testament).* Grand Rapids: Eerdmans, 1978.

Marshall, I. Howard. *1 Peter.* Downers Grove: Intervarsity Press, 1991.

Wiersbe, Warren. *Be Alert:2 Peter, 2 & 3 John, Jude*. Colorado Springs: David C. Cook, 2010.

Vyanzo vya Mtandaoni

"John Wesley and Christian Orthodoxy." Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

Wesley, John. *Wesley's Explanatory Notes on the New Testament.* Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Ufunu

Vyanzo vilivyochapishwa

Blaising, Craig A., Kenneth L. Gentry Jr., and Robert B. Strimple. *Three Views on the Millennium and Beyond*. Imehaririwa na Stanley N. Gundry na Darrell L. Bock. Zondervan, 1999.

Blaising, Craig, Alan Hultberg, and Douglas Moo. *Three Views on the Rapture: Pretribulation, Prewrath, or Posttribulation*. Imehaririwa na Stanley N. Gundry na Alan Hultberg. Grand Rapids: Zondervan, 2010.

Gentry, Kenneth L., Sam Hamstra, C. Marvin Pate, and Robert L. Thomas. *Four Views on the Book of Revelation*. Imehaririwa na Stanley Gundry na C. Marvin Pate. Grand Rapids: Zondervan, 1998.

Osborne, Grant. *Revelation*. Ada: Baker, 2002.

Rotz, Carol. *New Beacon Bible Commentary: Revelation.* Kansas City: Beacon Hill Press, 2012.

Vyanzo vya Mtandaoni

"Revelation and Apocalypticism." Katika http://www.seedbed.com/seven-minute-seminary/

Wesley, John. Wesley's Explanatory Notes on the New Testament. Katika http://www.biblestudytools.com/commentaries/wesleys-explanatory-notes/

Rekodi ya Mazoezi

Jina la Mwanafunzi _____

Mwanzo wakati kila jaribio limekamilika. Mazoezi yote yanachukuliwa kuwa "kamili" ikiwa mwanafunzi amefanikisha alama 70% au zaidi. Majaribio yote lazima yakamilike kwa mafanikio kupokea cheti kutoka Darasa la Shepherd Global.

Somo la	Jaribio	Zoezi la 1	Zoezi la 2
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			

Maombi ya Cheti cha Kuhitimu kutoka Dartasa la Shepherds Global yanaweza kumalizwa katika ukurasa wetu wa www.shepherdsglobal.org. Vyeti vitapelekwa kwa njia ya digitali kutoka kwa raisi wa SGC kwenda kwa waalimu na wawezeshaji ambao wamemaliza maombi kwa niaba ya (m)wanafunzi wao.